

SESTE BOEK
 VAN DE
GELDERSCHE
GESCHIEDENISSEN.

VERVATTENDE

*De daeden en 't leeven der Graven van Gelre en Zutphen,
 uyt het Huys van Nassouw.*

Aen Sijne HOOGHEYD

W I L L E M,

den tienden van dien naem

PRINS van ORANGE, GRAVE van
NASSOUW, &c. Stad-houder ende Veld- en
Zee-overste van 't Vrye Vereenigde Nederland.

HEt sefte en volgende Deel deser Geschiedenissen, vervattende als in een bundel, wat by uwe hoog-gedachte voor-vaderen in den om-loop van meer dan drie honderd jaren, in ofte buyten den oorlog, ende zoo binnen als buyten Gelderland, denkwærdighs is bedreeven, behoort en weet ick ook niemand bequaemer op te draegen dan aen UWE HOOGHEYD, voor welkers voeten ick ze demoedelijken neder legge. 't En is voorwaer geen slechte waerdigheyd ofte dagelijx wonder, dat dese soo wijd beruchte en wijd-heerschende landschap, ende die rechtevoort de eerste van haere ses susters aen den rey gaet en op 't kussen zit, de Nassouwsche Graven in voor-tijden als laeste Voogden, eerste Graven en eerste Hertogen heeft gekent en aengebeeden, ende

F 2

hunne

hunne gedachtenis al noch vyert en heylicht met een innerlijke blijdschap en diepe eerbiedenis. Voor aen staet OTHO van Nassouw, de opper-zuyt van 't huys en vader van alle de kinderen, die door twee, 'ken weet niet heerlijker of voordeeliger, immers van den hemel bescheerde houwelijken, twee onderscheyde doch aen een gelegeene landen, zonder slag, alleen met minnelijk geweld, heeft overwonnen, door een eeuwigen en noyt verbrooken echt-band van twee lichamen een gemaakt, daer neffens, op dat sy onder een niet en zouden twisten, in een gelid gestelt, ende den naem van Graeffschap, die Zutphen alleen voerde, aen Gelderland mede gedeylt 'twelk alreeds meer was dan een gemeen Graeffschap; ende daer na door zijn dagelijken aenwas den naem en glans van Zutphen meestendeels heeft verdooft. Nahem volgt GEERAERT, die Hedwig van Holland tot een egade en Keyser Lothar tot een oom had: ende naer desen, HENRICK, die van den Grooten Boullon, den blixem der Saraceenen en Koning van Ierusalem, een schoon-zoon was, ende eerste Pand-heer van de Velouw; met zijn halven broeder Albero Bisschop van Luyk. GEERAERT de tweede, die den Bisschop van Utrecht Deventer zoude hebben ontweldigt, ten ware het ontsag van een onvergelykelijken Keyser sijn meer dan billijken toorn en vuyrigheyd door vleyende woorden had ingetoomt, met sijne broeders Arnold Opper-bisschop van Colen, en OTHO den tweeden, den eersten Burggrave van Nymegen en Heer van Emmerick; die beyde den Bisschop en Hollander niet alleen van sijne grensen heeft afgeweert, maer binné hun eygene getrotst en geslagen. Vervolgens treed op het Tooneel GEERAERT de driede, die de Geldersche wimpels in de Stad en Stift van Luyk, daer na ook in Over-yssel en Drent, niet zonder schrick en verwoesting liet omfwaeyen; met sijne bed-genoote Richarde van Nassouw,

Nassouw, ende sijn broeder Otho, die in sijne groene jaren een rijp vernuft en mannelijken moed bewees in't bedienen van den stoel tot Utrecht. Wat zal ick zeggen van OTHO den drieden, den onvermoeyden vermeerder sijns gebieds, die allerwegens Steden, Burgten en Gods-huyfen heeft gebouwt; de Stad met het Rijk van Nymegen, ende, by gevolg, ook de Betouw van 't Roomsche Rijk aengekocht, behalven Grol en Bredefoort (zijnde alle drie wel sterke Veftingen, doch die in onze tijden voor de sterker en al vermorfelende handen der Vorsten van Orange al te swack zijn bevonden) sijn broeder Henrick, een heet-gebaekerd man ende die met het rappier beter wift om te gaen dan met den mijter, aen den staf van Luyk geholpen; sijn kling rood geverwt in 't bloed van de Zeeuwen en Henegouwers die hem de Hollandfche Voogdy misgunden; ende in het verwerpen van de hem opgedragene Keyfers-kroon zich zelf te boven gegaen, sijne begeerlijkheeden een pael gestelt, ende de over-tollige grootsheyd des werelds, den gewoonlijken pijn-bank van de Grooten, onder de voeten getreeden? REYNALD de Strijd-bare, gebooren wt de nichte van Philips Koningh van Vrankrijk, sluyt het heck van 't eerste Boek, die mede van sijnes vrouws wegen Hertogh was van Limburg, en gebleeven ware, had maer het geluck, zoo wel als het gelijk en een onbeswijkelijk gemoed, aen sijne zijd gedient, ende hadden de eer-suchtige nijd van den Brabander en een ontijdige slaghe en rampfalige gevangenis sijne goede zaek niet omgestooten en wettige hoop afgesneeden: hoewel hem vele Vorsten, ende het puyk aller Vorsten de Sampson van Duytsland, ick meyn Grave Adolf naderhand Roomsche Keyser, de trouwe hand booden; die, wt liefde van sijn lieven bloed-vriend, sijn moordaedigen zabel doen met het bloed van veele Helden roestighen dronken maekte. d'Een en d'ander Keyser,

fer, die den goeden Grave gaerne weder op de been hadden geholpen en sijne wonden gefalft, schonken hem Vriesland van 't Vlie tot aen de Lauwers: 'twas wel een leckere buyt, dan moest met geld, gevaer en menschen sweet gekoft worden: 'twas als een vogeltje op een boom, en een beer in de wildernis, die men soo langh niet en heeft als men ze niet heeft gevangen. REYNALD de tweede van dien voor-naem en eerste Hertogh van Gelre heeft de velden bezaeyt met soo eene menigte van de altoos werfoekende en nimmer vernoegde Luyker-walen, dat hy sijn gemoed over den grouwel van die verwofing ontruft en den vergrimden God, na den fleur van die tijden, socht te stillen door het oprichten van een nieuw Klooster; heeft ook den Bisschop te Munster tot redelijkheid gedwongen; de hollende Vriesen op de knockels getaft; ende den onverwinnelijken Eduard Koning van Engeland, den vader van sijne bed-geselle Eleonore, in sijne Fransche oorlogen met sijn eygen lijf, middelen en landfluyden duckmaels bygestaen. Zijn na-zaet REYNALD de derde heeft het grauw van Luyk twee-werf dapper afgeroft, en na de pijpen van sijn Over-hoofd doen danssen; ter tijd sijn land (na dat de weelde, rijkdom en ledigheyd het van langer hand hadden bedorven) met de bloedige domme en vervloekte zijdigheden van Hekeren en Bronkhorst al om ontfteeken, verwoeft, omgewroet, ende hy self in een gevecht is gegreepen en verseekeerd door den roekeloofen en woel-sieken (sal ick hem broeder heeten of vyand?) EDUARD, wiens ondeughden efter min verwijtelyk sijn, om dat hy de schande en schade vanden Woeringer veld-flag te Baeswijler op den Brabander soo heerlijken heeft gewrooken en ingehaelt. Hier eyndight het achtste Deel met de Geldersche Vorsten uyt den stam van Nassouw: in welker recht die van Gulich getreeden sijn door het recht

rec
een
Ge
ho
wij
nie
on
wij
me
lan
lae
blo
oft
del
een
wer
fou
eer
gev
gro
van
gef
ouc
lipp
heb
niet
mo

recht van een geluckigh houwelijk. Dese waeren eertijds onse Land-heeren : ghy sijt rechtevoort, God zy'er voor gedankt, onse Veld-heer en Stadhouder. Ende hoewel uw gesagh alhier niet soo wijd en streckt als dat van uwe voor-ouderen : is niet te min de genegendheyd en ongedwongene onderdaenigheyd der inzaeten t'uwaerts in geene wijze verbaeterd ofte verkleynd : die geen dingh meer ter herten trecken, dan dat sy na een heet en lang verlangen den Oranie-boom (waer van ghy het laetste en eenighste spruytsel bent) in sijn beste bloeyfel noch geene nieuwe looten sien uyttschieten ofte vruchten voort teelen, noch de lendenen van de Koninglijke Vorstin, uwe waerde eegemael, met een levendigh en aengenaem pack begord. Dit wenschten gaerne te sien alle, die niet nooder en souden sien dan diergelijk een ondergang, als wel eer op de lijfs-vrucht van de Engelsche Eleonore is gevallen, die de onvergeldelijke verdiensten van uw' grooten Groot-vader, Oom en Vader, ende de eer van uw doorluchtigh geslacht ('t welk voor geen geslacht ter wereld behoefd te wijken in adeldom, oudheyd en ridder-daeden) steeds niet alleen op de lippen, maer ook in gedachten ende voor oogen hebben. Dit wenscht mede van herten te sien, die niet hooger en wenscht dan de eer te hebben van te mogen zijn, die hy inde waerheyd is,

*Een van UWES HOOGHEYDS minste
en nederighste dienaers*

A. v. S.

F 4

IN-

I N H O U D.

1. **O**tho behouwelijkt Gelderland en Zutphen. De oudheyd van zijn geslacht.
2. Floris van Holland over-ijld. Biffchop Willem van Gelre vword van den Keyfer in Holland beleend. 3. Willem met andere Biffchoppen door de Arabiers be fprongen en v wonderlijken geredderd. 4. Overrompelt Holland met Govert van Lotringen, ftaet de Vriefen, hift den Keyfer op tegen den Paus, en sterft. 5. De Hollanders verdrijven Biffchop Coenraed ende verflaen Gerlack van Zutphen. Gelderland vword een Graeffchap, ende verandert van vwapens. 6. De Velouwen Zutphen koemen aen Gelderland. De Kerk te Zutphen herbouwd en in-gewyed. Dood van Otho. 7. Geeraert trouwt Hedwig van Holland. Stichtinge van 't Klooster Marienweert. 8. Keyfer Henrick sterft te Vtrecht. Vyandschap tuffchen den Hollander en Herm. van Kuyk. De ketter Tancelin. 9. Geeraert sterft. Zijne vrouwen en kinderen. 10. Henrick trouwt Seinare van Lotringen. Albero van Gelre vword Biffchop van Luyk. Henr. van Zutphen. 11. Slagh tuffchen de Brabanders en die van Berthout. 12. Oofterg. en Wefter-gouw aen de kerk van Vtrecht gefchonken. Dood der Biffchoppen Albero en Arnolt van Gelre. Hoern vword Vtrechtsche Biffchop. 13. Keyfer Fred. herbouwt den Burght van Nymegen ende verdelgt Milanen. 14. Henrick drijft den Groninger krijg tegen den Biffchop van Vtrecht. 15. Stichtinge van 't klooster Betlehem by Dotechem. Dood van Henrick. 16. De Hollander met den Biffchop van Vtrecht verfoend. Groote stormen en Zee-vloeden. 17. De Biffchop valt in de Velouw; Geeraert belegeri Deventer en sterft. 18. Otho brengt Emmerick en den Burght van Nymegen aen Gelderland. De Brunsvijker vut zijne landen verftooten. 19. Otho en de Biffchop van Vtrecht leggen de vwapenen neder vut laft des Keyfers, die den Turken befoekt, verflaet, en daer na sterft. 20. 21. Otho beoorloght met die van Groningen en Drent den Biffchop. Twift over de keur van een nieuw Biffchop. 22. De Hollander moes-kopt op de Velouw. Willem van Holland van Otho los gelaeten, trouwt des zelfs dochter. 23. Ende Henr. van Gelre Adelheid van Holland. Otho vword Keyfer, en Diderick van Are Biffchop van Vtrecht. 24. De Grauen van Gelre en Holland van den Brabander gevangen en vveder geloff. 25. Alard Grave van Nymegen. Dood van Otho. Zijne vrouw en kinderen. 26. Geeraerts trouw met Margriet van Brabant en Richarde van Naffouw. Willem van Holland jaeghd den Grave van Loots vut Holland. 27. Verbond tuffchen Geeraert en den Biffchop van Luyk. Otho van Gelre vword Vtrechtsche Biffchop. Moedwilder Brabanders en Gelderfche in de Stad en 't land van Luyk. 28. Keyfer Otho treckt door Gelderland. Biffchop Otho sterft met zijne fufter, ende vword gevolgd van Otho van Lippe. 29. Oorlogh tuffchen den Biffchop en Gelderfche neder-geleyd. Engelb. van den Berge vermoord. 30. Rud. van Koeverden verflaet den Biffchop met zijn heyr, en vanght den Grave van Gelre. 31. Wilbrand vword Biffchop. Rudolf en Ifenburg aen 't leeven geftraft. 32. Geeraert geeft den Velouwen aers eenige vrydommen, en sterft. 33. Otho bemuyrt veele Steeden. Noch yet anders. 34. De Biffchop van Bremen vernielt met andere Vorften de Stedingers. 35. Allerhande Zaekew. 36. Keyfer Will van Holland beleent Otho in de Stad en 't Rijk van Nymegen. 37. Wint Aken, Keyfers-weerd, ende vword gehuld. Otho van Gelre vweygeri de Keyfers-kroon. Zijn broeder Biffchop Henrick bedwingt de Luyken aers. 38. Stichtinge van 't Nieu klooster. De Amfels vechten met Vianden om den foel van Vtrecht. 39. Verfcheyde leenen. De Hollanders verflaen de Vlamingen. Otho helpt den Keyfer, en bouwt te Nymegen de Stevens-kerk. 40. De Biffchop van Munfter ver wint die van Menhaevel. Verkoopingen en leenen. Keyfer Willem blijft tegen de Vriefen. 41. Henr. van Gelre met zijne Luykfche in oorlog. Otho vword Voogd van Holland, verflaet den Henegouwer en verdraegt met Vtrecht. 42. Haekt na de Voogdy van Brabant. Wt-fpraek tuffchen hem en den Clevenacr. Noch yet meer. 43. Amftel verrast Vtrecht en dreygh

en dr
fche.
46. F
domg
Henr
bind
te bon
bande
veele
hoop
by We
gen f
kenbe
hem
61. A
van C
tuffch
tinge
den v
vut
Nym
hem
dicht
keina

O

en dreyght de Geldersche. 44. Oorlogh over Thiel tusschen de Brabanders en Geldersche. Kluchtige straffe van een bode. 45. Dood van Otho. Sijne wijven en kinderen. 46. Reinald is die van Arnhem goed-gunstigh. Henr. van Gelre wordt uyt zijn Bisdome geset. 47. 48. Mengal-moes. 49. Bisschop Angin door Henr. van Gelre, en Henrick door een ander vermoord. Verdragh met den Cleevnaer. 50. Reinald verbindt zich met veele Vorsten, om het Hertogdom van Limburg tegen den Brabander in te houden. 51. Beyde vyanden trecken te veld. 52. Maeken een bestand. De Brabander gaet met de Fransche naer Sicilien. 53. Wint Boemel, en Reynald Thiel, die veele plaetsen beloert. 54. De Brabander ontcoemt zijne lage-leggers. Dalem buyten hoop ontzet. 55. 56. Reinald, de Bisschop van Colen, en hare vrienden stellen het leger by Woeringen tegen den Brabander in 't gelid. 57. 58. dan worden naer een bloedigen strijd gevangen, en hun macht verstroyd. 59. Vervolg van den slag. Des Valkenburgers aenslagh op Limburg verbrooken. Reynald gelost. 60. De Keyser schenkt hem Oost-vriesland, staet hem toe van Staverden op de Velon een Stad te maeken. 61. Adolf van den Berg door den Bisschop van Colen in een kouw geslooten. 62. Alb. van Oostenrijk verstaet Keyser Adolf van Nassou. Geldersche leen-mannen. 63. Krijg tusschen den Keyser en Hollanders, Fransche en Vlamingen. Noch yet anders. 64. Stichting van 't Gasthuys Gods-veert. 65. Van alles. 66. Reinald bezweert de vryheeden van Arnhem. 67. Begifticht Gods-veert. Lodewijk word Keyser. Noch vvat meer. 68. Otho van Buyren vint en plondert Thiel. 69. Reinald word van Nymegen en eenige Steeden verlaeten, en door zijn zoon gegyzeld. 70. Vollenhoe aen hem verpand. Verscheyde andere zaeken. 71. De Bisschop van Munster beschuldicht den jongen Reinald, die den gevangen Valkenburger verborgh. 72. De oude Reinald sterft. Sijne vrouw en kinderen.

OTHO GRAVE VAN NASSOUW,

Achtste Voogd en eerste Grave van GELRE.

I. **A**DELHEID VOOR nae dood van haer vader Voogd *Wichard* houwelijck aengaende met *Otho*, heeft alsoo het huys van Nassouw geluckelijken opgevoert tot het opper-gebied van Gelderland omtrent den iare 1061. Hoewel eenige van gevoelen zijn, dat sy noch Vrijster zijnde, van 't iare 1061. wanneer haer vader is koemen te overliden, tot aen het iare 1070. doen zy aen *Otho* troude zich als Voogdesse zoude hebben gedraegen. 't Geslacht van NASSOUW, een van de * oudste en doorluchtigste van Duytschland, treckt zijn oorsprong wt de Stad en 't huys van Nassouw aen de *Lhone*, die niet wijd van daer schier tegen over den mond van de *Mozel* in den *Rhijn* schiet; daer andere hooger opgaende de eerste grond-leggers gaen af-liaelen van eenen *Nassau* Vorst der *Swaben*, van wien, als mede van zijn broeder *Cimmerius*, gewagh word ge-

* De Geslacht-boom en 't laeven der Graven van Nassouw vind men beschreeven in een byzonder stuck, ende ook by *Ioseph de la Pise Heer van Maucoil* op het 207. en veele volgende blaeden van zijn over-fratzen en wijd-loopigh werk van het Prinsdom en de Prinzen van *Orange*, hoewel wy hem hier en daer van eenige mis-greepen zoudyn konnen over-tuygen.

maekt

cht.
den
viers
van
Hol-
der-
Zut-
van
Ma-
sder
en
word
die
ken.
Bis-
nen,
sch-
nder
De
rengt
sijne
veder
Otho
n een
land
adel-
recht.
eloft.
Gee-
van
raert
d'wil
rechts
Otho
gelb.
zijn
lf en
vry-
De
Zae-
gen.
ri de
tinge
recht.
yfer,
van
Henr.
t den
Wt-
recht
eyght

maekt by † *Julius Caesar*. Immers is het tot den roem van 't over-adelijke huys genoeg, dat, wanneer het Duytsche Rijk naer 't wilsterven ofte verwerpen van *Karel* des Grooten achterneeven, den Saxen ten deel viel, de Nassouwsche al voor de 1200. jaeren onder Keyser *Henrick* den Vogelaeer voor Graven zijn berucht geweest. Ten welken tijden *Otho* de eerste van dien voor-naem, zoon van *Johan*, neeve van *Everhard*, en achterneve van *Philips*, tegens de Hongeren Veld-heer is gekoosen. Maer onse *Otho*, neeve van zijn genand den vorigen *Otho*, en iongste zoon van *Walraem*, Heer van *Laurenberg* en *Sonneberg*, naer 't overlijden van zyne eerste bed-genootte † *Adelbeyd*, door zyne tweede trouwe met *Sophie* wederom een machtigh houwelijx-goed bekommende, te weeten de Stad en 't gebied van *Zutphen*, is de eerste voort-teeler geweest van de hoogh-loflijke Geldersche en Zutphensche Graven, die daer na tot Vorsten ofte Hertogen zijn verhoogd.

† *Legati ab Heduis & Treviris Caesari veniebant. Treviri questum, pagos centum Suevorum ad ripam Rheni confedisse, qui Rhenum transire conarentur: hu praesse Nausam & Cimbremum fratres. Caesar 1. Comment. de Bell. Gall.*

† *Ick en kan niet genoeg verbeffen de gauwigheyt van Jan Velpen, die in dit stuck een beelstrijdig ende mijnsoordeels, geen zins verwerpelijk gevoelen heeft. Hy wil staende houden, dat Otho van Nassouw op het iaer 1040. onder ofte over Sophie van Zutphen tot zijne ee-gade heeft genoomen, daer alle andere tot nu toe Aleyd hem tot zijne eerste vrouw toe-loggen. Geeft tot redden, dat Otho elders word genoemd Grave van Zutphen, zonder byvoeging van Gelder: ten anderen, dat nade-mael Otho's vader Walraem in 's iaer 1020. is ontslaepen, Otho doen nootzackelijken eenige jaeren moet oud geweest zijn: laet ons tien jaeren stellen. Dien volgens doen hy Sophie getrouwd heeft, was hy een man van 65. jaeren: wans sy willen, dat zijne eerste wijf Adelheid over-leeden zy op het iaer 1075. zommige doen 'er noch tien jaeren by. Derhalven en heeft het geen blyk van waerbeyd, dat zoo een jeugdige maegd en erf-wytsche van zoo een groot gebied zoude hebben willen paeren met een gemeyk en half-versteeten grijzaerd. Daer nevens Getlaek, die in 's iaer 1076. by Yffelmond is gesneuveld, word by een yezelyk gehouden voor een zoon van Otho nye Sophie: maer die heeft doen ter tyd noch niet konnen gebooren, veelmin een vol-wassen iongeling, wezen. Eenige verre ziende hier op lettende hebben Getlaek verziert een broeder te zijn van Sophie. Voor 't lest, indien Sophie zijne tweede bed-genootte is geweest, kan ick niet bezijpen, op wat wijze Zutphengekomen zy op Geeraert Grave van Gelder, den zoon van Otho en Adelheid. In tegendeel, zoo men den draed van onze meening volge, blijft 'er geene hapering overig. Want doen Otho in 's iaer 1040. Sophie heeft genoomen, was hy een Heer van 30. jaeren, ende heeft by haer geteele Getlaek Grave van Zutphen, die by des vaders leeven (1076) stervende zijn vader erf-gemaen heeft gelaten van 's Graef-schap, die al zoo Zutphen aen Gelderland heeft vereenigt. Maer na dood van Sophie in 's iaer 1061. heeft hy zich verbonden met Adelheid van Pons, ende neffens andere daer by verwecke Geeraert zijn nazet in beyde Graef-schappen.*

2. Als nu *Wichard*, gelijk * voor heen gemeld, en de vordere gevangens waeren gekoft, zijn de overige Duytsche Vorsten, te weeten de Artsbisschop van *Colen*, de *Brandenburger*, en *Herman* van *Kuyk*, onverduldigh over de onlanghsche grouwlijke nederlaegh, op nicuws met een geweldigh leger en veele dreygementen op *Holland* aengevallen. Grave *Floris* dese maere vernemende, is van stonden aen den vyanden onder oogen getrocken, welke hy ook, naer een haperlijck gevecht, eyndlijken in verwerring en op de vlucht braght, veele neder-houwende ende niet weyniger gevangen neemende. Maer als hy nae dese overwinning met zijn leger, door de hitte en arrebeyd van den strijd vernoeyd, by het dorp *Hamert* niet verre van *Heusden*, zijn adem wat gaet scheppen ende een middagh-slaep houden, is hy op 't onvoorsten door Grave *Herman* van *Kuyk*, die middelerwijl 2600. mannen zoo wt de verstroyde als versche troppen van *Alard*, broeder van *Godefroy* van *Lotringen*, by een had geraept, aldaer over-rompeld ende in een eeuwigen slaep gewiegd. Doch de *Dortenaers*, tot bewaering van de gevangens ende hoede des lands met een vliegeng leger aen de *Maes* op-passende, hebben den *Kuykenaar* wederom aengegreesen, in 't eyland beslooten, ende met al zijn volk door de kling geiaeghd. Nauwlijx waeren twee jaeren verstreken, wanneer *Willem* van *Gelre* Bisschop tot *Utrecht*, en broeder van Voogd *Wichard*, die over langh al den voorspoed van den *Hollander* zijn nabuyr met scheele oogen had aengehen, door begeerlijckheyt verruckt zijnde de gelegentheyd waer nam, dat na dood van *Floris* zyne weduwe *Geertruyd*, dochter van *Bernhard* Hertogh van *Saxen*, zaeken van hare kinderen, tot het bewind van zaeken vermits haere iongheyt noch onrijp, bijsen deuren op-troek. Verlaetende zich daer en boven op de gunst van de bestierders des iongen Keyfers, die 't huys van *Vlaenderen* en *Holland* niet veel goeds en gunden, ging hy een langh vertoog maeken zoo van der Bisschoppen gediensstighheyd als van der *Hollanderen* spijt tegen 't Rijk; wijders vertoonende, hoe menige landschappen, van den Keyseren aen de kerken van *Utrecht* geschonken, zijn voor-zaet *Adelbold* door Grave *Diderick* waeren ontweldighd, daer na te vergeefs by hem en zyne voor-gangers, ende met de wapenen van des Keyfers vader en grootvader, weder gevorderd. Op dit verzoek kreegh hy voort her-stellinge ende twee geweld-brieven tot Keyfers-weerd af-gevaardighd, in eene van de welke hem wierd toe-gekend het Graefschap van † *West-slingen*, begrijpende een deel van

† *Holland was doen zeer nauw bepaeld, en de beste pluck daer van de Dortsche meer. Dat deel van Holland, daer zich Sobieland, Delf-land, den Haag en Rhijn-land vertoonen, wierd eertijds Noord-Holland geheeten, ende het tegenwoordige Noord-Holland West-Vriestland, welk een naem zyn nabes berkeygen van hunne ryshayd op nicuws hebben aengewoomen. Van ouds had de Reus-meester van Noord-holland zijn verblijf binnen Delft. Zelf ten tijden van Keyser Willem en stond West-vriestland noch niet onder Holland, al zoo 's zeeker is dat hy by Hoogwouden achter *Alknaer* van den *Vriessen* ende op den *Vriessen* bodem is verlagen. De overige gedeelten behoorden ofte onder den Bisschop van *Utrecht*, ofte onder den *Vriessen*. Siet doorzaens de Aensyck van den naerstigen *Bucheljus* op *Bek* en *Heda*. Noord-*

Noo
mon
oude
Vlac
verre
wel
bete
sche
schap
gard
recht
len
bou
staen
Ober
Arlo
raert
Foco
Dider
Grav
hem
rick
giff
naer
Adel
naen
die al
miff
beyd,
3.
Wille
Baml
ten va
lem g
om h
lyken
Gelre
len d
verre
uyre
pende
nen b
heyl
weer
ftroy
Wille
zyne
naekt
niet z
gaen
ingh
Bilf
ke zo
zoo z
zond
midd
te, w
bergh
met 2
† M
lon
Rf
cap
† De
en
wij
rij
noe
blo
vre

Noord-Holland met het Gods-huys van Egmond: in de andere de Zuyder-rack omtrent de oude gangen van den Rhijn met de hoofd-stad Vlaerdingen, ende alzulx gantsch Holland, zoo verre het onder 't Rijk stond. *Willem* hier over wel gemoed zijnde, hield echter zijn rapier tot betere gelegentheyd in de fcheyde. Ondertuffchen bedacht *Orbo* de kerken van zijn Graef-fchap, over-draegende aen *Constantin* van Milgarde, met believen van Biffchop *Willem*, het recht van mond-burgfchap over de mergen-raelen en hof-fteeden van de † eygen-hoorige bouw-luyden der kerke te Zutphen, ten overftaen van *Herman* Opper-Biffchop van Colen, *Obert* Biffchop van Luyk, Hertog *Henrick* van Arloe, *Koenraed* Grave van Lutzelenburg, *Geeraert* Grave van Gelre, mitsgaders de Proofften *Focco*, *Plicher*, *Alberick*, *Ludolf*, den * voorspraek *Diderick* en andere. In defen brief word *Orbo* als Grave van Gelre op-gehaeld; welke waerdigheyd hem, naer 't feggen van andere, van Keyfer *Henrick* eerst zoude zijn gegeven, ofte eer, zoo wy giften, vernieuwd in den iaere 1079, hoewel hy naer allen fchijn op dit iaer al gepaerd was met *Adelheyd*, zonder de welke hy anders tot den bynaem van Gelre geen recht en hadde. *Geeraert* die alhier mede Grave van Gelre gezeyd word, is miffchien geweeft de ionger † broeder van *Adelheyd*, ende in zyne groene iaeren geftruykeld.

3. Op defen tijd is de Biffchop van Utrecht *Willem* van Gelre, met de Biffchoppen van Ments, Bamberg en Regensburg, en allerhande geflachten van menfchen om beevaerd te land op Jerufalem geryfd. In Arabien koemende, waeren alle, om het onbedacht vertoonen van haer biffchoplyken pracht, lijve-loos geweeft, had *Willem* van Gelre zulks niet verhoed. Want als zy op de paelen der Saraceenen waeren gekoemen ende niet verre vande Stad *Rama* zijn hun omtrent de derde uyre des daegs de Arabifche fnap-haenen gewa-pender hand op 't lijf gevallen. Etlyke Chriftenen by den fleep der Biffchoppen, die 't voorwanheyligheyd hielden hen zelve met wterlijk ge-weer te verweeren, wierden op ftaende voet verftroyd, gequetft, ende van alles wtgefchud; ende *Willem* zelf met vele flaegen toe-gedeckt, in zyne fchouderen verwond, ende half dood en naekt op de plaets gelaeten. De overige fochten niet zoo feer het gevaer als wel den dood te ontgaen met fteenen te werpen, wykende al rugge-lingh naer een by-gelegene hof-ftede. Alle de Biffchoppen bergden hun aldaer in een zael, welke zoo laegh was van verdiepinge, ende daer by zoo zwack van wand, dat die van enkel oudheyd zonder aenftoot fcheen te zullen om-vallen. In 't midden was een op-kaemer van redelyke hooghte, waer van de Biffchoppen van Ments en Bamberg het opperfte, ende die van Regensburgh met zyne geestlyke het benedenfte deel in-nae-

men: de anderewacren allevaft befigh, omden vyand van haer en van den muyr met fteenen af te keeren. Waer op als de wilde fterk met bouten fchooten, ende de Chriftenen t'elkens wtvallende hun de fchilden en fwaerden ontwickelden, waeren zy niet alleen beftandigh om den muyr te befchermen, maer gingen zelfook buyten de poort den vyand wt-tarten. De Arabiers niet machtigh dese stormen wt te harden, flooten raed, door eene blockeeringe wt te hongeren die ze met geweld niet en faegen te verheeren, haere macht welke omtrent de 12000. mannen bedroeg alfoo van een deylende, dat fy die van binnen fteeds in vreefe en wapenen hielden. Wanneer fy nu op den derden dagh door honger, kommer, en artbeyd waeren af-gesloofd, riepen vande Pricfters, *darmen zich zoo zeer niet op den menfchelyken arm als wel op God behoorde te verlaeten, die hen luyden ook buyten alle hoop wt der vyanden klauwen konde redderen ofte anders bewaeren.* Als zy daer op zich door een tolk fochten op te geeven, kam de Overfte der Arabiers met 17. van de aenzienlijxte te paerd nae haer toe-fetten. Dan vernits hy nae zijn eygen goed-dunken met hen wilde leeven, ende fijn hoofd-windel een van de Biffchoppen bereeds om den hals wierp, gaf de Biffchop den Arabier foo een vuyft-flagh, dat hy t'effens op den vloer achter over tuymelde: waer na de andere hem met al fijn geleyde de handen zoo ftijf op de ruggen te faemen ftrickten, dat het bloed eenigen door de naegels wt-fwoor. Daer nae drieven fy de poort-waerders met wapenen op de vlucht. De Arabiers verbaefd over dese stoutigheyd konden anders niet bevroeden, dan dat hunne Veld-heeren binnē daex waeren gepriemd. Waer over zy met een grimmigh gemoed wederom aenvielen: 't Was al fdoen om-gekoemen, zoo de Chriftenen door een zeer kloeken vond de gevleugelde Vorften niet en hadden gefchooven naer die hoeken, daer de meefte macht en pylen van daen quaemen, ftellende by hun een fchilderwacht, die een blank fwaerd omfwaeyende door den tael-man liet wt-roepen, alle haere Vorften aen ftucken te zullen houwen, indien fy van geweld niet op en hielden. Dewyl men hier op eenige ftilte gewaer wierd, quam middelertijds aen de Chriftenen een boode van wegen *Willem* van Gelre, die, als gezeyd, gequetft, met veele andere binnen *Rama* was geraekt, kondfchap-pende, hoe de Biffchop niet alleen zoo veel by den Overften der felver Stad had verworven, dat hy hoewel mede heydensch hen tot ontzet wilde koemen, maer ook alreeds met hem onder weegen was. Op dit gerucht zijn de ftraet-roovers van ftonden aen door de vlucht verfpreyd. Voort daer na quam de Vorft zelf, en vriendelyken van den Chriftenen omhelsd zijnde, gebood voor al de gebondene hem in handen te leveren. Als hy ze aen-fagh ende alles van den begin had verftaen, dankte en roemde hy den Chriftenen over hun manlyke daeden en 't bedwingen dier vyanden, die 't Babylonifche Rijk met haer moes-koppen fteeds hadden verftoort, en duckwijls degelyke legers te fchande gemaekt. De gevangens wierden levendigh gelaeten, en voor den Koning van Babilonien bewaerd. Hy ontfangende zijn af-gesprooken loon, braght de Chriftenen methem naer *Rama*, van waer zy met goede verfeckeringh naer Jerufalem vertrocken, die naderhand zonderlingh geen aenftoot lijdende, naer gedaene beevaerden,

† *Mansa originariorum. Originarij en veterum coloni idem cum propriis hodiernis. Consule Carl. Rhodigin. Le Etion. lib. 4. cap. ult. Coman. lib. 10. cap. 2. Lexicographos.*

‡ Deze *Geeraert* was de zoon van *Orbo* en *Adelheid*, ende word alhier, volgens de oude en tegenwoordige wijze van Duytsland (die echter in keel Chriftenryk geen plaetz en heeft) Grave van Gelder genoemd, daer hy anders by des vaders leeven met den blooten toe-naem van *Naffouw* had moeten te vrede wesen.

meld, zijn de Arts-terman ghische en go- Hol- re ver- onder haper- op de ide niet by nae uite en et dorp em wat ouden, van van zoo wt d, broe- naad ge- uwigen bewae- ds met e, heb- en, in 't loor de iaeren 1064. Biffchop rd, die llander gefien, egent- ne we- lertogh het bed- noch ide zich lers des eren en e hy een hoppen pijt te- menige kerken de bold daerna, ende groot- kreegh brieven ene van ffchap el van de befe el van n Hare Noord- Noord- na bes hebben ter van elf ten ieland at hy by in ende rige ge- an Or- de Aen- s Heda. Noord-

1066. bevaerden, te saemen met *Willem* van Gelre, meest gezonden gaef, doch dunder, ook niet een hayr beter en wyzer als sy waeren wtgegaen, wederom in hare vader-landen zijn aengekomen.

1067. 4. Naer vijf iaeren sagh *Willem* den tijd gebooren om Holland aen te grijpen, als te weeten *Robert* van Vlaenderen, *Geertruyd* de weduwe van *Floris* tot een vrouwe neemende, Holland voor zyne stief-kinderen bediende. *Balduin* in den

1070. iaere 1070. in 't bloeyen van zijn leeven wegh geruckt zijnde, had zyne twee onmondige zooren, verweckt by *Richild* van Henegouw, onder sijns broeders *Roberts* vooghdij gestelt. De weduwe *Richild* een moedige vrouw, heeft, desen onaengien en tegen alle dreygementen en afmaeningen, de momboirschap aen haergetrocken, als mede door wapen-kracht dat deel van Vlaenderen, 'twelk *Robert* in eygendom toebehoorde, daer behalven andere vyanden *Robert* op 't lijff gehift; die sonder dat te huys de handen vol werx hadde. Waer over sy *Willem* van Gelre, die niet anders en socht dan Holland in werre ende onder sijn geweld te brengen, als mede *Godefroy* met den bult Hertogh van Lotringen aenporde, om het twistige Holland gemeener hand te bemachtigen. Als dese in aller haest een geweldigh leger in Holland voerden, ende by den Burgh van Leyden onder 't beleyd van *Godefroy* geluck hadden bevochten, begaf zich *Robert*, siende het volk verflaewd ende geen hoop om den staet weder op te richten, met zyne vrouw en stief-zoonen naer Vlaenderen. Hier nevens verstroyde *Godefroy* de Vriesen, en bleef met den roof zorgeloos omtrent Alkmaer leggen. Dan de Vriesen eerlangh een sterke macht aen de hand krygende, hebben hem negen weeken binnen de muiren van Alkmaer beslooten gehouden, soo dat hy nood liep van zich over te geeven, ten waere Bisshop *Willem* door een wt-gelaeten soldaet hier van bericht, met een vaerdigh leger aenloopende, de Vriesen met de broek op 't hoofd had 't huys gezonden, ende boven de gevangens omtrent 8000. op de plaets te slaepen geleyd. Doch beduchtende dat de Hollanders het op-gedrongen iock lichtelyken souden soeken afte werpen, ende alles by-brengen om den wettigen erfgenaem *Diderick* weder in sijn land te helpen, beval tot syne verseekernis allenthalven Sterkten ende land-weerente leggen, ende onder andere een te Yffelmond. Waer nae *Robert* met zijns broeders egemael *Richild* een slagh in Vlaenderen heeft gewaegt, ende haer met haer zoon *Balduin* naer Henegouw gedreeven. Middelerwijl verhiel sich de Keyser tot Nymegen ofte tot Utrecht by Bisshop *Willem* van Gelre; welke landouw hem boven maeten wel beviel, tot dat hy den Bisshoppen het bewind der Rijx-saeken in handen gevende, naderhand tegen de Saxenaers en Duringers is op-getrocken. Naer de af-lyvigheyd van *Hanno* Bisshop van Colen, heeft de Keyser, in weder-wil van Paus *Ioris* en alle wereld, tot sijn navolger gekooften *Hildolf* van Goslaer, een mensch tot zoo een hoogh-wichtigh Ampt nieuwers na bequaem. Wanneer de Keyser om sich te verandwoorden hier over naer Romen wierd verdaghvaerd, liet hy door de Bisshoppen den Paus zelf eerst vervloeken. Dan vermits de Bisshoppen van *Wirtzburg* en *Ments* alleen swaerigheyd mackten om desen doem te onderschrij-

1075. ven, is Bisshop *Willem* op-gereesen, die by den Keyser het roer van 't schip was en dese saek met yver dryvende daer op aenhield, dat sy zoo wel als de andere in des Paus verwerpinge zouden bewilligen, of den Koning hun eed op-seggen. Als sy hier op niet en vertraegden hare stemmen en handen over te geeven, zijn terstond wt den naem van de t'samentlyke Bisshoppen en Abten gefanten naer Romen en strenge beveelen aen den Paus af-gegaen, het Pausdom, als 'twelk hy tegen dank ende tot oneer van de Kerk bediende af te leggen, met aensegginge, dat van nu voortaan zijn gepoogh ende beslyuten van geener waerden souden wezen. De Paus weynigh over die bittere tyding ontfeld, liet, na 't op-leesen van de brieven, met goed-dunken van de volle vergadering, den Roomsche Koning, de Bisshoppen van *Ments*, *Utrecht*, en *Bamberg*, neffens de andere in den kerkelyken ban doen, ten waere sy binnen een zeekeren tijd zich in eygen hoofd te Romen quamen verdedigen. Voorts heeft de Koning, om alle oproerten tegen te koemen, *Hildolf* door zijn vertrouwdsten vriend Bisshop *Willem* van Gelre doen in-hulden, ende desselfs bloed-verwant te gelijk tot het Bisshoppschap van *Paderborn* ingelaeten, om alzo den stoel van *Hildolf* vaster te stellen. De Keyser naderhand weder na *Utrecht* reyze om de Paes-dagen te vieren, heeft aldoen het Hertoghdom van *Lotringen* aen *Koenraed* zoon van *Goziro*, ende het Mark-graefschap van *Antwerpen* aen zynes susters zoon *Godefroy* geschonken. Onlanx daerna is † *Willem* van Gelre, een heer voor-vechter van den Keyser en 't Rijk tegen de Pausen, ontslaepen. Sommige, om de * Roomsche kerk te believen, willen seggen, dat hy op zijn dood-bed groot berouw zoude getoont hebben, wt zaek hy den Keyser in zyne verkeerde moed-wille te veel had toe-gegeven, ende daarom van dit en 't ander leeven was verstecken. Naer hem wierd twee-entwintighste Bisshop *Koenraad* van *Swaben*, *Kamelaer* voor desen van den Aerts-bisshop van *Ments*.

† Sommige achten, dat die van *Dort* van dezen Bisshop hun oud zegel hebben, op de verkeerde zyde van 't welk een roos word gesien, wezende, na hun denken, het wapen van de Geldersche Voogden. Ende hier schijnt ons heen te leyden 't geen *Heda* verhaelt, dat te weeten *Govert* met den Bult het Graefschap van *Holland* wt handen van den Bisshop heeft ontfangen.

* *Buchelius* quoque procul dubio odio partium id consilium putat.

* *Herkypeltanus*.

meld.

mele
pher
Nae
sprey
om f
Het
scho
van
in te
Gerl
eerd
Wid
sich
merk
beyd
Wid
waer
denc
Grae
der h
eenig
geble
noch
voor
wt d
van
iare
1077.
valler
staete
van U
af-ge
word
(missi
Broek
schap
daer
na da
1078.
getro
1079.
Hem
Grae
dien r
1084.
tijd i
zulk
in Bo
klock
vorig
guld
naem
Lecu
† Na
der
's K
zu
Ge
rija
den
me
boe
† Di
nie
Io
wa
bou
sto
ber
bez
der
van
bed
rae

meld. Onder andere † Gerlaek Grave van Zutphen, ende, zoo eenige daer by doen, van Gelre. Nae welkers dood des Biffchops heyr zoo is verspreyd, dat de overige na de fcheepen vluchtende om fch te bergen, meerendeels aldaer verfonken. Het beleg wierd zoo hard vervolgd, dat de Biffchop fch op 't lefte zag genoodfack, het Slot van Yffelmond ende geheel Holland aen Diderick in te ruymen. Berchem noemt den voor-zeyden Gerlaek een broeder van Biffchop Willem. Maer eerder is 't een broeder geweest van † Grave Wichman van Zutphen, die om de goede kennis fch aende zijd van Willem heeft begeeven, gemerkt Orbo Voogd van Gelre na dood van Adelbeyd, in echt is getreden met Sophie dochter van Wichman (die broeder was van desen Gerlaek) waer wt gebooren is een tweede Gerlaek neve van den over-leeden, die kinder-loos af-stervende het Graeffchap van Zutphen aen zijn vader en moeder heeft over-geset. Want dat dese laetste, zoo eenige voor-geeven, by Yffelmond zoude zijn gebleeven, bestaet in onwaerheyd, zoo hy alldoen noch ongebooren was, ende Adelbeyd een iaer voor de Yffelmondsche slag is gestorven. Waer wt dan blyken magh, dat het houwelijk van Sophie van Zutphen met Orbo van Nassouw eerft op den iare 1076. ofte het naest-volgende is voor-gewallen. Omtrent desen tijd heeft Keyfer Henrick staetlyke landeryen ver-eert aen den Biffchop van Utrecht, tot het weder-op-bouwen van de af-gebrande Peters kerk. In de wt-gift-brieven word gewach gemaect van de hof-stede Broek (misschien het tegen-woordige Oude en Nieuwe Broek) in 't * land de Velouwe onder 't Graeffchap van * Dulderick geleegeen, met al het geen daer by behoorde. 't Leed naulijx twee iaeren, na dat Orbo voor de tweede reys met Sophie was getrouwd, wanneer Gelderland door Keyfer Henrick te Frankfort aen den Meyn tot een Graeffchap wierd verhooghd, ofte veel eer in dien naem * bevestighd, koemende van tijd tot tijd in 't vergeet den naem van Voogdy, ende zulk, om dat hy den Keyfer met zijn lijf en volk in Bohemen zoo wel als Hongaryen met groote kloekmoedigheyd en trouwe had gedient. De vorige wapens drie mispel-bloeyzels in een verguld veld, waer van de Geldersche Bloem den naem heeft, zijn doen in een Nassouwschen Leeuw veranderd, die over-zilverd in een blaauw

schild te pronk staet. Vermits de volken ofte geslachten wt den Franken af-daelende tot een bewijs van haer oorsprong een Leeuw plachten te voeren. Ick bevinde, dat Palts-grave Rupert de oude van den silveren leeuw der Nassouwers een gulden leeuw heeft gemaect, ende gewilt, dat sy en hunne na-zaeten dien tot zyne gedachtenis tusschen twee hoorens in den helm zouden ver-toonen. Berchem zegt, dat Orbo de driede, die na onse reekening de tweede is ende niet de eerste, den Gelderschen Bloem vergeetende, op 's Keyfers begeeren een Nassouwschen Leeuw hebbe gevoert, wefende verguld ende met een spieffe in een blaauw veld, zonder kroon nochtans en gespleeten staert: welk wapen door Reynald den tweeden, eerften Hertogh, tot onderscheyd der Graven van Nassouw, zoude zijn omgekeerd, ende tot zijn tijd toe gebruykt een goude leeuw in een blaauw veld zonder spieffe, hebbende een kroon op 't hoofd en een verdeylden staert naer onderen geboogen.

6. 't En heeft geen bedenken, of Orbo is voor dese bysondere weldaeden den Keyfer dankbaer geweest ende hem behulpsaem tegen den Paus, die den Keyfer allenthalven zwart en haetelijk socht te maeken, ende zyne eygene zoonen Koenraed en Henrick tegen hem op te reyden. Twee iaeren laeter is over-leeden Diderick de vijfde, Grave van Holland. Naderhand waeren de Christen-Vorsten met een loflyken yver bezee-ten, om Ierusalem en 't gantsche heylige Land wt de onwaerdige handen der Turken te rucken, onder 't beleyd en veld-heerschap van Godefroy van Lotringen, toegenaemd Boullon. Of Grave Orbo desen tocht heeft by-gewoont, kan ick niet wijs worden: dat die nochtans met zijn geld zy gestijfd, blykt hier wt, dat Boullon de Velouw hem voor een seker getal van penningen tot een eeuwigh onder-leen heeft wt-gegeeven, welke hem van zijn broeder den Hertogh van Brabant, die zelve † Vafal in desen was van den Biffchop van Utrecht, was aengekoemen. In den iaere 1099. is wt de wereld gefcheyden Koenraed Biffchop van Utrecht. Maer Grave Orbo te huys in vrede sittende werkte zoo veel wt, dat zijn zoon Gerlaek * by Sophie geteeld, zonder lijfs geboorte af-stervende, tot zijn erfgenaem in 't Graeffchap van Zutphen in willighde Geeraert oudften zoon van Orbo wt Adelbeyd gebooren, welk Graeffchap zedert altoos by de Vorsten van Gelre is verbleeven. Aldoen is door Frederick Biffchop van Colen gesticht het Klooster te Kamp by Rhijnberk, vermaerd naderhand door de begraffenis van veele Geldersche Vorsten. Een wijl hier na wierd Burchard Biffchop van Utrecht door Grave Orbo naer Zutphen genoodighd, om de kerk van Peter en Walburch in te wyden, welke van de vlam neder gestort ende door Orbo weder wt den grond was op-gebouwd, die ook (wt-wijfens de oude hand-vesten) met hulp van de Geestlijkheyd en Dom-heeren verkreegh, dat alle van de motten ofte van 't vuyrop-gegeetene brieven en gefchriften van de kerk, by den Biffchop wierden vernieuwd. Onder andere wtgeeevers word Grave * Godeschalk aldaer geroemd, dat hy voor de ziel van zijn zoon Gebhard ende alle zyne vorige en volgende maegen vele goe-

† Naer den neder-slag van Gerlaek is Zutphen Gelderland aengegroeyd. Ende om dat nu Orbo door 's Keyfers gunst al Grave van Gelder was doen Zutphen hem is aen-bestorven, gaet de naem van Gelder dien van Zutphen voor, hoewel doen ter tijd Zutphen in roem, oudbeyd en ruymte van landen Gelderland over-trefte, 'twelk naderhand zijn meesten aenwas heeft bekoemen. Siet in 't eerste boek de beschrijving van Zutphen.

‡ Dit en 't volgend verbael koemt met de waerheyd niet wel over een. Siet mijne voorige Aenteyk Ioseph. de la Pife staet een ander karre-pad in: want verbaelt hebbende, hoe 't zommige daer voorhouden dat Gerlaek by Yffelmond zoude zijn gestorven, zegt daer nevens, dat hy, naer zijn vader het Graeffchap van Zutphen een wijl tijds heeft bezeeeten, doch het zelve, nademaet hy geene kinderen wan by Elizabeth dochter van den Grave van Saxen, op zijns vaders begeerte, in zijn krankbed over-gedraegen aen zijn halven broeder Geeraert.

† Vafal, quasi versch-adel, si certa est etymologia Nicol. Burgundi. Feuda enim nervi sunt & origo nobilitatis.

1076.

1077.

1078.

1079.

* Siet op 't iare 1064.

1081.

1094.

1105.

* Siet op 't iare 1059.

deren tot gebruyk van de Dom-heeren hadde geschonken. In dese daegen is in de Stad Nymegen gebouwd het degelyke Ioffrouwen-klooster van *Marie Magdalene*, 'tweik *Reynald* eerste Hertogh naderhand den *Premoustraeten* liet toekoemen, belaftende dat het den Abt van *Marieneert* in 't Sticht van Utrecht voor een op-siender zoude erkennen. Eyndelyken is *Otho*, 28. iaeten als Grave ende 18. als Voogd van Gelre toegebracht hebbende, naer een lang-wylige en rustige heerschappy, wt het leeven verhuysd, ende tot Zutphen in de * hoofd-kerk neder-geleyd. Want het een over-oud gevoelen is, dat in de twee verheevne pronk-graeven in 't midden van die kerk hy met zyne gemaelin *Sophie* licht begraven. Eenige verhaelen, dat hy behalven *Geeraert* ook een zoon † *Henrick* hebbe nae-gelaeten, ende een dochter *Machtild* Gravinne en erfgenaeme van Zutphen, getrouwd aen *Ludolf*, zoon van *Exzo* ofte *Erenfrid* Paltz-grave, ende stichter van Brouwyleren, waer wt gebooren

* *Ecclesia collegiata, uti vocant.*

zouden zijn *Henrick* Grave van Zutphen ende *Kuno*, die beyde zonder kinderen storven. Geduyrende de heele Sprockel-maend 'siaers voor het over-lijden van *Otho* verscheen 'er een stert-sterre, die gemeenlyken voor de groote werelds-hoofden niet veel goeds beduyd. Want voort daer aenis Keyser *Henrick*, een trouw Christoffel van *Otho*, binnen Luyk insgelijx over-leeden, als de zoon vast doende was om zijn vader den staf gewaepender hand af te haelen.

† *Aubertus Miraeus* in *Chron. Belg.* *Henrick* zoude geweest zijn eerste Heer van 's Heeren-berg. Andere geeven hem noch tot een zoon *Albert* Dombeer van Luyk, ofte, zoo eenige voor-geven, *Pronst* van den Dom t' Utrecht. Indien *Machteld* Zutphen heeft be-erft, moet sy een dochter zijn geweest van *Sophie* en zuster van *Gerlaek*, en verscheiden van de vorige *Machteld*, die dochter was van *Otho* Gr. van Zutphen ende vrouw van *Erenfrid* Paltz-grave, die al in 't iaer 1010. is gestorven.

GEERAERT van NASSOUW de eerste, Tweede Grave van GELRE en ZUTPHEN.

7. Naer 'tontslaepen van *Otho* met zijn zoon *Gerlaek* by *Sophie* van Zutphen gewonnen, heeft *Geeraert* gezeyd de *Lange* zijn overige zoon wt *Adelbeyd* zyne eerste bed-genoote, de Graefschappen van Gelderland en Zutphen alleen be-erft. Waer in hem Keyser *Henrick* de vijfde niet en deerde, hoewel *Geeraert* hem met handen en voeten had tegen geweest, en veele plaetzen in 't Rijk hem helpen af-neemen, wanneer hy de schandelyke baniere tegen sijn vader den Keyser

socht op te richten. *Geeraert* sloeg in den aevang zyne eerste forgh op het heylige, wt een midden yver midden in zynere voor-ouderen erf-landen by de *Wefer* en *Fulde* bouwende het cieryke Klooster van *Bederen*. In die daegen leefde *Henrick* Grave van Zutphen, wt het zelve huys oorspronkelijk, die met den Keyser een ruylinge aengaende, voor de Heerlijkheyd (zoo ick die vinde genoemd) van † *Alzey* het Graefschap van *Vriesland* vermangelde. In den iaere 1112. is *Burchard* Bisschop van Utrecht, op de wijze van sijn voet-zaet *Koenraed*, door syne haeters mede aen kant geholpen. In den winter des volgenden iaers was 'er soo een dicke sneeuw gevallen, dat zelf de tacken der bossen daer van bedeckt, ofte (soo de Schryvers spreken) verbrooken wierden. Op den tweeden maend des iaers 1117. werd in Nederland soo een aerd-beevingh gevoeld, dat men by de *Abdy* van *Sutteren* (welke de *Vorstendommen* van *Gelre* en *Gulich* gemeen is) de *Maes* als averrechts fagh stroomen en in de hooghte op-springen. Op het iaer daer aen liet *Geeraert* te † *Wassenburg* sijn vry-eygen goed een Kerk zetten, eensdeels door aenraeden van syne lijfs-eygene *Hedwigh*, dochter van *Floris* den tweeden, anders den *Vetten*, Grave van *Holland*, welke over haere fraeyheyd en zeeden boven maeten word geroemd. Door dit houwelyk is *Geeraert* in den Keyserlyken stam ingewickeld, na 't af-sterven van *Henrick* den vijfden den Keyser *Lothaer* voor een oom groetende, die ook sijn neeve *Geeraert* alle minne en gunst bewees. Want *Hedwighs* moeder was *Petronele* van *Saxen*, zuster van *Lother*, en haer volle broeder *Diderick* de vijfde, die voort nae dood van sijn vader *Floris* Grave wierd van *Holland*, ende met *Geeraert* goede swaegerfchap onder-hield. Hy socht met

† *Soo ick wel onthouden heb, leyt het gebied van Alzey in de Paltz.*

‡ *Siet hier van broeder Tefmach. op het blad 498.*

hulp

hulp van Geeraert voor al den neder-slagh van *Floris* den eersten sijn over-groot-vader te wrec- ken, die door Herman van Kuyk by Hemert was over-yld. Waer over hy met een vinnigen haet in-genoomen, sonder in 't minste na verzoening te laysteren, doende was om den iongen Herman ofte met list te onder-kruypen ofte met geweld voort te helpen : tot dat op 't leste dese verbit- tertheyd door *Andries*, (die naer *Godebald* vijf-en-twintighste Bisschop was van Utrecht, ende oom van den Kuykenaeft) onder de Vorsten is beslist ende verbeeden : mids dat *Herman*, om syne vaderlyke wreedheyd te boeten, ende tot zielen- troost (gelijk de domme en by-gelooovige luyden doen geloofden) en gedachtenis van den verslaegen Grave, een Premonstreyten Klooster te *Ma- rien-woert* tusschen Tiel, Kuylenburg, en Buyren, wt den grond zoude op-timmeren ende met iaer- lyxe in-komsten en wooningen wel voorzien. Dit Klooster met klinkers in alle syne vertrecken heerlyken verciert, ende in 't iaer 1128. vol- trocken, plaght van ouds een Abt te hebben met naemen *Robert*, die den Koning van Engeland in bloed besond, ende het Klooster met veele kost- lykheid en gouden huyl-raed verrijkte.

8. Daer na is Keyser *Henrick* swackelik zynde van Luyk naer Aken, van Aken naer Nymegen, ende voorts op Utrecht af-gedaeld, op het ge- rucht, dat *Lothaer* Hertog van Saxen, om nieu- wizeeden aen te richten, syne zuster de moeder van den Grave van Holland was aangeweest, om den staet aldaer te verwerpen. Dan wierd mid- delerwyl t'Utrecht van zyne ziekte over-stolpt, krygende tot een na-volger sijn wylen dood- vyand *Lother*, den oom van *Geeraert* van Gelre. *Henrick* verkeerde voor heen veeltijds tot Ut- recht, om een waekend ooght te houden op de Graven van Limburg en Hertogen van Brabant, en hunne mede-standers de groot-moegende Heeren van Valkenburg, die hem duckwijs spel maecten. Zyne darmen zijn in de Martens-kerk by 't ingewand van sijn groot-vaeder Keyser *Konraed*, dan sijn lichaem te Spier in 't graf ge- leyd. Naderhand zijn nieuwe onlusten op-ge- staen tusschen *Herman* van Kuyk en *Diderick* van van Holland, waer toe aenleyding gaf sijn broe- der *Floris* de Bruyne, vermits hy Grave *Hermans* zuster (ofte veel eer zyne nichte, de dochter van *Arnolt* Vryheer van *Reeken*) niet alleen in ondank van hem vryende, maer ook by gelegent- heyd door geyle lusten en spijt van een blauwen scheen ontschaekende, daer over vanden wrack- gierigen *Herman*, by Absteden tusschen der Witte- vrouwen en de Tolsteegs-poorten van Utrecht, behendelyken wierd verrast. Keyser *Lother* de- sen moord van sijn neve *Floris* heel euvel op-ne- mende, heeft *Herman* by voorgaende vonnis ge- stelt wt sijn † Graeflyken staet. *Diderick* daer

† *Andere* leezzen 't onrecht *Rechen* ofte *Rochen*. De Heerlykheid van *Reeken* licht maerschyjnlyken in 't land van den Berge ofte *Mark*. Reeden van weten- schap, dat ick bevind *Geeraert*, zoon van *Adolf* den vierden Grave van der *Mark*, eer hy 31. Bisschop wierd van *Munster*, geweest te zyn Vryheer van *Reeken*.

‡ *Nochtans* meynde de Heer *Buchel*, die van *Kuyk* eer- tyd Graven te zyn geheeten, niet om dat de Heer- lykheid van *Kuyk* deeze was: digheyd hadde, maer alleen om dat sy 't eeniger tyd Burg-graven der Stad van Utrecht zyn geweest.

behalven met de Geldersche hulp-troppen van Grave *Henrick* van Gelre (wiens moeder *Hedwig* zuster was van *Diderick*) het land van Kuyk vyandyken in-treckende, heeft aldaer alles door 't zwaerd ende vyer te schande gemaekt. De Bisschop zelf wierd wt sijn Gestichte en stoel ge- stooten : ende hoewel sy eenigen tijd daer nae door verdragh weder wierden in-geleyd in hun vorig besit, zijn sy echter in waerdigheyd ver- kleynd, ende van Graven slechts Heeren van Kuyk geworden. *Folcald* van Cleeve wt de stam van *Teysterband*, die neffens *Gover* van Arensbergh *Hermans* broeder, van den man-slagh mede was bewust geweest, verkreeg by *Diderick* vergiffenis, ende liet tot heugenis en blijk van betrouw, sijn Slot *Barne*, staende aen dese zijd van de *Maes* by *Heusden*, in een Kerk en *Premonstreyten* Klooster veranderen, 't welk noch in onsen tijd door een Abt woonende tot 's *Hertogen-bosch* plaght bediend te worden. Van 't zelve geselschap der * *Premonstreyten* was zedert weynige iaeren eerste vinder *Norbert* Bisschop van *Maegdenburg*, van geboorte een *Santenaer*, die omtrent desen tijd dapper in de weer was tegen den *Ketter Tan- celin* (andere doopen hem *Tandeem* en *Landelin*) nae dat hy dese *Neder-landen* ende by de 3000. zielen omtrent *Antwerpen* alleen door het soet vergift van zyne leere en bekoorende tael had omgekeert, houdende onder anderen staende, dat noch de *Priesters* noch het nutten van 't bloed en lichaem onses Heeren yet tot de zaligheyd en deeden. Zyne achtbaertheyd was soo hoogh ge- klommen, dat ook sijn hand-water of bewaerd wierd ofte op-gedronken, zijnde anders zelf zoo onreyn, dat hy (machmen 't gelooven?) de vrou- wen en dochters in 't gesicht van de mans va- deren schossteerde. *Meyer* verhaelt op 't iaer 1113. dat hy sich 't onrecht voor een *Monick* wt- geevende, daer over wierd verdoemd, van den Raed ende geschooren hoop wt *Bruggen* ge- iaeghd, ende naer twee iaeren vermoord. 't Welk der *Schryveren* geloove, aengaende zyne weyt- sche kleedingh en 'thoovaerdigh op-toyen van sijn lichaem en hayr, vry wat verdacht maekt, en vermoeden geeft, dat de *Paepfche* aenhangh, om de waerheyd duyfter te houden, desen *Tan- celin* al te leelijck heeft af-gemaekt.

9. De dood van *Geeraert* word gesteld op het iaer 1131. zijnde het vier-en-twintighste van zyne heerschinge. Behalven *Hedwig* moeder van sijn navolger *Henrick*, geeven hem eenige tot eene vrouw *Ermgard* dochter van den Grave van * *Namen*, waer wt gebooren zoude zyn *Adelbert* ofte *Albero* de tweede van dien naem en dertighste Bisschop van *Luyk*. *Ermgard*s tweede man was *Konraed* Grave van *Lutzenburg*, haer vader *Osbo* ende moeder *Iudith*. Had tot broeders Bisschop *Diderick*, neffens *Henrick* en *Geeraert*, ende word rechte erfgenaeme geheeten der Stad *Zutphen*. Maer met welke van beyden [*Hedwig* ofte *Erm- gard*] *Geeraert* eerst zy getrouwd, is onzeker. Eenige brieven van *Zutphen* haelen *Ermgard* op nae dood van *Geeraert* : waer wt men wil nee- men, dat vermits *Henrick* sijn vader naest is ge- volghd, die van meest alle *Schryvers* voor een zoon van *Hedwig* word erkend, *Hedwig* over zulx de eerste bruyd moet zyn geweest. Een ander ionger brief gegeven, *Andries* t'Utrecht den Bisschops stoel bekleedende, schijnt *Henrick* een zoon van *Ermgard* te maeken, luydende, dat *Geeraert* met sijn echte vrouw *Ermgard* ende

* *Vid. Aub;*
Mirai
Chronicon
Premonstra-
tense anno
1613. edis
1111.

1131.

* *Namen-*
cum, Na;
mar.

nde
Ge-
oor
ert-
lds-
port
ffel
len,
den

nde
An-
tom-
noft
Kui-
vefd
bej-
van
frid

rang
lden
uden
lyke
efde
huys
inge
die
van

1111.

van
oede
uden
dat
ofte
vier-

1112.

1117.
ge-
elke
neen
in de
liet

1118.

een
lyne
den
nd,
ven
k is
eld,
ey-
sijn

ant
fter
de
lori
ers
met

van

hulp

zoon *Henrick* de kerk van Ellinkhem met alle fyne thienden tot trooft van fyne ziele, de kerk van Zutphen ten behoeve van de Geestlykheyd aldaer, onder-hoorigh hebbe gemaekt, in tegenwoordigheyd van *Adam* van Bronkhorst, *Bernard* van Buckhorst, *Udo* van Zutphen, *Reino* van Angerhem, *Pellegrom* van Drochtwardt, *Wenzo* van Trollehorst, *Wenzo* van Lesnon, *Wichbrecht* van Bocholte, en *Rodbracht* van Ascethem. Ende word (twelk dit gevoelen noch meer steeuwicht) *Emgard* als moeder van *Henrick* die in sijns vaders plaats is gekoemen, op het 1134. iaer vermeld haer man *Geeraert* te hebben over-leeft. *Mircus* geeft aen *Geeraert* een broeder met naemen *Henrick* † van Zutphen, die in den iaere 1096. een brief van Affligem zoude hebben beteykent, ende in den iaere 1138. geheericht. Als dese, zegd hy vorders, zonder kinderen quam af te gaen, is het Graeffchap Zutphen op sijns broeders *Geeraerts* zoon *Henrick* van Gelre ge-erfd, ende zedert altoos aen Gelderland verknocht gebleeven. *Geeraerts* vleslyke dochter was *Salome*, die in echt heeft gezeeten met *Henrick* Grave van Aldenburgh, zoon van *Elimar* den tweeden: wt welk

over-oud geflacht de heden-daeghfche Koningen van Denemarken af-daelen. Men houd het daer voor, dat *Geeraert*, gelijk zijn vader *Otho*, te Zutphen zy begraven: andere zeggen te Wassenbergh, een Stad tuffchen Ruermond en Gulich, eertijds onder Gelderland ende nu onder Gulich behoorende: hoewel *Berchem* de stichtinge van die plaats toe-schrijft aen *Geeraert* den tweeden.

† Siet op de iaeren 1138. ende 1145. Wt den brief van 't iaer 1145. kan men af-neemen, dat hy aldoen noch heeft geleest. 't Welk indien 't zoo waer is als het wel gelact, zoo hebben noch *Otho*, noch *Geeraert*, zelf ook niet *Henrick* Grave van Gelre voor zijn af-sterven, recht op Zutphen gehad ofte den naem daer van moegen voeren, ge. yk mede niet en vind dat sy gedaen hebben: Maer of dees *Henrick* een ionger broeder zy geweest ofte een broeders zoon van *Gerlaek* Grave van Zutphen, ofte een uyt de nakomelingen van *Ezzo* Palts-grave die met *Mechtel* van Zutphen was getrouwd, wenschte ick dat my yemand te dege wijf uyt te leggen.

HENRICK van NASSOUW de eerste, Driede Grave van GELRE en ZUTPHEN.

1132. 10. *Henrick* de nazaet sijns vaders was een man van groote gaeven, bespraekte zedigheyd, overfraey en leevendig van gestaltenis, daer behalven groot-moedigh, God-vreesend, open-hertigh ende seer wel tertael. In 't iaer 1134. vereerde *Emgard* na-gelactene weduwe van Grave *Geeraert* aen het Gods-huys van Zutphen de Kerk

van Lochem met alle hare thienden. Of *Henrick* met syne vrouw *Seinare* dochter van den Hertog van Brabant in 't volgende iaer, ofte by zijns vaders leeven houwelijk heeft aengegaen, kan ick niet wijs worden. Dese en was (zoo veele dijven) geen dochter van *Godefroy* den derden Hertog van Brabant (want hoe heeft die in 't iaer 1143. * eerst ter wereld koemende, en trouwende op sijn 17. iaer sijne eerste vrouw *Margriet* van Limburgh, ende zulx maer drie iaeren voor *Henric* dood, sijne dochter als nu konnen weggeeven?) nemaer van *Godefroy* van Lotringen, Grave van Bouillon en naderhand Koning van Jerusalem: welke *Godefroy* (vermits wt hem ofte sijn stam de Vorsten van Ardenne, Hesbanien, Lotringen en Brabant hun oorsprongh trecken) van eenigen de Brabander word toe-genaemd. Te meer, zoo 't Graeffchap van de Velouw, twelk *Otho* te voren als een achter-leen ende voor een iaerlijxe erkenenis van Buillon had bezeeten, desen *Henrick* neve van *Otho* met sijne eedgenoot *Seinare* tot een erf-leen, in plaats van houwelijx-goed wierd mede-gegeeven. In den iaer 1136. is de Walburgen kerk te Thiel door den brand hard aengetast, ende ook het meerendeel van de Stad doen in de as geraekt. Nae dat *Alexander* Bisschop van Luyk en Grave van Gulich van sijne ingezetenen voor de kerkelyke vergadering te Pisa over * geestelyke diefte ofte bedriegery aengeklaeghd hier over van rouw was gestorven, is met over-een-koemende stemmen in de ledige plaats gesteld *Albero*, halve broeder van Grave *Henrick* van Gelre, die meer als recht toe op den oorlogh verhit, in den begin sijns gebieds het Slot van Bouillon, staende in 't Ardenische bosch onder den bedrijve van Luyk, twelk door *Reinald* Grave van Bar loofelyken was verraft, met wapen-kraft weder tot gehoorfaemheyd heeft gedwongen. Het iaer daer nae was *Albero* met zijn broeder *Henrick*, en veele zoo Duytsche

Duyt
over
Oofte
raed w
Utrech
streek
de Ke
zijnsf
gefche
getuy
hem d
Albero
togh
Godefr
nold v
Caitre
behal
en an
Henri
† Zut
deeler
alleen
Biffch
een †
phen
Iensch
somm
van H
1142.
11.
lang-v
de H.
ende
aen d
Putter
rente
fchop
daer o
Braba
lijk we
midde
1147.
zijn z
hem o
dat de
Vorft
fche,
stand.
eerft
vorder
stand
de, h
een bi
verma
ende
hoof
hun a
tegen
nood
nen v
diend
Godefr
brng
ken,
† Siet
bich
† Nac
das
He
an
voo
voo

Duytsche als Nederlandfche Vorften daeraen en over, wanneer de Vriefche landfchappen van Ooftergouw en Westergouw door Keyfer *Koenraed* wederom aen *Andries* van *Kuyk* Biffchop van Utrecht wierden op-gedraegen: welke landfchreek Keyfer *Lober*, tegens andere brieven van de Keyferen *Henrick* den derden en vierden, aen zijns fusters zoon *Diderick* van Holland had wech gefchonken. Over defe handelingh ftonden als getuygen onder andere de Cardinael *Thierin*, naer hem de Opper-biffchoppen *Arnold* van *Kolen*, en *Albero* van *Trier*, *Albero* Biffchop van *Luyk*, Hertogh *Walraven*, *Palts-grave Willem*, de Graven *Godefroy* van *Namen*, *Henrick* van *Zutphen*, *Arnold* van *Cleeve*, *Adolf* van *Saffenbergh*, *Adolf* van *Castro*, *Koenraed* van *Bon* ende *Arnolt* van *Loen*, behalven *Koenraed* van *Hagen*, *Rotger* van *Duria* en andere meer. Waer wt is te fpeuren, dat by *Henrick*, onaengefien by hier alleen *Grave* van *Zutphen* word geheeten, echter de vernaemdte deelen van *Gelderland* zijn bezeten, vermits niet alleen fijn broeder *Albero*, maer ook *Arnolt* Aerts-Biffchop van *Colen*, die van alle Schryvers voor een zoon van *Henrick* *Grave* van *Gelre* en *Zutphen* word gehouden (wtgefondert dat de *Colenfche* laer-boeken daer behalven feggen, dat fommige hen een zoon noemden van den *Grave* van *Wada*) defen brief hebben beteykent.

1140. Doen ter tijd heeft Biffchop *Andries* het lang-verbleeven ding-tal tuffchen de Grootte ende de H. Kerften-kerken tot Utrecht neder-geleyt, ende om alle moeyten t'eenemaal te begraven, aen de zelve wt fyne eygene erf-goederen te *Putten* en *Armiloe* op de *Velouw* een iaerlijxe rente toe-geleyd, gelijk ook dede *Lijard* Biffchop van *Camerick*. Niet lang daer na als het daer op ftond, dat *Godefroy* tweede Hertogh van *Brabant* de machtige Heeren van *Berthout*, gelijk wel eer fijn vader, dacht te beoorlogen, is hy middelert-wijl zelf van de dood over-wonnen, 1143. zijn zoon *Godefroy* den derden, een zuygelingh, hem over-leevende. Die van *Berthout* meynende, dat den *Brabanders* de moed te gelijk met hun Vorft was benoomen, verfochten aen de *Frantfche*, *Hollanders* en *Gelderfche* allenthalven byftand. Waer mede fy ende met hun eygen volk eerst de *Schants* te *Nietelaer*, ende daer nae *Vilvorden* bemachtighden en verbernden. De *Landftanden* ende *mombers* van 't kind den ernst fiende, hebben door een hetrouw den vyanden oerft een billijk verdragh en vrede voor-geleyd, hen vermaent fich binnen hunne paelen te houden, ende met eerbiedigheyt te erkennen het *Opperhoofd*, volgens *Gods* ende des lands wetten over hun allen gefield. Defe voor-flagh wierd fterk tegen-gekreeten, zoo dat de boode ter nauwer nood fijn hoofd konde heel houden, die den fijnen voort de vechtens nootfacklijkheyt aendiende. De *Voogden* vonden goed, den iongen *Godefroy* met fijne wiegh op de vecht-plaetfe te brengen, en die aen een wilgen-boom vaft te maeken, om door fijn geweenden ftrijd te bevoor-

† Siet wat wy voor heen op het 1131. iaer wt *Mir* aen hebben by-gebraght, ende ouder op het iaer 1145. ‡ Nochtans wil *Velpen*, 'ken weet niet wt wat vreden, dat hy een broeder ende geen zoon zy geweest van *Henrick*: ten zy miffchien wt dese vreden, dat by in 't iaer 1147. ende alzulx 15. ofte meer iaeren voor *Henrick* is af-gestorven, ende daarom by gevolg fijn zoon niet heeft konnen wefen.

ren, ende de bloode ofte door-loopers te bekijken. Op dese fomme aensprack vielen de *Brabanders* den vyand aen, ende behielden naer een vinnigh en drie-daege kamp-gevecht, het veld, doch verlooren, bovende ftechte foldeniers, bykans alle de *Bander-heeren* van 't land. Aen de andere zijd is, zoo veel de *Grooten* aengaet, de *Heer* van *Bronckhorft* wt *Gelderland* geftruykeld.

12. Twee iaeten hier nae hebben verfcheyde Biffchoppen, Duytsche, en Nederlandfche Vorften als getuygen met hunne zegels en tegenwoordigheyt bevestigt een brieve van Keyfer *Koenraed*, verkreegen door *Heribert* Biffchop van Utrecht, waer by beflooten is, dat het recht van de Biffchoplyke keur de groote en Kerft-kerken alleen toe-quam. De naemen zijn onder andere *Anfelm* van * *Hamelbergh*, *Albero* Biffchop van *Luyk*, ende *Werner* van *Munfter*, *Henrick* *Grave* van *Zutphen*, *Arnold* *Grave* van *Cleeve*, *Adolf* *Grave* van den *Berge*, *Henrick* *Grave* van *Gelre*, *Koenraed* * Kerke-voogd van *Thiel*, *Godefroy* van *Rhenen*, *Alard* van *Megene*, *Otho* *Stadhouder* ofte *Prooft* van *Utrecht*, *Egbert* van *Amfterloo*, *Barthold* van *Aldenfeel*, *Jacob* van *Saterfloe*. *Lager* ftond, *Arnold* *Cancelaer* in plaetfe van *Henrick* Aerts-*Cancelaer* van *Ments*. Alhier worden in 't bysonder * *Henrick* *Grave* van *Zutphen* ende *Henrick* *Grave* van *Gelre* op-gehaeld. Op 't zelve iaer kreegh Biffchop *Heribert* nieuwe inleydings-brieven op de *Graeffchappen* van *Ooftergouw* en *Westergouw*, daer, neffens andere Vorften, *Henrick* *Grave* van *Gelre* word vermeld, dan zijn broeder *Albero* en *Henrick* *Grave* van *Zutphen* verfwegen. Biffchop *Albero*, te voren *Domheer* van *Mets*, zoude in 't iaer 1146. † ofte op 't volgende, ofte ook, zoo eenige voor-geeven, in 't iaer 1155. zijn over-leeden. Dat zijn naem in den boven-ftaenden brieve niet enftaet, koemt miffchien hier by toe, vermits hy op dat pas (hoe-wel zommige den tijd wat laeter neemen) over de flappe toeficht zyner Kerken naer *Romen* ontbooden zijnde om hem te zuiveren, onder wegens te *Ortinen* aen de zmet-ziekte was geftorven, hebbende tot een waerdigh na-zaet *Henrick* zoon van *Henrick* *Grave* van *Limburch*. In den iaere 1147. is *Arnolt* van *Gelre*, *Henrix* zoon, Aerts-Biffchop van *Colen*, te voren aldaer Kerken-vooghd van *Andries*, naer een tien-iaerige heerschappy, wt het leeven verhuysd, ende fijn plaets vergund aen *Arnold* *Grave* van *Altena*. In voegen het *Colenfche* laer-boek zich vergift, meldende dat *Arnold* van *Gelre* door *Koenraed* den derden wel zy verkoozen, doch eerst op het iaer 1160. daer nochtans de Keyfer geheele acht iaeren voor dien tijd is dood geweest: dat daer behalven *Arnold* in 't iaer 1151. door *Paus* *Eugenius* op de Kerken-vergadering te *Rheims* t'zaemen met den Biffchop van *Ments* om geestlyke dievery was af-gezet, ende die van *Ments* naderhand met veele steek-penningen door den *Paus* in zijn ouden ftoel geholpen, maer *Arnolt* geene genade vindende, *Arnold* van *Altena* kreeg tot een navolger. Hem word toe-gefchreeven de op-heffinge, ofre, om eygentlyker te feggen, de aenbiddinge van heylige *Heriberts* lichaem te *Colen*. In 't

† *Paulus* *Merula* en *la Pife* fchryven, dat hy ook geweest zy ofte hoop had om te worden *Opper-biffchop* van *Colen*, ende die hooge waerdigheeden 14. iaeren hebbende bekleet in den iaere 1150. zy ontslaepen.

1145.

* Anders fchryven. *Hamelbergh*.

* *Trilact*.

* Siet op het iaer 1131.

1146.

1147.

1150. iaer 1150. is *Heribert* t'Utrecht geruust. Waer na over de wael van een nieuwen Bisschop een hard gekijf is gevallen. De meeste borgery, *Deventer*, en 't platte land droegen *Frédéric Homel* ofte *Havel*. Dande hoofden van 't Gesticht, de Graven *Henrick* van Gelre, *Diderick* van Holland, ende *Arnold* (maer niet *Diderick*, die al in den iaere 1114. was gehemeld) van Cleve, yverden om *Herman* van Horn, Opper-prelaet van de *Gevoens* kerke Colen tot dit ampt op te schuyven, die ook gewapender hand van hen binnen Utrecht wierd ingeleyd, ende met den staf vercierd. Naer twee iaeren zijn beyde verkoozene van *Hoern* en *Havel* door des Paus gesant naer Luyk verdaghaerd. *Herman* derwaerts heen treckende niet zonder geleyde vanden Grave van Gelre en andere Vorsten, is mede door de voor-sprack van Keyser *Koenraed* als 27^e. Bisschop van Utrecht bevestigd.
13. Op dit iaer verliet Keyser *Koenraed* zijn Rijken 't leeven, hebbende by zijn vrouw *Geertuyd* dochter vanden Grave van *Sultzbach* twee zoonen *Henrick* en *Frederick*, waer van de eerste voor zijns vaders weder-komst van den Ierusalemischen tocht al was over-leeden, ende d'ander door den vader op zijn sterf-bedde aen zijn neve en na-zaet *Frederick* * *Yser-baerd* toe-vertrouwd zijnde, onlanx daer nae in Italien stierf aen de finettelyke ziekte. De Keyser had neffens de andere Rijx-standen zoo een hoogh gevoelen van desen *Frederick*, dat hy zijn eygen zoon die de iaeren had over de hand sloegh, en hem door zyne toe-stemminge aen 't Keyzerdom hielp, die ook dese hoop door zyne deughden naderhand te boven ging. Onder zoo een Over-hoofd begonnen de Geldersche met hun nabuyren, een strijdbaer volk, mede op te wackeren. In 't anderde iaer zijns Rijx liet hy den Burgh van *Nymegen*, te vooren een onwinbaere sterkte, die eerst vanden Noord-mannen, ende voor 't leste van *Godefroy* van *Lotringen* in den iaere 1046. leelyken was verbrand, zyne oude ruytme en cierzal weder-geeven, wt-wijfens de kluppelrijmen hier over gemackt. Als daer na de Keyser tegens die van *Milanen* op-trock, die hoogh-hertig op de by-stand en bond-genoodschap des Paus den goeden Keyser veel werx maekten, oordeelde zich *Henrick* van Gelre geluckigh, dat hy desen tocht mocht by-woonen. Want als nu zyne vyanden *Dertibona*, door hem nieuwljx af-gebrooken, tot zijn spijt weder hadden op-gebouwt, *Pavien* en *Novarra* wtgeplundert, ende allenxkens dieper in-boorden, zoo dat schier heel Italien in de wapens was, docht het *Frederick* hoogh tijd in alle spoed zijn leger door 't gebergte naer Italien over te voeren. Daer na *Milanen* aentastende en stormender-hand veroverende, zoude alles vernielt hebben, ten ware de burgers een voet-val doende tot teykens van berouw met bloote swaerden om de halsen en kruysen op de borsten hem waren beigend. Zyne Overfte baden mede, dat hy de over-schoone Stad en zoo eene groote menichte wilde verschoonen, ende alleen de vernaemdste roer-vinken straffen. Maer quaelyken was de Keyser tot aen Burgondiengekoemen, wanneer de *Milanoyfen* hare oude parten weder op-neemende sich met nieuweed-genooten gingen versterken, ende niet alleen een deel vrye Steeden, maer ook *Willem* van *Sicilien* ende een goed getal *Cardinaelen* aen 't snoer kreegen, die den Paus rieden den Keyser inden ban te doen.
- De Keyser zulx gewaer wordende heeft zijn heyr op staende voet weder te rugge geschickt, ende de *Milanoyfen* in een slag over-wonnen, laetende echter als-doen de Stad in ruste. Als voort daer nae Paus *Adriaen*, die hem met den doem dreygde, aen 't water waer in een vliege was gestickt den dood had in-gedronken, ende twee tot Roomsche Pausen waeren op-geworpen *Alexander* en *Vistor*, ende de Keyser den laesten meer scheen te draegen, heeft hem *Alexander* een vloek op 't lijff geschooten. Dese baldadigheyd ging den Keyser zoo ter herten, dathy sterker toe-rustende de Stad *Milanen*, die hier meest onder-roeyde, over-weldighde, wt-roofde, naereene algemeene verwoestinge met zout besprengde, ende de verraed-stichters onder den bijldeede knielen. Als doen een eerlijck afscheyd vergunnende aen Grave *Henrick* van Gelre, ende zyne manhaftigheyd en trouw hoogh roemende, is van daer naer Duytschland vertrocken, om de Saxische onruiten te stillen, ende *Henrick* naer Gelderland.
14. Daer na is 'er tusschen de Groningers en *Gouert* van *Rhenen*, Bisschop van Utrecht den navolger van *Heribert*, on-vreede gereezen. *Heribert* had aen zijn eenen broeder *Leffard* de Stadhouderfchap van *Groeningen* vereert. Als die zonder manlyke nalaetenschap af-storf, stonden de zoonen van zyne eenige dochter (die met *Godeschalk Superoovers* een Westfaels edelman in echt had gezeeten) na het Ampt van hun grootvader: waer toe hen de Gemeente gunstigh scheen, daer mede sy by 't leeven van hun bestevader groote gemeenschap hadden gehouden. Deerven van *Ludolf*, anderen broeder van *Heribert*, die *Koeverden* en *Drent* bezaaeten, wilden be-weeren, dat haer als naefte maegen van vaders wegen het Stad-bewind naer gewoonte en de wetten toe-behoorde. Maer *Godefroy* van *Rhenen*, die geen vyrlit wt-gaen om zijn Stichten hoogheyd te verbreyden, zeyde met goede reden, dat met *Leffert* dit recht was verstorven, ende op hem als na-zaet van *Heribert* vervallen. Doch de *Superoovers* by de hand zijnde gelijkzy de herten bezaaeten van meest alle de burgers, hadden zich bereeds verseekert van 't besit. De Bisschop onverduldigh over dit ongelijk, zoo hy 't noemde, ende met woorden ofte gesanten geen voordeel doende, maekte vast gereedfchap tot den oorlogh. De neeven van *Leffert* al te zwack by zich selve, gingen met vrienden raed en der borgeren, in de armen neemen Grave *Henrick* van Gelre, om alzoo bystand van hem te erlangen. Aldaer goed gehoor en hulp-tropen bekoemen hebbende waer over de Grave zelf het Veldheerschap aennam, verreyden in haest weder naer *Groeningen*, op hoop van den Bisschop, die de Stad ondertusschen had vermeeftert, ende daer om alles te bestuyren noch verbleef, te be-trappen ofte met geweld wt-teiaegen. *Godefroy* al te onmachtigh om zoo eene macht te weeten (behalven dat de burgery traegh was, ende den *Superoovers* meest toe-gedaen) wist van verbaestheyd niet ofte te blyven ofte te gaen, gelijk yemand die een wolf by de ooren heeft. Vond cyndlyken geraedsaem, op hoop van ontzet, ende vermits zyne voor-vluchtingheyd met schande schaede ende ook groot gevaer vermenghd was, in een hoogh en houwbaer huys ofte tooren van tichel-steen op-gemetfeld zijn heyl af te wachten. Doch waeneer Grave *Henrick* ende zijn leger met

* *Bavbarossa*, *Enobarbus*.

* *Imj*,
* *Imj*,
psij.

met
is op
ende
van
van
den
dit S
steck
mach
Groe
verri
mede
tot be
lande
Stad
stout
muyr
tijd
naem
ontfa
houd
nen.
sehap
welke
wede
Weste
om z
paels
pende
tegen
de Vr
Vestir
zelve
neus
15.
sichte
beval
ster B
Laure
niken
oorzat
ongeg
Gods-
als hy
in-gee
* *Imj*,
* *Imj*,
psij,
plaets
van da
daer d
devoor
aenbo
binne
zoo ve
nooter
volgen
tende
door E
kelyke
van Fr
door C
Richt
volger
en and
vighey
op het
De He

met hand-klappinge binnen de poorten traeden, is op 't lef de Bisschop wt slaeuwertigheyd, ende door aenraeden van zijn med-gezel *Arnolt van Cleve* op een donkere nacht naer *Floris* Grave van Holland toe gevlooden, laetende niet te minden tooren beset. Dewijl *Henrick* met de borgers dit Slot beoorloght, koemt de Bisschop een besteck met *Floris* gemaekt hebbende, die een sterke macht mede voerde, met een ruck weder nae Groeningen. Echter en bezweek *Henrick* niet, vertrichtende met zijn raeds-vriend en krijgsmede-maet *Did. van Batenburgh* wat eenighsins tot beschut van de Stad mocht dienen. De Hollander en Bisschop deeden een verfoek op de Stad, dan te vergeefs; alzo die van binnen met stouthertigheyd vervulden 'tgeene aen hunne muynen ontbrack. Dese oorlogh duyrde ter tijd *Reynald* Bisschop van Kolen wt des Keyfers naem dit verschil zoo effende dat *Godefroy*, mids ontfangende 300. oude ponden silvers, de Stadhouderfchap aen de *Superochiers* zoude vergunnen. Hier toe bewoog hem, behalven de vyandfchap van *Henrick* van Gelre, de oneenigheyd welke tusschen hem en den Hollander sijn hulper weder op-stond over 't recht van *Oostergouw* en *Westergouw*. Waer over hy bovenal forgh droeg, om zijn Gesticht tegen alle voor-vallen en aenpaelende vyanden in raekte te houden, op-werpde tegen Holland de Schants van *Montfort*, tegen de Geldersche de Sterkte *ter Horst*, tegen de Vrielen het Slot *Vollenbos*, mitsgaeders de Vettinge *Woerden*, om alzo die van Utrecht zelve in val van mocyte-maekery een ring in den neus te leggen.

15. *Henrick* van de buyten-oorlogen zich tot stichtelyke werken ende naer huys begevende, beval niet wijd van Dotechem het cierlyke Klooster *Bielbeem* (daer nae *Beibsem* ende anders het *Laurens-buys* genoemd) voor de Augustyner Monniken wt den grond op te bouwen. Hier toe gaf oorzaek *Frank*, een man inde schrift wel niet ongegrond, dan tot de wterlyke werken van Gods-dienstigheyd noch meer geneegen. Want als hy naer dese gewesten was af-gekoomen, door in-geeven van *Barthold* van Santen en *Gijfelbert* * Woud-monik onder 't geleide van *Kidder Bernhard* van Wisch, en vernoomen had dat die plaets den * Mark-genoten toe-behoorde, onde van daer een lichten over-gang was naer *Versvelt*, daer de Kloosterlingen *Herman* ende *Ian van Bredevoort* met *Roelof van Steenvord* hem een kerk aenbouden, ried hem nochtans *Henrick* van Gelre binnen zijn Graeffschap te blijven, beloovende zoo veel by zyne onderfaeten en de Mark-genoten wt te werken, dat de grond hem zoude volgen. Alldoen ging *Frank* hier ankeren, stichtende eerst een houten kercken, 't welk daer nae door *Balduin* Bisschop van Utrecht, na een merkelyken aenwas van de Geestlyke, op 't verfoek van *Frank* mildelyken is begiftighd, als mede door Grave *Henrix* zoon *Osbo* en zyne weduwe *Richardin*, die ten tijde van Abt *Willem*, den navolger van *Frank*, het Klooster met landeryen en anders rijkelyken besorghde. *Henrix* aflyvigheyd word van 't meeren-deel der Schrijvers op het tegenwoordig iaer 1162. te boek gesteld. De Hollandfche en Vrieffche Iaer-boeken haelen

hem noch op in 't iaer 1164. in het verschil van Bisschop *Rhenen* met die van Groeningen, daer nochtans *Bekke* het end van dese onruften stelt op het iaer 1163. soo dat misschien dese oorlogh by zyn zoon *Geeraert* naderhand is op-genoomen en af-gesponnen. Hoewel ook Keyser *Frederick* in zeeker een geweld-brieff zelf van den iaere 1165. duydelyken meld van *Henrick* Grave van Gelre, op wiens begeeren ende op 't begeeren van *Godefroy* Bisschop van Utrecht, ende van *Floris* en *Diderick* Graven van Holland en Kleeve hy toe-stond, dat de † Nie-dam tusschen den Rhijn ende de Zee tegen den over-loop van de Noord-zee geleyd, door-gestecken zoude worden, ende wegh genoomen de kribbe van den Rhijn door den Grave van Holland by *Swadenberg*, nu *Zwammerdam*, doengraeven, maer in 't geheel blijven de dam omtrent *Wijk te Duerstede* in den Rhijn op-geworpen. By *Seinare* dochter van *Godefroy Bouillon* Koning van *Ierusalem* had hy verweekt † *Arnold* Aerts-bisschop van Kolen, neffens *Geeraert* en *Osbo* beyde zyne nazeten op de ry, *Marie* getrouwd aen *Geeraert* Grave van Loon, wiens zoonen waeren *Lodewijk*, *Geeraert*, *Henrick*, ende *Arnulf-Henrick*. *Agnes* van Gelre was tweede vrouw van *Henrick den Blinden* Grave van Namen en *Luxenburgh*, die ze eerst wt quaed vermoeden verwierp, maer naer vijftien iaeren door tusschen-koemen van den Hertogh van *Braband* ende Aerts-bisschop van Kolen in genade en op zijn bed weder aennam, ende onlanx daer by teelde een dochter met naemen *Ermeferd*. *Margriet* van Gelre gepaerd met *Engelbert* Grave van den *Bergh* en der *Mark* was moeder van Grave *Adolf* van den *Bergh*, ende van *Engelbert* Bisschop van Kolen. *Henrick* is de eerste van de Geldersche Graven neder-geleyd in de Abdyte * *Kamp*, door de Graven van Gelre en Kleeve ende Bisschoppen van Kolen mildelyken begaefd. Of Grave *Arnold* van Kleeve, die mede in den iaere 1162. is over-leeden, *Henrick* voor-gegaen ofte gevolghd zy, daer van hebick geene zeekerheyd.

* Siet op 't iaer 1128.

† *Noda agger, est in authentico. Andere verstaen hier door het Rhienfche Veen, 'twelk onder de Velouwe ende eenfdeels onder Utrecht te huys behoord.*

† *Aub. Miræus geeft hem ook een zoon Diderick, ende een dochter met naemen Catharine. Siet onze Aenteyk, op de 25. afdeylinge. By gebreck van naerder bewijs kan ick dit noch toestaen nochte ook strafsen. 't Gebeurd zomwijlen, dat de ouders eenige kinderen, om haere ondeugd, onbequaembeyd, mismaektheyd, of te om dat sy aen laeger geslachten gaen trouwen, over de hand slaen en met den neck aenzien: ende dat de Schrijvers, om deeze etterbuylen en de eer der Vorstelyke huizen niet teraken, zulke schand-vlecken wt hun boeken en Geslacht-rollen willens vergeeten en over 'thoofd zien, geijk het misschien gezaen is met de huys-vrouw van Heer *Walter van Egmond* *Clementia* van Gelre, wiens rechte ouders nochtans onbekend zijn, ende, zoo men zegt, op 't kerk-hof. 't Kan wezen, dat deze *Diderick* alzo zy hernoemd na den broeder van zyne groot-moeder *Hedwig* van Holland, Bisschop *Diderick*.*

Om de voor-ouders te weeten van *Seinare* van Lotringen, willen wy een ftuck van haer ftam wt *Miræus* hier achter ten toon ftellen, ende een aenvangh maeken van GOVERT den gevangen, Grave van Verdun, die geftorven is in 't iaer 984. ende vader was van

GOVERT den kinder-loozen, Hertogh van Neder-Lotringē, geftorven 1023.	GOTHILO den Grooten, Hertog van Over-en Neder-Lotringen, ende, door gifte van Keyfer <i>Koenraed</i> , ook Grave vā Drent en de Velouw, geftorven 1044. wt hem zijn gebooren	ADALBERO Bifchop van Verdun.	FRED. Grave van Verdun.	HERM. Grave van Dargisberg.	ERM. GARD.

GOVERT de groote, Hert. vā beyde Lotrijckē, geftorvē 1070. de vader van	STEVEN de negende, Paus van Romanen.	GOTHILO de Looome, Hertog van Neder-Lotringen, geftorven 1046.	ODA vrouw van <i>Baldrick</i> , toege-naemd <i>Lambert</i> , Grave vā Loeven, die moeder was van <i>Henrick</i> den tweeden Grave van Loeven.	REGELIND, vrouw van <i>Albert</i> dē 2. Grave van Namen.	MECHTELD, vrouw van <i>Raginer</i> den 4. Grave vā Henegouw.

GOVERT met den Bult, Hertog vā beyde Lotrijcken, geftorvē 1076. zonder kinderen. IDA, vrouw van *Eustachius* den tweeden, Gr. van Bologne, die moeder wierd van

Wt defen is gefproooten *Henrick* de driede, Gr. van Loeven, geflorven 1095. die vader was van *Gover* met den Baert, Gr. van Loeven, en op 't iaer 1106. Hert. van Lotringen en Braband, geflorven 1140.

EUSTACHIUS den drieden. GOVERT van Boullon, die vader was van *Seinare*, de huyl-vrouw van onfen *Henrick*. BALDUIN.

Op dese Rolle staet *Gerberg*, die in echt-fchap heeft geleest met *Mengoos* Voogd van Gelre, niet onder de kinderen van *Gover* Grave van Verdun, gelijk zy, mijns oordeels, nochtans behoorde, ende Velpens hand-boexken zulk aenwijft. Want de gelegentheyd van tijden niet verdraegen kan, dat zy wt yemand anders dan wt defen zoude zijn gebooren. Ziet den vermaerden en over-naertigen *Pontan*. in het leeven van *Mengoos*.

GEERAERT van NASSOUW de tweede, Vierde Grave van GELRE en ZUTPHEN.

16. *Geeraert* oudste zoon van *Henrick* schijnt den Groeninger oorlogh naer dood zijns vaders te hebben gekoestert, tot dat die door *Reynald* Bifschop te Colen wt des Keyfers naem is bygeleyd. Waer na over de Vriefche Graef-fchappen van *Oostergouw* en *Westergouw* tuffchen den Bifschop van Utrecht en Grave *Floris*, zijn wylen mede-ftander tegens de Groeningers en *Henrick* van Gelre, op nieuws krackeel is gevallen. Dan alsoo de Geldersche-man zich hier buyten hield, en de Bifschop merkte dat hy zonder wtheemfch byftand den Hollanders niet en was gewoogen, ende de Vriefen d'een zoo weynigh vermoghten als d'ander, nam hy zijn toevlucht tot den Keyfer, die hier over zelf van Aken naer Utrecht afdaelde, ende de vrede alsoo koppelde, dat hy de dingtalige landfchappen tot aen de * *Lauwers* toe gelijkelyken onder hun verdeylende, wt zijn naem aldaeren † Stad-holder zoude beftellen. Alfdoen is van den Keyfer een opene briefwt-gegeeven, naderhand by *Frederick* den tweeden geftaedet, waer by hy aendie van Utrecht vrydom vergunt van de Thielfche en Keyfersweerd-sche tollē, wtgefonderd van den zee-tol, ofte veel eer den Thieler-tol naer ‡ *Keyfers-weerd* over-brengh, ten ware fy van over zee ofte van * verre quamen aengezeyld. In 't iaer 1170. was 'er duyfterheyd tuffchen *Gover* Bifschop

† Vide si lubet *Pontan*. pag. III. item pag. 126. Es segg.

‡ *Werda*, *Casarij* werda, vel *Insula*.

* Van overwijd de haf. ita diploma.

van

van Utrecht en den Grave van Holland over des Bisschops vrye luyden, ende wierd de Grave van Gelder onder-vraegd, of een vryman, nochtans dienst-plichtigh aen 't Rijk, zich en zyne goederen, waer voor hy het Rijk dienst schuldigh was, door houwelijk ofte eed van 't Rijk mochte bevryden? 't Welk de Grave gevonnist heeft in geener maeten te moegen geschieden, hebbende in deezen tot mede-stemmers de Graven van Holland, Kleeve, en verscheyde andere luyden van kennis en aensien. Maer hoewel nu 't Bisdome van Utrecht en 't Graeffschap van Gelre in een langwylige stilte zaeten, zijn daer nochtans andere zee- en hemel-plaegen, als storm-winden, yffelyke donderen en blixems, gelijk mede zee-vloeden op-gekoemen, welke den Rhijn en Maes zoo wijd achterwaerts dreeven, dat in den iaere 1170. en ook drie iaeren laeter de baeren t'Utrecht aen de vesten spoelden, ende alles rond-om blank staende, zelfs huysen en boomen van den water-draf wt den grond wierden wech geruckt. Dicht by de wal wierd in een net opgehaeld een Cabeliauw ofte Bolk, welk geslacht van vissen zich nergents dan in zee geneert. De Bisschop hier door aengerackt, en verzuymde niet, naer gehouden kerken-raed, allenthalven door zyne Gestichten vast-en bede-dagen wt te schrijven, om alzoo met den gestoorde God te verzoenen. Alsdooen wierd de laefte hand geleyd aen de Sterkten en Schantfen, welke hy tegen de Hollanders, Vriesen, en Geldersche hier en daer had doen bouwen. Omtrent desen tijd is door Henrick Hertogh van Brabant aen een plaets daer te voren een groot bosch hadde gestaen, gesticht de nu bloeyende Stad van Hertogen-bosch, om daer door de Geldersche waegh-halven die dagelijx daer quamen moeskoppen in teugel en binnen hunne grensen te houden.

1177. 17. Als na Govert van Rhenen tot het Bisschop-
schap van Utrecht was opgevoerd Balduin heb-
bende tot broeders Diderick Kerken-vooghd al-
daer neffens de Graven Floris van Holland ende
Otbo van Benthem, is Gelderland met het Bis-
dom in een zwaeren krijg verwerred, wt zaake
de Hertogh van Brabant had verzuymt van
den nieuwen Bisschop tijdelijk verly te bidden
over * 't leen van de Velouwe, welke de Gel-
dersche van den Brabander weder in onder-leen
bezaeten. Waer over hy vergrimd (in plaets
van zich op den Hertog te wreken) een vyand-
lyken inval gingh doen op de grensen van de Ve-
louw welke Grave Geeraert van zyne voor-zaeten
was aen-bestorven, in-neemende met het zwaerd
ende vol volx stoppende alle wel-geleegene
plaetsen, laetende daer nevens over-al verluyden,
dat de Lotringsche opdraght als geschied buyten
kennis en toe-stemmen van den Bisschoplyken
stoel was krachteloos en van geener waerden.
Geeraert door desen in-tocht geheel wt de Ve-
louw veriaeghd, was over 't verlos van zoo een
staetige landschap (gelijk men denken kan) niet

weynigh ontroerd. Om dan desen smaed op des Bisschops naefte gewesten te wreken, ver-
schoonde hy, zoo veel mogelijk, zyne eygene,
die van den Bisschop zoo zeer met besettinge
waren over-laeden, in-zaeten, ende zyne krijgs-
macht te gaeder tegen die van Deventer te kost
leggende, besloot dese Opper-Stat van Over-
Yssel met een streng beleg. Welke Vesting hy
allen toevoer benam, ende voor de wterste ver-
overingh niet zoude hebben quijt gescholden,
hoewel de Bisschop met handen en voeten daer
tegen worstelde, ten waere Keyser Frederick
doen nae beneeden af-koemende de belegering
en hevigheyd had geschut, gevende de Velouw
wederom aen Geeraert, ende een bestand voor
etlyke iaeren trefsende, niet straffe bevelen van
zulx aen weder-zijden nae te koemen. Op 't
naefte iaer was Geeraert met Otbo en Willem Gra-
ven van Kleeve en Meurs, ende Willem Vry-heer
van Arkel tegenwoordigh op het beruchte Rid-
der-spel, 't welk Grave Floris van Holland bin-
nen Kolen had aengestelt. Een iaer laeter trock
hy met de Graven van Kleve en Berge den Hol-
lander te hulp, wanneer het Graeffschap van
† Aelst ofte de heerlijkheyd van Waes Philips
Grave van Vlaenderen wierd ontweldighd, wt
zaek hy tegens recht en reden, zoo hem de Hol-
lander liet dunken, het eyland van Walcheren nu
lange iaeren in-hield. Dese twist is door tusschen
spreken vangroote Heeren alzoo vereffend, dat
Floris die al vechtende van den Vlamingen was
gevangen, zonder geld los zoude gaen, het land
van Waes aen den Vlamingh, ende Walcheren
aen den Hollander weder worden in-geruymd.
Onlanx daer aen is Geeraert, loopende als noch
den tijd van 't bestand met Balduin, vreedelyken
wt de wereld gegaen, ende niet, gelijk Berchem
voor-geeft, in den iaere 1170. nademael, vol-
gens zijn eygen beken, Geeraert met Bisschop
Balduin is hand-gemeengeweesd, die nochtans
in den iaere 1178. eerst op de stoel is geraekt.
Hy heeft twee vrouwen ende cehter geene kin-
deren gehad. De eerste was Margriet van Span-
heym Gravin van Hesbanien: de anderde Ide
dochter van Mathews en Marie Graven van Bo-
logne, die binnen 'siaers Geeraert verliefende,
haer morgen-gaewe en geschonken goed voort
dadelyken naer huys sleepte, ende naer twee ia-
eren aen Barthold Hertogh van Saringen hertrouw-
de. Veele gelooven, dat hy te Zutphen, maer ick
dat hy te Wassenburgh, daer hy een Canonick-
schap had op-gericht, zy begraven. Want of
schoon de kerk te Wassenburgh van Geeraert den
† eersten, zoo men meynd, zy geleyd, heeft het
nochtans meerder schijn, dat die by desen Ge-
raert zy voltrocken.

† Alostanus Comitatus, Flandria Imperialis.
‡ Velpen getuyge dat de stichtings-brieven by hem
gezien melden van Geeraert den eersten, ende
van 't iaer 1110.

OTHO van NASSOUW de tweede, Vijfde Grave van GELRE en ZUTPHEN.

1182. 18. Als *Geeraert* zonder geboorte was afgeftorven, zijn beyde Graeffchappen van Gelderland en Zutphen door een zijd-val zijn broeder *Otho* aenge-erfd, dien de luft van zijn gebied te vergrooten geen rusten liet. Onder andere braght hy *Emmerick*, 't welk ten tijde van Biffchop *Adelbold* alleen voor de helfte Gelders was, in 't geheel onder Gelderland, vergunnende aen de Stad en 't Schependom zoodanige vryheeden en rechten, als de Geldersche Steden genooten. Verkreeg daer behalven, † twee iaeren naer zijns broeders wtvaart, door een mild-rijke gifte van Keyfer *Frederick*, wanneer hy den Rijx-dagh te Ments by-woonde, ende met raed der Rijx-Vorften, de Burgt-graeffchap van 't Slot te Nymegen. Wierd daer nevens, als zijnde met zyne voorzaeten steeds geweest een trouw verplichter van 't Rijk, ende die den Keyfer tot zijn Ierusalemfchen tocht veele penningen had by-gezet, erfelyken beleend met den ‡ tol tot Nymegen, welke den

† Vide autorem pag. 115. de anni arā.

‡ De brief brengt niet anders mede, dan dat de Keyfer den Burgt met den Tol de Kleeffche wel ontrocken, ende onsen *Otho* daer mede, als mede met 300. marken Kolensche penningen, (welke de Tollenaer in der tyd bemen zijne nazaten iaerlijx en erfelyken wt den tol tot herstelling en bewaer van den Burgt zoude wtreyken) heeft beleent, dan effenwel den Tol zelve aen zich en 't Rijk behouden. Zulx dat doen *Otho* noch de Stad noch 't Rijk noch den Tol van Nymegen heeft bekomen, gelijk de gemeene meeninge is, dan alleen den Burgt ende een aendeel van den Tol. Want de Stad en 't Rijk heeft eerst *Otho* de derde, neve van deezen, gekoft van Keyfer *Willem*, gelijk het vervolg dezer Geschied. zal wiwijzen. Siet hierna het 25. hoofdstuck. erfelyken

Grave van Kleve doen by oordeel is ontkend, om dat hy naer vorige waerschouwingen, had versuymt, drie Engelsche scharlaekens, yeder vijftig ellen lang, tot een iaerlijxe * erkenenis aen den Keyfer over te schicken. Daer en tegens heeft *Otho*, ten opsichte van zoo een blinkende weldaet, voor hem en zyne erven aen 't Rijk ende den Keyfer eed van trouwigheyd en plicht van manschap gedaen. Ende is alzo *Otho* onder de Geldersche en Zutphensche Graven de eerste naem-voerder geweest van Volmachtiger ofte Voogd van 't Hof en 't Rijk van Nymegen. Door desen * brief word dan getraft de voorwendinge van de Kleeffche Iaer-schrijvers, dat *Otho* den Keyfer met veele schijven Nymegen zoude hebben wt de hand gebrooken. 't En is niet buyten den wegh 't geen de Saxische Gedenk-boeken aentrecken, hoe *Henrick* van Brunswijk, die doen de machtighste was naet den Keyfer, onder hem hebbende Beyerens, Swaben, Saxen 't Noremberger kreyts, ende daer en boven de Wandelen met een leger vervaerdende, om zijn overweegenden trots door Keyfer *Frederick* en d'andere Duytsche Vorsten, wien zyne al te groote heerlijckheyd in de oogen wee dede, op defentijd in den acht wierd gedaen. Voor andere was *Philips* van Hennesberg Biffchop te Kolen, door een spijgh woord van *Henrick*, dat te weten zijns Vorstendoms paelen zich de geheele lenghte van een ruyters-speer wtstreckten over den Rhijnkaut by Duyts, zoo geterghd, dat hy zich daerom alleen vyand verklaerde, gelijk hy zulx aen den Grave van Gelre heeft over-gebrief. Waer over *Philips* den Keyferlyken acht tegen hem zullende wtvoeren, en mede voerende buyten de hulp-troppen van *Otho* van Gelre het volk van *Godefroy* Hertog van Brabant, der Graven *Philips* van Vlaenderen en *Diderick* van Kleve, naefas van *Willem* van Gulich, *Engelbert* Grave van den Berge ende van andere aenbuyrende Vorsten, den Keyzer met een schickelijc leger is by-gekomen, die by de drie iaeren met *Henrick* in Saxen omspringende, hem eyndelyken geheel Duytschland te bange maecte, wegh schenkende aen den Biffchop van Kolen den gantschen streek van Westfalen en Angeren, by den Brunswijker te vooren bezeeten, behalven de hoofdstad van * Soest, waer voor *Philips* naderhand aen handen van den Keyfer telde 50000. mark sijn zilvers. De op-gevolgde verzoeningh gaf hem van alle syne landschappen niet wederom dan slechts Brunswijk en Lunenburg: de vordere moeste hy af-zweeren. Tot belooningh van dese dienften heeft Biffchop *Philips* aen Grave *Otho* als Voogd van Nuys, boven de baeten van dit leen, met bewilliginge van 't Gods-huys te Kolen, vereerd vijftigh mark Kolensche gelds, welke iaerlijx op Martens-dagh aen *Otho* en zyne nazaten

erffelyk
wtgek
19.
1186. weder
breeke
gesloot
inne he
Hollar
noone
Otho w
zyner
ende al
steeuw
weder
pen van
Lottin
Velou
ende ve
zijn te
venter
sten ro
ende se
flooten
nood te
macht
brugh
volgd,
ende te
De fact
die van
zouden
tijds na
die sich
daer ver
der bele
af-geda
deel der
bezit va
meen ve
btraam
1188. onruste
op het a
heylige
de Iood
gens lie
dien ey
vinden
en Fred
land, en
en Biff
Swaber
vinden
Wirtzb
der-hoc
te bevoi
zijns va
gen. A
is de Ke
gereyfd
den die
die de z
Gelre e
Vrankr
Denem
water e
lende la
Stad S
Spanien
mander
gader-
te land.

erffelyken wt den tol van Nuys zouden worden wtgekeerd.

1186. 19. Middeler-wyl dreef *Baldwin* van Utrecht weder op nieuws de zaak van de Velouw, afbreekende de vrede met *Geeraert* * van Gelre geslooten, ende het twist-garen zoekende: waer inne hem de hand wierd geboden van *Florin* den Hollander, en *Diderick* van Cleve, die om 't be-noomene Burg-graefschap van Nymegen op *Otho* was gebeten. *Otho* door de verwoestingh zyner Graefschappen wt den sluymer gewekt, ende alleen geen kans ziende tegens drie zoo steeuwige vyanden, ging zyne bond-vrienden wederom aenspreken, als te weeten de Bisschoppen van Colen en Munster, de Hertogen van Lotringen en Brabant, door welker wtgifte de Velouw eerst an Gelderland was vast-gelijmd, ende voor 't leste den Grave van den Berge. Dese zijn te gaeder met hunne troppen recht op De-venter aengegaen, waer binne neffens den meef-ten roof van de Velouw een sterke bezettinge, ende schier alle de ruytery van *Balduin* waeren be-slooten. Ende wanneer, * om de Stad wt den nood te helpen, de Bisschop en Hollander hunne macht by een mengden, zoud ze *Otho* tot aen de brugh tusschen Koudekerk en Alfen hebben ver-volgd, daer een heet kamp-gevecht voor-viel, ende ten weder-zijden veele in 't zand vielen. De saek scheenyndyken zoo geschaepen, dat die van binnen 't zaemen met de Stad in handen zouden zijn gevallen, ten ware de Bisschop in tijds naer ontzet had omgesien. Want de Keyser die sich doen aen den Rhiijn-kant niet verre van daer verhiel, verneemende wt *Balduin* den nood der belegerde, op 't spoedighste naer beneeden is af-gedaeld, die by zyne wtspraek en vlucht-oor-deel den Grave middeler-tijds het ongemoeyd bezit van de Velouw toe-kende, tot dat by al-ge-meen vonnis der Rijx Vorsten anders zoude zijn be-raemd. Naer beslechtinge van de inlandsche onrusten begoft de Keyser als een tweede *Boullon* op het aenstouwen van Paus *Urbaen*, sich tot den heyligen krijgh ende verlossing der Christenen in de Ioodsche landen gereed te maeken. Dien vol-gens lieten zich op den Rijx-dag te Ments, tot dien eynde wt-geschreeven, in eygene hoofden vinden de Keyser met zyne twee zonen *Henrick* en *Frederick*, neffens de Graven van Gelre, Hol-land, en Vlaenderen, ende de Duytsche Vorsten en Bisschoppen, alwaer *Frederick* Hertogh van Swaben, des Keyfers anderde zoon, met goed-vinden der Rijx-standen, door den Bisschop van Wirtzburg, naer voorgaende kruysfinge, tot On-der-hoofd wierd verkoofen om den tocht en alles te bevorderen, die ook van stonden aen, wt last zijns vaders, den *Saladin* den vrede liet op-seg-gen. Als hier mede het heele iaer ten eyndelicp, is de Keyser op 't volgende iaer naer Regensburg gereysd, daer vast alle die geene by een school-den die hem te land souden volgen. De vordere die de zee op de zijd hadden, als de Graven van Gelre en Holland, behalven de Koningen van Vrankrijk en Engelland, ende die de oevers van Denemarken en Vrieland bewoonden, zijn te water over-gescheept. Waer van eenige zey-lende langs de strand van *Afrika*, de Saraceensche Stad *Sykima*, de gewoonlyke quel-plaets van Spanien en de over-buyrende grensen, over-manden, vaerende van daer naer Sicilien, de ver-gaeder-stede van de vloot. *Frederick*, als geseyd, te land gaende en dringende met de zyne in 't

hert van Asien, heeft de Turken in drie groote veld-slaegen by de Stad * *Iacanto* neder-gematst ende verstroyd. 't Welk zulk een schrick veroor-saecte, dat de *Saladin* Cilicien ruymende, heel weemoedigh naer kleyn Armenien gingh vluch-ten: gesweegen, dat het vaerend volk de zee-kust allenthalven onbruykbaer maecte, in-neemende en plonderende de naefte Steden. Alsdoen stond het daer op, dat de Saraccenen en Turken 't een-mael zouden zijn gedempt geworden, ten min-sten wt *Syrien* en *Egypten* verstootten, had het Christenrijk desen Keyser langer mogen behou-den, die op zeekeer een tijd met een kuym en verhit lichaem in een stroom baedende met fulke rijbeling wierd bevangen, dat hy onder de handen van sijne draegers den geest gaf, bekoemende tot een na-volger zijn zoon *Henrick*. Zijn tweede zoon *Frederick* het doode lichaem in de Stad *Tyrus* onder-delvende, braght het over-schot van 't leger naer Antiochien. In 't iaer 1190. * heeft *Otho* met sijn broeder *Geeraert* ende Bis-schop *Balduin* alle de vryheden der Stad en kerk van Zutphen vernieuwt ende vermeerderd, ten over-staen van *Richarda* van Gulich sijne huyl-vrouw, sijn zoon *Henrick*, *Henrick* van Kuyk, *Henrick* van Dalheim en *Kessiel*, *Ian* van Ahuys, *Ludolf* van Steinfurd, *Henrick* van Borkelo, *Willem* van Bronkhorst met sijn broeder, *Wolter* van Vein met sijn broeder, *Wolter* Spiring, *Otho* van Bueren, *Richard* van Utheren, *Werner* van Bercheim, *Pel-grom* van Knipselde, *Diderick* van Batenburg met sijn broeder *Sieven*, *Ludolf* de Kleyne, *Overo* van Strachel, *Diderick* van Huerensfeld en *Govert* sijn broeder, *Reimer* Grondfinial, *Henrick* van Dalen-bricht, *Diderick* van Volve bastaert-broeder van den Grave, *Henrick* van Elbinge, *Pelgrom* van Huerde, *Willem* en *Henrick* van Dam, *Bartolom.* van Baer, *Evert* Schenker, *Klaes* vā Voorst, *Zachar.* en *Iacob* van Arnhem, *Iacob* van Middachten, *Arent* Rint en andere. In *Syrien* is mede op het iaer 1190. ofte een iaer laeter gebleeven Grave *Florin* van Holland, ende in den Ierusalemfchen tocht *Rupert* van Nassouw, bloed-verwant van onsen *Otho*. Eyndliken wierd ook naer een drie-iaerigh beleghe vermeerderd de Stad *Ptolomais*, daer veele Christen-Vorsten van de finettelijke siekte zijn vernield.

20. *Otho* te huys koemende vond Bisschop *Balduin* van Utrecht met *Florin* Stad-houder van Koeverden in knibbeling, waer aen de nabuerige Groeningers niet alleen maer ook de Geldersche vast raekten. Binnen Groeningen stond een kercken, 't welk als de Bisschop hem aen-eygen-de, en de borgery het van hare voor-ouders te-gen het stroopen der Noord-mannen zeyde ge-bouwd te zijn, is de Bisschop tegen haer wt-ge-vaeren, verwijtelyken op-haelende hare onlanxe wan-trouw en af-val. Dese onenigheid voort-kruypende braght *Florin*, hoewel een Leen-man van den Bisschop, mede aen den rey, die zich verlaetende op sijn over-buer den Grave van Gelre en Zutphen, welk de Hollanders, het stam-huys van *Balduin*, niet wel en vermoght, ofte (zoo andere schriiven) van den gedachten Grave en sijne giergheid aengeprikeld, alle die geene die eenige waeren ofte liif-neering wt Vrieland naer Benthem vervoerden (daer *Otho* des Bis-schops broeder Grave was) over-tolligh veer-geld af-tockte. De Bisschop hier over gestoord ende met dreygen niet op-doende, heeft met sijn broe-der de wapenen in de hand, ende naer lang ge-weld

* Iconium.

1190.

* Refert Tefmach, in Leone suo Gelr. pag. 487.

1191.

1193.

om ver-ftig den 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500.

weld Koeverden en *Floris* met zyn ftief-zoon *Volker* in verzeekering genoomen. Het Slot gaf hy den Ridder *Gafelbert Postekin* een Hollander ende daer nae fijn broeder *Otho* van Benthem te bewaeren. *Volker* een rap iongelingh wierd onlanx daer nae door 't bekuypen van fijns vrouwen vrienden op vrye voeten gefield, onder beloften van fich tegen den Biffchop nemmermeer op te fetten; doch vergat haeft defen dwang-eed, ende ontleende, oprichtende een naerder verbond met *Otho* van Gelre, van hem een goede macht. *Otho* had hier toe zyne redenen: want vermits men hem te lafte leyde, dat hy voor de tweede in-neming van Koeverden, wt nijd ende in fpijt van den Biffchop, de Drentenaers onder duyms opftoekte, betoonde hy het tegendeel, raedende den Biffchop, dat hy over-neemende van de Groeningers vier en van de Drentenaers twaelf pands-luyden, de heele zaak te *Deventer* zoude laeten middelen. Als dien volgende *Otho* de gylfelaers daer leverde, zijn die van den Biffchop tegens alle billijkheyd verzeekerd, in 't geficht van den Grave, die daer op met een bulderend gemoed de Stad was wt-gerocken. Soo dat *Otho* naderhand, zonder groot onrecht, *Volker* met volk en geld heeft geftrijft, daer mede de geheele Drent en Twent tot af-valligheyd, en 't verlooren Slot wederom in zyn geweld gebraght. De Gemeente van Groeningen ging den zelve gang, zich niet ontfiende den Biffchoplyken Stad-houder in een op-loop te dooden, en hare vervallene veften met eene onvermoeide gauwigheyd te her-bouwen. De Biffchop hier over wt-linnigh van gramfchap heeft in der haeft een leger op-gelicht, ende een vyandlyken aenftoot op die van Twent en Drent gedaen, dan (alzo ze *Volker* een moed in-fprack, en de Gelderfche benden hem voor de neus leyde) noch haer noch Koeverden oyt tot gehoorfaemheyd weeten te dwingen. Maer de Biffchoppen *Philips* van Kolen ende *Koenraed* van Ments meerder onheylen wt de t'zaemen-zweeringe van Grave *Otho* ende *Volker* te gemoed ziende, begaven zich naer *Deventer*, om defe twee-fpalt wegh te nemen. Doch aengefien de Grave van Benthem defe voor-werpfelen zoo voor hem als voor zyn broeder befwaerlijk oordeelde, is de vrede terftond weder gefcheurd. Waer nae fy beyde gelijkerhand hoewel met verlies tegen de Drentenaers zijn slaegs geweeft.

21. De Biffchop niet te min zyn heyr omtrent den Yffel-ftroom vervullende ende zyn geleeden fchaede op *Otho*, zijnde naer zyn dunken den blaes-balk en 't byfonderfte fteunfel zynen oproetiger onderzaeten, poogende te verhaelen, heeft de Velouw opnieuwsgeplaeght, ende alles te zwaerd en vyer door-loopende een lekeren buyt naer huys gevoert. *Otho* daer en tegens, om den Biffchop niet fchuldigh te blyven, is met de Drentifche benden van byftand niet op de Velouw, die genoeg was gefchonden, dan in de vryheyd van Othmarffen ende daer omtrent in-gelallen; daer hy alle vlekken van 't Sticht liet in de afleggen, ende aen fijn volk ten beftengeeven. Daer en boven had hy *Deventer* naer een belegh van elf daegen met ftorm-paelen, † bocken, en andere werken zoo beftreeden, dat de Stad als lagh en ziel-toogde, wanneer *Henrick* Hertog van Lotringen en Braband ter rechter tijd tuffchen

† *Axiates Romani. De quibus vide Clariff. Buxbor-nium in hiftor. Zeeland.*

beide viel, die voor een korten tijd een wapen-ftilte bedingende, van Keyfer *Henrick* den felften een befchreeven vlucht-oordeel mede braght, luydende, dat het Graeffchap van de Velouw, waer in de *Utrachtifche* Biffchoppen eerst van hem en fyne voorzaeten waeren beleend, de Biffchop opnieuws van hem zoude ontfangen, van den Biffchop de Lotringer, ende van de Lotringer eyndlyken *Otho*, omgedachte landfchap als wel eer fyne voor-vaderen vry ende vrangk ten eeuwigen daegen te befiten. Maer als de Drentenaers weygerden defe voor-waerden geftand te doen, wt zaeke fy fchier alle hunner landen inkomften aen *Otho* van Gelre voor debetaeling van 't krijs-volk hadden verticht, is de Biffchop volgens den raed van de zyne, om dit ongelijk mede over hem ende zyn Bifdom niet te laeten gaen, naer Ments verreyfd, ten eynde om zyne klachten aen den Keyfer te doen; daer hy ook van hoofd-fweer en ouderdom in een krankte is gevallen, ende wt dit leven verhuysd. Na zyn doodlyken afgang zijn de Graven *Otho* van Gelre en *Did.* van Holland over den ftoel van Utrecht aen 't knibbelen geraekt. Want na dat 'er by die van de Stad twee tot Biffchoppen waeren voor-gelaege, te weeten *Diderick* Kerken-voogd aldaer, broeder van den over-leeden *Balduin* ende oom van Grave *Diderick*, ende *Arnold* van *Ifenburg* Kerken-voogd van *Deventer*, is defe tweedragt door de Graven van Gelre en Holland gekoefterd, die ook beyde tot dienst van hunne maegen met volk van wapenen binnen Utrecht in-trocken. Ende alfoo d'een de Gelderfche met die van Over-Yffel, d'ander de Hollanders aen de hand had, heeft ze de Keyfer beyde naer den Paus geweeft. Middeler-wyl liet de Keyfer, die *Diderick* den Hollander meer lief-kooftde, door deszelfs neeve Grave *Diderick* van Holland het Bifdom bedienen. De Grave van Gelre die zulx met dwarfche oogen aensagh, en de Drentenaers zoo onder de hand als in 't openbaer had geftrijft in hun opzet, deed al wat hy moght om *Diderick* in defe zyne momberschap te beleedigen. Ende hoewel hy veeltijds op de Schants ter Horft ten platten lande vertoefde, om de Biffchoplyke inkomften in te maenen, wierd hem efer wt Over-Yffel niet toe-gebraght, vermits *Otho* achtervolgens het Drentfche verdragh zyn verfchot van geld en volk daeraen dacht te innen.

22. *Diderick* dit wijs wordende, viel al ftroopende met zyne verfch-geworvene Hollandfche en Zeeuwfche knaepen in de Velouw. Als hy nu een rijken buyt wt de dorpen en weyden by een hebbende gehaelt weder op fijn vertreck ftond, is hem *Otho* tot aen den * *Heymers-bergh* na-gelet, op hoop van een deel der plunderagy hem te ontiaegen. Maer wanneer naer een weynig vech-tens veele aen beyde kanten quamen te tuymelen, en de Gelderfche allenxkens den wijk namen, is *Otho*, gevende aen fijn paerd despooren, den dans over den Niedam ofte Neudam (daer nu de Grebbe is) geluckelyken ontfprongen, achterlaetende een goede menighe van flichte rotgezellen, die *Diderick* gevangen wegh voerde. Dit gedaen, is *Willem* van Holland, hoewel van zyne moeder *Ade* gewaerfchouwd, wt Vriefland naer het huys ter Horft gekoemen, om fijn broeder te begroeten en geluck te bieden. Dan binnen gaende wierd op fttaande voet door *Henrick Kraen* een Gelderfch-man aengegreepen, ende in de gevangenis geleyd, die voor defen in Vriefland aen defe zijd van 't Vlie in *Willems* heerschap

1196

3397

1198

* *Papia*
† *Tizi-*
nun.* *Colla*
† *Amora*
by *Rivier*
nen.* *Pann-*
nun.

fchap
der m
melde
naem
wige
gefwi
fchap
fcheln
land g
Grave
raed in
eerie
vry na
lieve c
lekom
nis tuf
Adelb
focht
op her
lijk vr
Gelde
gehou
trouw
Seven
nader
fproor
en-de
Floris
van W
den Pa
beyde
ten Ar
tot eer
zoude
weynig
Doen
by den
nende
vertree
(gelijk
al med
23.
af-geft
Graver
ende o
dat He
lige to
zyne b
van G
langh
kinder
treurig
in Holl
* *Pann-*
nun.
zelve ia
mede g
Bariba
deughe
plomp
Otho H
Keyfer
Swabe
Bartho
ende af
voor h
vertree
zoon v

† *Ubb*
lic
† *Dae*
vry

schappy op buyt loopende, van *Willems* volk weder met verlies was wtgedreeven. De † *Vriefen* melden, dat *Kraen* door *Otho* van *Gelre*, wiens naem hy nochtans verfwegh, bedecktlyken was wtefonden. Maer *Willem* onlanx daer na met gefwindigheit wt den band fpringende, tot blijdfchap van alle menfchen die dit broederlyke fchelm-ftuck verfoeyden, is behouden in *Gelderland* geraekt, en van den inwoonders voor den *Grave* gebraght, die *Willem*, fijn vorigen kaemerraed in den *Aliaenfchen* tocht, met alle minnellyke eerbiedigheyd onthaelde, ende daedlyken weder vry naer *Vriefland* liet trecken, daer hem zyne lieve onderfaeten op 't vroolijxte hebben gewelkomd. Hier wt ontftond een nauwer verbintenis tuffchen *Willem* en *Grave Otho*, wiens dochter *Adelheyd* hy ook op 't naefte iaer ten houwelyk focht ende verwierf. Dan de bruyloft wierd eerft op het daer aen volgende iaer met een ongeloollyk vreughden-gefchrey van beyde de *Vriefen* en *Geldersche* heel ftatelijken binnen *Staverden* gehouden. Waer na *Willem* met zyne iongs-getrouwe naer zyn luft-huys te *Oofter-zee*, in de *Seven-wolden*, is verreyfd. Wt dit houwelyk zyn naderhand de hoogh-moegende mannen gefprooten *Florin* *Grave* van *Holland* en *Otho* *les-*
 1197.
 1198.
 * *Pavia*
 tel *Tici-*
 num

den *Paus* wt-geftrooken het eynd-oordeel over beyde vet koozene *Diderick* en *Arnolt*, dat te wecten *Arnolt* van *Yfenburg*, die den *Grave* van *Gelre* tot een voor-fprack had, den *Biffchops*-ftoel zoude bekleden; dan te *Romen* vertuckende, is weynige daegen naer fijne bevesting over-leeden. Doen helde de *Paus* in fijne ftede *Diderick*, die by den *Hollander* was genoemd, hem vermaenende met den eerften naer huys en fijn *Bifdom* te vertrecken; doch is onder wegen te * *Pavien* (gelijk een paerd effen voor 't groeyen van 't gras) al mede geflorven.

23. Met beyde *Biffchoppen* zyn ook terftond af-geftorven alle vinnigheeden tuffchen beyde *Graven* over der zelve keur voor heen gepleegd, ende om een vaffer band te maeken, is bellooten, dat *Henrick*, om fijne *Godvruchtigheyd* de *Heylige* toegenaemd, zoon van *Otho* van *Gelre* tot zyne bed-genoot zoude neemen *Adelheyd* dochter van *Grave Diderick* van *Holland*. Dan zyn eerlangh naer de bruyloft ende een kort vermack kinder-loos wt de wereld † geruckt, ende met een treurige wtvuert in 't *Kloofter* van *Rhijns-burgh* in *Holland* d'een by d'ander begraven. Op 't zelve iaer is de *Keyfer* binnen * *Palerino* in *Sicilien* mede gerufft. Daer na zyn door eenige *Vorften* *Barthold* *Hertog* van *Saringen*, die in plaetfe van deughden alleen weegen zyne rijkdommen en ploomp gierigheit was berucht, ende door andere *Otho* *Hertog* van *Brunfwijk*, als toekoemende *Keyfers* voor-gellaegen. Dan *Philips* *Vorft* van *Swaben* broeder van den iongften *Keyfer*, heeft *Barthold* niet zonder groot geld en beloften om ende af-gekofft, ende zoo veel gearrebeeyd, dat hy voor hem wierd verkoozen, die zich ook zonder vertreck van *Aken* verzeekerde, ende *Wahaven* zoon van den *Hertog* van *Limburgh* daer binnen

† *Ubbo Emmius*, a ijque quibus tamen parum fidei hic habeo.

† Daerom duwael *Miraeus*, willende dat *Henrick* vryer zoude zyn geflorven.

tot *Stadhouder* bestelde. Doch de *Paus* had hem niet wel bezint, en *Otho* om zyne kennis in 't ftuck van oorlog lief en waerd. Aen zyne zijd hielden mede *Otho* van *Gelre* met *Henrick* van *Braband*, neffens *Arnold* van *Cleeve*, *Willem* van *Gulich*, ende *Fred.* van *Altena*, die met ende voor *Keyfer Otho* *Aken* weder bemachtigende, ten deele ook oorfaek waeren, dat hem aldaer door *Adolf* *Biffchop* van *Kolen* de *Keyfers*-kroon op 't hoofd wierd gezet. Maer hoewel na het fchielijk afsterven van beyde *Utrechtsche* *Biffchoppen*, de *Graven* van *Gelre* en *Holland* weder in de weer waeren, om door kuypery yemant wt hunne maegfchap op de opene ftoel te krooden, zyn de zelve nochtans achter gefteeld, ende met eenhellige ftemmen van alle *Kerken* wtgekeurd, *Diderick* van *Are* *Kerken*-vooghd te *Maeftrecht*, een man van adel en diep geheym. Als dees zyn *Bifdom* met veele fchulden vond bekommerd, en eenige geld-middelen by vrywillige beede focht by een te zaemelen, treckende tot dien eynde op *Staveren* in *Vriefland*, ende zulx zonder oorlof te vraegen van *Willem* van *Holland*, die zoodaenige hem achter-deelige fchattingen niet gaerne toe en ftond, is 'er tuffchen beyde hapering ontftaen, byfonder als de *Biffchop* nae zyne waerfchouwingen niet en luyfterde. De *Graven* van *Holland* en *Gelre*, *Willems* naefte verwanten, defe vat hebbende, begaeven zich tegen den *Biffchop* te veld. In voegen dat *Otho* een tocht in *Over-Yffel* doende alle de *Biffchoplyke* dienaers en *Smalheeren* wt haere ampten verftiet, en 't ganfche land hem gehoorigh maekte, leggende ook binnen *Deventer* van zyne befettinge. *Diderick* infgelix aen defe zijd *Yfels* met blaeken en nederhacken te werk gaende, verfantfte zich eyndelijken voor de *Stad* van *Utrecht*.

24. Dewyl de *Hollander* met yver in defe belegering voort-voert, is *Henrick* *Hertog* van *Braband* des *Biffchops* bond-genoot met een deel gewaepende naer *Gelderland* geruckt, daer *Otho* hem te keere ging. Alles liet zich tot een treffen aenfen, ten ware *Keyfer Otho* en *Adolf* *Biffchop* van *Kolen* beyde krijgers naer *Maeftrecht* hadden ontboden en hen een vrede op-geleyd. Eenige doen hier by, hoe de *Grave* van *Gelre* naderhand in een ftagh zy gegreepen: doch 't gemeen gevoelen houd, dat hy na den *Keyfer* toe treckende inmiddels door argelift van den *Hertog* en ophet aenftooken van den *Keyfer* zelf zy onderschept geworden en gevangen wegh-gevoerd. De *Grave* van *Holland* dit veritaende verliet van ftonden aen 't beleg van *Utrecht*, ende viel met alle macht, om zyn verwant *Otho* wt de boeyen te redderen, in *Braband*, wtplonderende voor eerft de *Vesting* ofte 't *Slot* van *Thiel*, 't welk doen ter tijd noch onder *Braband* behoorde. Daer na 's *Hertogen*-bofch in feven dagen verraffende heeft behalven een machtige buyt mede-gepackt des *Hertoghs* broederen *Willem* *Vry*-heer van *Perwez* ende *Henrick* *Heer* van *Kuyk* met vele *Ridderen* en *Grooten*. De *Hertog* in der haeft een leger by een ftommelende om den *Hollander* den *Bofch* te ontweyden, vernemende de veroveringe en dat de *Hollander* na zyn leger-ftad te *Heufden* was geweeken, is hem ophet fpoor gevolgd. De *Hollanders* daer geen vyand vermoedende wierden vande *Brabanders* heel overhoeds-over-rompeld, die (naer 't voor-geeven van de *Brabandsche* *laer*-boeken) het leger al in haer geweld hadden, eer de vyand in de wapenen ofte

1199.

1200.

1201.

1202.

open-
 feften
 raght,
 water
 sijne
 1196.
 inger,
 dichte
 ende
 in ge-
 rlan-
 betae-
 is de
 m dit
 niet te
 le om
 er hy
 ankte
 a zyn
 Gelre
 trecht
 by die
 of-ge-
 ldaer,
 oom
 Ker-
 door
 l, die
 t volk
 Ende
 Over-
 l had,
 wee-
 derick
 zelfs
 fdom
 met
 szoo
 ijt in
 ick in
 Ende
 ft ten
 e in-
 ver-
 vol-
 t van
 troo-
 fche
 y nu
 een
 id, is
 efer,
 n te
 ech-
 rme-
 nae-
 ren,
 daer
 ach-
 rot-
 rde.
 l van
 fland
 troe-
 bin-
 nrick
 ende
 rief-
 heer-
 appy

den 't vluchten konde geraeken. Andere verhaelen, dat de Hollanders inde vleecke Heusden tegen 't Brabandsch leger dapper hand-gemeen waeren geweest, en eyndelijken alleen door swackheyd van volk vermand, zoo den Brabanders de hand niet alleen wierde geleend van de Kolensche en Luyksche Bisschoppen *Adolf* en *Hugo*, maer ook van den Grave van Vlaenderen ende Hertogh van Limburg, die t'zaementlijk de Hollanders, eer sy hun konden reppen ofte aen kant maeken, tot een slag drongen, ende alle hoeken besettende *Diderick* zelf in de knippe kreegen. Als nu beyde Graven van Gelre en Holland in bewaerder hand waeren en hunnelanden zonder Over-hoofd, is Bisschop *Diderick* by Nydrecht Holland ingevallen, ende naer vernieling en wtrooving der dorpen, insgelijx in de Velouw, welke hy aen alle kanten door-kruyfte, boerschappen en hof-steden in brand steekende, tot dat hy ook op 't leste Zutphen naer een kort beleg over-ylde, ende van daer pands-luyden hebbende mede-geoomen, met vliegende vaenen zonder eenigen tegen-stand te Deventer binnen trock, ende allen den genen een grootenschat af-dwongh, die het met *Otho* eens waeren geweest. Middeler tijd zijn noch binnen 's iaers wt de Brabandsche gevangenis geloest beyde Graven van Holland en Gelre, mids dat de Hollander voor de schaede den Brabanders toegevoegd zoude op-leggen 2000. mark zilvers; daer in tegen-deel *Otho*, zoo men *Berchem* magh gelooven, door 't besteecken van den Bisschop te Luyk schadeloos vry rakte. Maer de Brabandsche boeken spreken anders, dat te weeten *Otho* laetende zijn zoon in gijzeling, alle zyne erflanden van Maestricht tot aen Ruermond toe, tot de volle betaeling van 3000. mark Kolensch gelds, aen de Luykenaers heeft moeten verbinden. Om dese wonden wat te versachten heeft de Hertogh beyde Graven tot sijne maegen gemaekt, besteedende *Floris* zoon van *Willem* van Holland en broeder van *Diderick* aen *Machteld* weduwe van den Palts-grave aen den Rhijn, ende *Geeraert* zoon van *Otho* aen sijne andere dochter *Margriet*: ofte, zoo andere willen, heeft dese maegschap de gevangene Graven op-gedrongen.

25. By 't leeven van *Otho* heeft *Alard* † Grave van Nymegen met zijne gemaelin *Ida* aldaer een Gast-huys ofte broederfchap van *H. Ian* te Ierusalem op sijn eygen beurs en grond doen bouwen, geevende daer toe een gedeelte wt sijne erf-poederen van *Heze* ofte *Hasewijk*, *Erbeek*, *Werchem*,

† *Alard*, die hier by *Berchem* Grave van Nymegen heet, was Grave van *Cleeve*, by de zijne *Arnold* genoemd, de tweede van dien naem ende op de ry 17^e. Grave naer dood van sijn broeder *Diderick*. Zijne vrouw was *Ida*, dochter van *Koenraed* Hertog van *Swabien* ende zuster van *Keyzer Frederick* *Yser*-baerd. Ende dit is geen wonder, zegt *Ian Velpen*, nademaal de *Kleefsche* Graven al zedert den tyd van *Charles Martell*, tot dat het de *Geldersche* hebben gekost; eerst van wegen de *Fransche* Koningen ende daer na van de *Keyzeren*, *Stad-houders* van Nymegen zijn gemaekt. De eenige en geenzins kleine zwargheyd die hier noch over blijft, is, dat *Arnolds* ofte *Alards* dood gesteld word op 't iaer 1162. volgens de bekentenissen van *Velpen* zelve, ende alzulx heele 34. iaeren voor de bevestinge dezer gifte; ende dat ick daer neffens verneem, dat in 't iaer 1165. geleest, ende over zeker een brief van *Keyzer Frederick* by *Buchel* aengetoogen, onder andere als getuyge gestaen heeft een *Meinard* Grave van Nymegen, die echter onder de Graven ofte kinderen van *Cleeve* nergens word geroekend. Ick zwijge, dat *Arnold* daer behalven hier zoude moeten heeten Grave van *Cleeve*, ende dat tusschen *Arnold* en *Alard* geen luttel onderscheyd is. Veel min kan het sijn *Arnold* de drie, zoon van den vorigen, die in 't iaer 1210. is gestorven, alzo doe tot eene vrouw had *Adelheid* ofte (zoo ze andere ngemen) *Margriet* van *Holland*. Siet de *Geflachts*-rolle der Graven van *Cleeve* achter het 12^e. Boek.

Woswijk, en andere vleecken en inkomsten. Welke stichting en toelaeg van zoo tegenwoordige als toekoemende renten, op het ernstigh verfoek van beyde eed-genoten by *Keyser Henrick* den seften in den iaer 1196. ende alzulx ses iaeren voor den dood van *Grave Otho* is bezeegeld ende geteykend, en 't heele Gods-huys in sijn scherm aengenoomen, 't welk naderhand door toe-doen van Bisschop *Jacob van Suyden*, die ook een lief-hebber was van de broederfchap van Ierusalem, met vele goederen en heerlijke huysingen is vermeerderd. Ick bevind mede, dat naer *Alards* aflijvighyde het gebied van Nymegen wt der *Keyseren* naem ook vervolgens noch by andere Graven is waer-geoomen. Maer *Otho* 22. iaeren, als een vroom krijghs-man en wijselijck lands-heer, in zijn bewind hebbende vol-eyndight, is naer geslootene vrede met den Brabander en Bisschop van *Utrecht*, in 't iaer † van zyne ontslaeginge wt het leeven gescheyden; ten tijde van *Otho* ende *Philips* Roomsche-Koningen. Zyne na-gelaetene weduw was *Richarda*, dochter van den Grave van *Gulich* (maer niet van *Brabant*) welkers Gods-dienstighyde men hier wt speurt, dat sy de stichtinge van 't * *Klooster* te *Berchem* niet allen grootelijck heeft gevorderd, maer ook na dood van haer man voor een tijd in een schoon huys, op een bergh dicht by de *Abdy* nieuwljck met haer geld opgebouwd, sich verhouden, aen haer zoon *Geeraert* en andere zoo veel verwervende, dat het *Klooster* mede van hem en de naest-geerfde mark-genooten milde-lijken wierd bedacht. Zy was moeder van een schoon gespan kinderen, waer van *Henrick* onlanx naer sijne trouw met de dochter van den Grave van *Holland* is gestorven, *Geeraert* sijns vaders navolger geworden, ende *Otho* Bisschop van *Utrecht*; behalven *Adelheid* gepaard * met *Willem* van *Holland*, en *Margriet* met *Engelbert* den eersten Grave van den *Berge*. Maer of *Machteld*, die in echt heeft gezeeten met *Henrick* van *Nassouw* den grootvader van *Keyser Adolf*, dochter van desen *Otho* zy geweest, ofte van *Geeraert* den drieën, daer van weeten men vast bescheyd. Zijne wtrvaert is met betamelijcke pracht gehouden, en 't lichaem by sijn voor-zaet *Henrick* in 't *Klooster* te *Kamp* onder-geleyd. Zommige schrijven hem toe de verandering van de * *Geldersche* waepens.

† *Nochtans* verhaeld *Miræus*, dat *Otho* in den iaer 1203. zeker verdrag tusschen de *Brabanders*, *Kolensche* en *Geldersche* neffens sijn broeder *Diderick* hebbe onder-geschreeven. *Buchelius* voegt hier by, dat 't *Utrecht* twee hand-vesten worden bewaerd, waer wt hy zegt handsteltijken te blijken, dat *Otho* op het iaer 1204. noch in 't leeven was. Ook en vind men niet, dat by sijn na-zaet *Geeraert* binnen die twee verschillige iaeren eenige zacken, raekende eygentijken het *Vorstelijcke* ampt, sijn geploegd geworden. *Merula* loope effenwel al te verre wt het spoor, wanneer hy sijn dood stelt op het iaer 1205. Siet op 't eynde van 't volgende hoofdstuck.

GEERAERT

GEERAERT van NASSOUW de driede,
Seste Grave van GELRE en ZUTPHEN.

26. Off GEERAERT by 't leeven zijns vaders met *Margriet* dochter van den Hertog van Brabant, ofte daer nae zyne trouw hebbe bevestight, is eensdeels onzeker. *Berchem* zegt, dat *Geeraert* daer by hebbe verweckt *Otho* en *Henrick*, daer nochtans de meeste Schryvers dit houwelik onvruchtbaer maecten, en beyde *Otho* en *Henrick* zoonen stelden van *Richard* van Nassouw dochter van Grave *Robert*, die in den Ierusalemfchen tocht dood bleef. Het gaet misschien niet al te vast, dat hy eerst met *Richard*, ende daer na met *Margriet* van Brabant zy gehouwelijkt; ofte zoo hy, na dood van *Richard*, *Margriet* heeft genoomen, ende daer by † geteelt *Otho* en *Henrick*, zoo moet *Richard* nootzakelyken zonder lijfs-vruchten zijn gestorven. Want de Hollandsche en Brabandsche Gedenk-boeken eenhellig betuygen, dat *Otho* de derde zoon van desen *Geeraert* gebooren zy wt de moeye van Keyser *Willem*. Welk op *Margriet* van Brabant alleen kan passen, die ook in seker hand-vest twee iaeren voor *Geeraerts* aflijghheid als zyne † vrouw word

† Het laet vry wat beusel-achtig tegeen *Cæsius Monick* van *Heisterbach* vertreckt, als dat dese *Margriet* in den arde-beyd gaende, ende door de voor-bidding van *H. Engelbert* van den Berg Bisschop van *Colen* daer wt ten lesten zijnde verlost een zeer fraeyen zoon zoude hebben ter wereld gebraght.

‡ Vid. *Pontan.* pag. 124. & 132. *Vespennus nihilominus contrarium asserere conatur.*

op-gehaeld. Dat zy in een Iuffrouwen Klooster te *Ruermond* als eerste Abdisse over haer man zoude hebben gedroeft, is te verstaen niet van haer maer van haer behoude-moeder *Richard* van Gulich, de moeder van *Geeraert*. Na 't af-sterven van *Geeraerts* vader, ende die hem een iaer laeter zonder mannelijke geboorte na te laeten volgde *Diderick* van *Holland*, is *Willem* van *Holland* Heer van de *Vriessen* ende maeghschap van *Grave Geeraert*, in oorlog geraekt met *Lodewijk* Grave van *Loon* ofte *Loots*, zijnde een plaets in 't Sticht van *Luyk*, waer van ten tijde van *Karel* den Groo- ten eerste *Grave* was *Oger* een *Deen*. Als dees *Lodewijk Ade* de dochter van den Hollandschen *Grave* had ontvoert, ofte (zoo andere willen) met des moeders believen genoomen, ende *Holland* als door 't recht van byslaepen hem aengekoemen met de wapenen inhield, heeft *Willem* oom van *Ade*, die zich alleen voor rechten erfgenaem wt-gaf, een heyr wt de *Vriessen* en zyne bond-ge-nootten op-lichtende; den nieuwen besitter wt *Holland* gedreeven en zyne nichte verzeekert. Doch *Lodewijk* met hulp van den Bisschop van *Utrecht* zyne macht vol maekende; verioegh *Willem* wederom, tot dat *Willem*, de kans op nieuws om-keerende, *Lodewijk* voor de leste mael zoo onthaelde, dat hy zedert niet meer nae *Holland* om en sagh. Ick zoude achten, dat *Geeraert* hem met desen krijgh niet en heeft gemoeyt, wt saeke hy beyde Heeren al te nae bestond. Want gelijk *Willem* tot zyne bed-geselle had *Adelheyd Geeraerts* zuster, zoo was *Lodewijk* zijns moeys zoon; aengesien *Marie* dochter van zijn grootvader *Henrick* in echt had gezeeten met *Geeraert* Grave van *Loors*, die buyten twijffel vader is geweest van *Lodewijk*. Op 't volgende iaer is *Ade*, na 't verstoeten van haer man (naer allen schijn, van enkel herten-leed) gestorven, ende met haer begraven alle verschillen tusschen den Bisschop van *Utrecht* ende *Willem* Grave van *Holland*, ende is binnen *Utrecht*, ten overstaen mede van *Geeraert* van *Gelre* (hoewel het hand-schrift door mis-verstaend van *Grave* † *Otho* spreekt, die voor twee iaeren al was gerufft) wyder beraemd, dat *Willem* en de Bisschop gelijk aental zouden hebben op *Vriessland*.

27. In 't begin had *Geeraert* een grooten treck tot de wterlyke werken van heyligheyd en opbouwinge van Gods-huysen, vergrootende het Klooster te *Kamp* met een aensienlijk kercken en andere vertrecken; tot gerief van hem ende de zyne, alwaer hy de vastel-daegen veeltijds verbleef. Men vind een brief van den iaere 1204. waer inne *Grave Geeraert* al zijn vry-eygen goed, 200 manschappen, gras-weyden, wouden, wateringen, en alle zoo gebaende als ongebaende plaetsen van *Maastricht* tot aen *Ruermond* toe, aen de kerk van *Luyk* en baeren Bisschop *Hugo de Pierrepont*, tot troost van zijne en zijner voor-zacten zielen, als een aelmoes wt-geeft, met dit beding, dat hy en zijne nabemelingen de gepelde landen wederom van den Bisschop en zijne

† *Essen* te vooren is bewezen, dat *Otho* doen noch heeft geleest.

navolgers ontfangende, maanen-plicht en trouwigheid zouden belooven, ende ten allen tijden gereed staen, om den Bisschop en 't recht zijner kerke met de kling te beschutten: waer tegens de Bisschop hand-castinge dedde voor hem en zijne na-zaeten, naer zijn beste vermoegen, met den Hertogh van Limburg en Grave van Namen, den Grave van Gelre in zijne gerechtigheid tegens een yegelijk te zullen hand-haeven.

1205.

Tusschen den Bisschop van Utrecht en Grave Geeraert zijn mede verdragh-brieven gewisseld, aengaende het recht ende bedrijve der Stad Emmerick. Daer na heeft Keyser Philips zijn keurnoor en mede-Keyser * Orbo binnen Kolen belegert. Maer Orbo met behendigheyd weg-fluypende begaf zich met de vlucht naer den Koning van Engelland Iohan, zijn verwant van moeders wegen.

* Siet op 't iaer 1198.

1207.

Als nu Philips na 't veriaegen van Orbo alleen meester scheen, is hy binnen Bamberg in zijn vertreck-kamer van een zyner vertrouwder vrienden door een aerts-schelmstuck vermoord. Orbo op dese tijding wt Engelland te rugge keerende, is met over-een-komende stemmen binnen Frankfort tot het Keyserdom opgekrood. Waer na te Worms een wel-verfochte Rijx-dagh en Ridder-gevecht is gehouden, daer behalven andere Rijx-Vorsten zich instelden Grave Geeraert van Gelre, ende Henrick van Nassouw, grootvader van Adolff van Nassouw, naderhand Roomsch Keyser. Naer verloop van drie iaeren stierf Diderick van Are Bisschop van Utrecht. Geeraert van Gelre met zyne maeghschap Willem Grave van Holland op staende voet naer Utrecht reyzende, ende geestijfd met de gunst en stemmen der Bisschoppen Adolff van Kolen, Orbo van Munster ende Geeraert van Osnebrug, verkreeg zoo veel, dat zijn broeder Orbo Kerk-hoofd van Santen op zijn achtende iaer voor drie-en-dertighsten Bisschop van Utrecht gewoonlyker wyze met den staf en ring wierde verciert. Te vooren had Henrick Hertogh van Brabant de Luykeners oorlog aengedaen, wt reeden zy den Keyser gehoorfaemheid ontzeyden. In desen krijg was Grave Geeraert zijn schoon-vader bedienstigh (ofte om dat des selfs zaek hem rechtmaetigh heeft gedocht, ofte om dat hy op den Bisschop wt zaek van zyne over-stallige schulden was verbitterd) ende quet zich dapper tegen de Luyker-waelen, tot welker bystand * hy anders was verplicht.

* Siet op 't iaer 1204.

Dien volgens heeft de Hertogh, na dat het vlakke land met rooven en blaeken was af-gelooopen, op Hemelvaerts dag de Stad van Luyk onvoorziens beklommen, als de Bisschop daegs te vooren naer Hoey was vertrocken. Men zeght, dat aldoen de Geldersche knechten met de over-heerde leelyken hebben om-gesprongen, ende noch Gods-huyfen, noch getrouwde vrouwen, noch ionge dochters ongeschonden gelaeten. In 't begriep van de kerken zelve wierden dood-slaegen, vrouwen-kracht, ende in de borger-huyfen plonderinge gepleegd. De Hertogh stack met eygen hand den brand in de Halle ofte het Raed-huys, daer de Bisschoplyke wapenen ende Stads-keuren in bewaer lagen. De Stad en waere niet beter gevaeren, had de Slot-waerder van Bruyffel dit boose opzet niet af-gebeden. De kruyssen en over-blijfzelen der Heyligen wierden met voeten getrapt, ende liedekens gezongen, dat sy de bloemen waeren, en de Luykeners de doornen. Bisschop Hugo ondertusschen zijn ende des Stads voorstander Lambert tot hulpen wraek roepende, liet niet nae den Hertogh een doem en blixem-brief

op 't lijf te schieten. Als de Brabanders hier om lachten, heeft de Bisschop, met de Geestelijke wapenen niet wtrichtende, de wereldlijke by de hand genoomen, en de vyanden in 't wegh-trecken met een redelijke macht na-gezet, maer niet onder-haeld. Paus Innocentius dit verneemende, ende dat de Hertogh den borgeren had voor-gehouden den Paus af- ende alleen den Keyser te zweeren, liet den Gods-dienst door gants Brabant op-seggen, ende ontsloeg de Luykeners van den eed aen Keyser Orbo gedaen.

28. Naer twee iaeren is Keyser Orbo, om de Engelsche tegens de kroon Vrankrijk de hand te leenen, wt Saxen zijn schuyt-pleats voor 't licht gekoemen, door 't Geldersche gebied zijn volk wijd omleydende naer Maestricht, daer hy Walraven Grave van Limburg en andere edelen in zijn dienst kreeg, ende een weynigh stille hield, hebbende het oogh op Vrankrijk. My en blijkt niet, dat hem van Grave Geeraert eenige bystand zy geschiet, maer wel, dat Gelderland doorgaens van zyne sprink-haenen zy beschaedighd geworden, misshien vermits Geeraert wat heeft gehelt aen de zijd van den Franschen Koning, ende met Frederick van Swaben zoon van Keyser Henrick den seften in-gespannen, die van den Paus tegens Orbo was op-geworpen. Als daer nae Geeraerts broeder Bisschop Orbo een reys naer Romen aen-vaerde, om door den Paus wegen zyne minderaerigheyd onthefings-brieven te verzoeken, (want, na de Pauselijke rechten, niemand voor zyne dertig iaeren tot het Priesterdome word toegelaeten) is hy onder wegen te Noortthuyfen in 't Graeffschap van der Mark wt het midden geruckt, op het vierde iaer van zyne Bisschoplyke bedieninge. Het dood lichaem wierd naer Utrecht gevoerd, ende aldaer niet sonder rouwe en gevolg van zijn broeder, Grave Willem van Holland, ende andere soo kerkelijke als wereldlyke stand-luyden, ter aerden besteld. Dewijl Orbo noch leefde, was hy boven zyne iaeren gauw ende bedaerd in 't wtoeren der zaeken zijn ampt betreffende, zoo dat men twijfelen mocht, of hy fraeyer van verstand was ofte van gedaente. Hy heeft de Velouwsche thienden, behoorende te vooren aen de kerk van Utrecht, op dese voorwaerden aen zijn broeder den Grave van Gelre te leen wt-gegeeven, dat Geeraert en zyne nazaten wederom de handen zouden trekken van de thienden, welke de kerk bezat. Geeraert dit besteck voor hem en zyne erven, in 't byweesen van alle de Geestelijckheyd, alvorens bezweerende, wierd dadelyken in dit leen ingeleyd. Na de gehouden lijk-itatie van Orbo van Gelre, wierd by de Graven Geeraert en Willem zeer gearrebeyd, dat men met de keur van een verheven Bisschop zoude voort-vaeren. Hier opis Orbo Grave van der Lippe met gemeene bewilliging voor 34. Bisschop van Utrecht wtgeroepen, die niet lang in zijn Sticht verbleef. Want hy naer verkeegene oorlof ende kruyffinge (door den Aerts-bisschop van Kolen Engelbert van den Bergh te wege gebracht) een andere bediening ging aenneemen, ende Keyser Frederick den tweeden na 't Heylige land vergeselschappen, over-geevende aen sin broeder Herman sin vorigh bewind. Middeler-tijd is in Holland ontslaepen Adelheyd zuster van Grave Geeraert, en byslaep van Willem van Holland, ende op 't eerlijxte begraven in de Abdy van Rhijnsburg by Leyden. Zy word over hare goedertigheyd tegens de Geestelijke van alle pennon

1218.

1222.

1214.

1223.

1215.

1225.

1216.

1217.

pennon
de Gr
gen, e
by sin
Lanc
den i
Geera
zoon
tol van
daer z
verme
gen.
1223. Noor
voor-
plaeg
29.
sijn le
na huy
sijn we
Gelre.
Geera
Over-
Bissch
ende d
goed
Bissch
Lobee
aenho
krijg v
Bissche
broede
wierd
Hollar
getreec
Grave
halven
deel O
den ge
schrijv
schopse
tropper
Bissche
benden
gewort
wt zae
Geeraert
hadder
daer na
Geeraert
der me
Florin v
heet op
scheep
Bisscho
't Slot v
in 't her
sine kri
dacht te
ter tijd
plaets,
waegen
pennon
met we
is geslo
schap te
Roomsch
sine bon
vermoch
† Vide b

1218. pennen geroemd. Naer vijf iaeren is haer man de Grave van Holland den zelven wegh ingeslaegen, ende bezijden haer neder-geleid, nae dat hy by sine tweede vrouw Marie ofte Eleonore van Lancafter geene na-kinderen had gewonnen. In den iaere 1222. gaf Keyser Frederick aen Grave Geeraert een geweld-brief, naderhand van zinn zoon Koning Henrick zijnde bevestighd, om den tol van Arnhem na de vleckte Lobeck ofte Lobed, daer zich doen ter tijd de Rhijnen Wael in een vermengden, in 't Sticht te moegen over-bren-
1221. gen. Op 't volgende iaer vertoonde zich nae 't Noorden een vervaerlike Stert-sterre, als een wis voor-looper van de aenstaende iammeren en land-
1223. plaegen.

29. De Utrechtsche Bisschop Otho heeft van sijn Ierusalemse reys niet dan onrusten weder na huys gebraght, ende de hoorens gekeert tegen sijn wel-doender en voort-helper den Grave van Gelre. Want als de erven en Smal-heeren, welke Geeraert met menighen had omtrent Salland in Over-Yffel, met over-tollige schattingen van de Bisschoplyke Rent-meesters wierden bezwaerd, ende dit onwettelijk doen van den Bisschop voor goed gehouden, ende de Grave insgelix des Bisschops leen-mannen ende alle Stichtenaers by Lobeck, daer hy den tol beurde, liet bezetten en aenhouden, is dese oneenigheid daerna tot een krijg wt-geborsten. Otho had aen sijn kant de Bisschoppen van Munster en Bremen met sijn broeder Herman van der Lippe. In tegendeel wierd Geeraert by-geftaen van Grave Floris van Holland, die doen effen in sijn vaders ampt was getreden, Walraven Hertog van Limburgh, en Grave Henrick van Zeyme met 2000. knechten, behalven noch van de Sallanders ende een goed deel Over-Yffelsche, die stof tot den oorlog hadden gegeven. Niet verre van Arkeloe (andere schryven Borkelo ofte Borcheloe) deeden de Bisschopsche den eersten storm op de Geldersche troppen, die noch niet alle by een waeren. De Bisschop moediger na 't neder-hacken van eenige benden, heeft naderhand over-rompelt en dael geworpen de huysen van Voorst en Buckhorst, wt zaake Herman van Voorst en Diderick ofte Geeraert van Buckhorst die van Over-Yffel meest hadden aen den rey gebraght, en de laetste ook daer na sijn recht aen Grave Geeraert verkofte. Als Geeraert door het vorig ongeluck geleerd, meerder menichte te veld braght, is ondertusschen Floris van Holland, een levendig iong-man en heet op den oorlog, de Leck met een macht van sceppe op-gevaeren, aen koolen leggende het Bisschoplyke huys t'zaemen met de hoif-stede en 't Slot van Geyn. Wanneer de Bisschop hier door in 't hert getroffen vier en vlam blies, ende met sine krijs-benden noch een geweldigen sprong dacht te doen, is de Pauffelike Af-gezant ter rechter tijd tusschen beyde gevallen, die omtrent de plaets, daer Otho van meening was een strijd te waegen, hem vermaende de vyandschap en wapenen nederteleggen, ende door wiens gevley, met weder-zuid's believen, zoodanig een t'zoen is geslooten: dat te weeten de een des anders land-
1225. schap tegen alle geweld van buyten, wtgezonderd het Roomsche Rijk, zoude helpen beschermen: ende elk sijn bondsverrienden, sonder verwijt van vrede-brack, vermochte te onder-stuten: in welk een geval de

† Vide binas Epistolas apud Pontan. in omiffis.

Bisschoplyke soldaeten by den Grave ende wederom des Graves soldaeten by den Bisschop woydende ge-
vangen, zonder eenige onkosten los en vryzouden been-
gaen. Geeraert zoude sijn opspraeken recht op de heer-
lijckheid van Bucborst en de Bisschoplyke onderzaeten
in Salland af-staen: daer en tegens de Bisschop den
Odilien-berg ende de onleen-goederen te Elst met al
haer toe-behoor, wtgenoomen de Proostdyen en Smal-
heeren aldaer, aen de Geldersche te leen op-draegen.
De Grave van Holland zoude, ontfangende 800.
ponden, zijne vasallen, zoo veel 'er onder het Sticht
zaeten, wt zijne banden stellen. Alsdoen zijn ook
de oneenigheeden over het koren-gerecht, male-
goue van Salland en andere zaeken aen goede
mannen gezet, te weeten tot wtspraek van Her-
man van der Lippe, Egbert van Groeningen, Gi-
selbert van Amstel, Geeraert van Dolre, Arnold
Louf aen des Bisschops zijd. Van den Grave van
Gelre waeren genoemd Bernhard van Horstmare,
Henrick van den Bergh, Fred. van Reden, Geeraert
van Rothen en Diderick van Valkenburg. Welke
handeling naderhand van Keyser Henrick is be-
krachtigd. Te vooren had de Bisschop met yver
aengehouden by Keyser Frederick, om Geeraert
alle zyne tollen van Arnhem, Oosterbeek en
Lobeck af-handigh ofte ten minsten vruchteloos
te maeken. Waer over aen Geeraert twee ver-
scheyde Keyserlijke bevelen wierden af-gevaer-
digh, vol van dreygementen indien hy zich niet
gezeggelijk aen en stelde, ende van stonden aen
staekte alle ongelden, tot beswaernis van een ye-
gelijk en zonderling van de Stichtenaers opgezet.
Iae, 'twelk meer is, de Keyser nam dit zoo feer
ter herten, dat hy met een aen den Bisschop van
Kolen brieven liet af-gaen, om dit zinn vonnis
tegen den Grave van Gelre, in val van weyge-
ring ofte vertreck, metter daed in 't werk te stel-
len. Omtrent desen tijd is Grave Engelbert van
1226. den Berge, Aerts-bisschop van Kolen, gebooren
zijnde wt Margriet dochter van Grave Henrick
van Gelre, om het verdedigen van zyne kerk,
moordaedlyken en luyppender-wijse neder-ge-
leyd door zijns volle neefs zoon Frederick van
Ifenburgh Grave aen den Roet, vermits hy t in 't
pleegen van straffe tegens eenige verstoorders van
de gemeene rust wat te straf en heersch was ge-
weefd, ende beyde wt bevel des Paus ende des
Keyfers desen eer-vergeeten booswicht socht af
te maenen van het plonderen van de kerk te Essen.
Doch dit verfoeyelijk schelm-stuck is korts daer
nae zinn meester voor de * scheenen gespron-
gen.

30. Daerna zinn tusschen Rudolf van Koever-
den ende Egbert Gronenberg van Groeningen, bey-
de Stadhouders des Bisschops van Utrecht, droe-
vige onlusten op-gereesen, doch door de spoed-
dige voor-zorg van Bisschop Otho zonder bloed-
vergieten voor een wijl tijds meer wtgefteld als
voor altoos neder-geleyd. Want zoo haest de
Bisschop den rugge naer Utrecht had gekeert, is
1227. Rudolf, dien de rust en 't verdragh tegen de borst

† Andere geeven hier van een derde, en, mijns dun-
kens, grondiger reeden, dat te weeten Engelbert
in 't Graef-schap van den Berg het recht van ver-
sterfenis had wtgeslooten, ende met Walraem van
Lutzenburg over de erfenis van Namen, ende met
Henrick van Limburg en zijne zoonen over Bergs-
land een verdragh aengegaen, tot nadeelen wtfluy-
tinge van Ifenburg.

rom
: wa-
hand
: cken
: t on-
ende,
r-ge-
fer te
: Bra-
naers

1214.

1215.

1216.

1217.

1218.

1219.

1220.

1221.

1222.

1223.

1224.

1225.

1226.

1227.

1228.

1229.

1230.

1231.

1232.

1233.

1234.

1235.

1236.

1237.

1238.

1239.

1240.

1241.

1242.

1243.

1244.

1245.

1246.

1247.

1248.

1249.

1250.

1251.

1252.

1253.

1254.

1255.

1256.

1257.

1258.

1259.

1260.

1261.

1262.

1263.

1264.

1265.

1266.

1267.

1268.

1269.

1270.

1271.

1272.

1273.

1274.

1275.

1276.

1277.

1278.

1279.

1280.

1281.

1282.

1283.

1284.

1285.

1286.

1287.

1288.

1289.

1290.

1291.

1292.

1293.

1294.

1295.

1296.

1297.

1298.

1299.

1300.

was, by een zaemlende een goeden hoop van de rapfte Drentenaers en onder den voet leggende zijns vyands Slot te Hamme, zonder vertoef naer Groeningen gekoemen, iaegende, met hulp van zijn aenhang aldaer, *Egbert* buyten de poorten. De nabuyrige Vriefen *Egberts* oude bondgenooten een deel volx wt-maekende, trocken optegen *Rudolf*, ende hadden geen ruft, voor en al-eer hy de Stad wt wan-hoop ten beften geevende zich met de zyne na Koeverden ging bergen. *Egbert* om Groeningen te meer houwbauer te maeken, beval de Walburgs kerk zoo tegen 't geweld van binnen als van buyten, ende de Stad allenthalven te bebolwerken, beduchtende dat schier ofte morgen zijn dood-vyand hem met grooter macht zoude bezoeken, als 't ook gebeurde. Want *Rudolf* in alleryl schier geheel Drente gaende maekte, spaerende, nae 't berennen van de Stad, geene moeyten om ze haest te gewinnen. Doch de wackere tegenstand veroorzaekte een langlaem belegh. Biffchop *Otho* niet gezind desen over-moed en drieftigheyd in zijn dienaar langer te dulden, bestond andere Biffchoppen, Vorften, en boven andere den Grave van Gelre, die nu een nauwe vriendschap met hem onder-hield, by den mouw te vatten, vertoonende dat dit ongelijk hem alleen, maer het gevolg hen allegaeder aengingh. Als hy derhalven met sijne Stichtenaers de landschap Drente, zoo verre die onder *Rudolf* stond, vyandlijker wijse in-trock, zijn hem dadelijken vele Ridders en Grooten by-gekoemen, ende ineygen hoofd Grave *Geeraert* met een degelijken hoop krijs-luyden. De meeninge was den vyand voor Groeningen op te slaen, nae dat de Biffchop te vooren, na der Vorften raed, *Rudolf* in een doem had verweesen, en hem verklaerd vervallen van alle Stadhouder-fchappen, welke hy zich aenmaetighde ofte wt des Biffchops naem hadde bedient. Dan *Rudolf* zich te fwak voelende, ende voor der Vorften aenloopen geweldige macht beevende, heeft hem in tijds van daer gepackt, en Drente door onbekende fluypweegen om-loopende niet verre van Koeverden op een voordeelige plaets stand gehouden. Ende nademaal hy aldaer de Schants op den rugh had, en de moeraffen van vooren tegen de vyaaden, was hy aendien hoek een aenval wel getrooft. Het Biffchoplijke heyr van zijn op-tocht verwittighd, is 's anderen daeghs op hem aengegaen, hebbende de over-winning in den mond dan noch niet in de handen. Voor aen trad *Rudolf* Grave van Goor vaendrager van H. Marten, met den Biffchop; *Geeraert* van Gelre, nefens andere Vorften en puyk van Ridders, gevolghd van een langen doch ongevlyden sleep van 'tvorder leger. Maer met een onbezuyfd hoofd en ballast van wapenen in de bolle peelen loopende ende diep verwerrende, zijn met kleyne moeyten van *Rudolf* en de zijne (waer onder ook eenige vrouw-menschen) die licht wt-geruft ende de plaetsen kundigh waeren, in den modder, zonder zich te konnen redderen, dood-geflaegen, ende onder andere de Biffchop zelf met veele adels. De overige van vertaeftheyd op de loop tygende zijn eenfdeels gevat, eenfdeels met gevaer ontkoemen. De doode Biffchop wierd van 't soldaeten-gefpuyt vermetelijken begeekt, het vel van zijn gefchooren kruyn geruckt, en 't lichaem onder 't slijk gestee-

ken. De Grave van Gelre Maerfchalk van 't leger t'zaemen met *Balduin* van Benthem en *Gijb* van Amstel elders af-gedwaeld ende by Koeverden finertelyken verwond zijnde, vielen *Rudolf* levende in handen.

31. Na den neder-flagh van *Otho* is *Floris* van Holland dadelyken met eenige Kerken-vooghden van 't Sticht naer Utrecht geruckt, raedende dat men zijn neve *Wilbrand* Abt van Paderborn zoon van den Grave van Oldenburgh, een man zoo vaerdigh ter tael als ter hand, om den verargerden staet woderom te heelen en dit leed te wreken, met de onvergeevene plaets zoude voorfien. Als de Gods-huyfen hier over kerken-raed hielden, wierden in een ros-baer binnen gebraght de Grave van Gelre, onder borgh-tocht ontlaegen (hoewel eenige zyne los-laetinge nae den dood van *Rudolf* eerst verhaelen) ende de Heer van Amstel, beyde zwaerlyken gequetft. Hun aenbrengen was, dat de vergaedingh boven de betaeling van haer gevangen-geid het verfoek van *Floris*, 'twek sy seer goed vonden, doch wilde in-willigen. Ende alzo is *Wilbrand* Biffchop verkoozen, ende een boode naer Italien af-gehuyrd, om hem zulx te kondfchappen, ook met een de Pauffelyke toe-ftemminge mede te brengen. *Wilbrand* daer nae van Paderborn naer Utrecht af-daelende, sprack voor al den Grave van Gelre ende de andere gevangens vry van de beloofde los-penningen, eenfdeels vermits *Rudolf* van Koeverden met toe-ftaen van de Vorften was vervloekt ende wt al zijn bewind gesteld, als ook, om dat hy als een openbaer moorder de handen had geleyd aen zijn Heer en meester. Alfdoen trock de Biffchop op Groeningen, vorfchende na den eerften oorsprongh van de verleedene onrusten, en maekende voorts met de Geeflyke een besluyt, *Rudolf* en zyne mede-plichters dadelyken aen te taften. Maer na dat *Rudolf* nu met de wapenen ende dan met een besteck den Biffchop zyne aenflaegen had ontleyd, wierd eyndelyken door toe-doen van zomnige een weder-zijdsche stil-stand voor slechts etlyke daegen beraemd. Als *Rudolf* zich op dit anker veriaetende, vergezelschapt alleen van zijn neve *Henrick Ravensdorp* ofte *Gransdorp* na 't Slot te *Hardenbergh* toe-gingh, om van een volle vrede en verzoeninge met den Biffchop te handelen, is hy onvoorfiens van de *Hardenbergers*, hoewel in weder-wille, zomen seghet, van den Biffchop, met geweld aen banden geleyd, krijtende het volk, dat hy zijn rechten loon ont-fing, ende men een verbannen en verdoemd mensch geen woord en derfde te houden. Onlanx daer na is *Rudolf*, op een onmenschelyke en by alle volken verdoemde wijze, naer 't befueren van een ongemaekelyke gevangenis t'zaemen met *Ravensdorp* aen den hals gestraft, ende zijn lichaem tot een eeuwigh brand-merk op een rad geleyd. Doch de Drentenaers heeft de Biffchop genade toe-geftaen, mids dat sy een boete van 3000. mark zouden op-brengen, ende om 't verdrenken en dooden van zoo veele Kerftenen, omtrent Zwol een Iuffrouwen Klooster ('t welk daer nae het *Swarde Water* is geheeten) stichten, en met genoeghfacme renten versorgen. Ingelijx is *Frederick* van Ifenburgh, na 't vermoorden van Biffchop *Engelbert* ende de daer op gevolgde Keyferlijke en Pauffelijke bannen hier ende daer om-zwervende, in 't leest door

door eenen *Baldwin* van Gennep in 't land van Luyk achter-haeld, ende den Grave van Gelre, die doen als Vooghd stond over den Kolenfchen kreys, ofte immers een deel van dien, in handen geleverd. *Geeraert* liet ampts-halven den misdadigen naer Kolen voeren, daer hy buyten de *Severijns* poort geraebraekt is ende op een staek gesteld. Op de aengeweesene plaats is meenige iaeren daer na noch een steene zuyl gesien, vertoonende *Frederix* moeder ende dit op-schrift: *Dit zijn mijne ingewanten, welke de ravens zullen op-eeten*: vermits sy van *Frederick* zwaer gaende zoo yetwes hadde gedroomd. Dese straffe en voldeed de wraek niet; maer wierd ook het bykants onwinbaer Slot *Ysenburg* door *Henrick*, *Engelberts* na-zaet, belegerd en tot den ondersten steen af-geworpen. Zyne broederen *Diderick* Bisschop van Munster en *Bruno* van Olenbrugge, neffens de Graven van *Teklenburg* en *Swaelenburg*, zijn voor den Paus als medeplegers aengeklaeghd, wt hunne Bisdommen verstooren, ende wt-landig gestorven, na dat de *Brabander*, *Adolf* van der Mark zal. *Engelberts* broeder, en *Geeraert* van Gelre zijn neeve, behalven schier alle de Vorsten, Bisschoppen, Riddersen, en Steden van Duytschland door aenporringe van den Paus de bouw-hooven, landeryen, en Vestingen der zelve Graven hadden verwoest, wt-genoomen *Teklenburg* en *Swalenburg*, welke men zoo lang beslooten hield, tot dat de Graven zich over-gaven. Ende al zoo de hen aengestreedene bezweeringe sterker was dan hare belijdinge van onnooselheyd, zijn zy by vonnis gelast elk voor hoofd een Klooster te timmeren, om het over-schot haers levens aldaer te eyndigen.

32. Op desen tijd liet Grave *Geeraert* openlyken af-kondigen, hoe hy eenige vryheyd hadde vergunt zoo aen de inborelingen van de *Velouw* als aen alle vreemdelingen die zich aldaer wilden nederzetten, te wooten der zelve bastaerd-kinderen, van wat stand ofte gebuchten die mochten wesen, wettigh en houer vaderen erfgenaemen te willen maeken, mits dat sy na dood der zelve aen hem zouden leveren den Keurmeed; dat is het beste pand wt den huys: dan de wettigh-geboorne zouden kunne erf-nis vryelijken moegen over-laeten. Doch indien yemand van de on-echte sijne goederen by houwelijck aen de vreemde band zocht te brengen, ofte eenige edele † dienst-luyden van de Kerk en beampste luyden die na zich trocken, zouden alsdan hare bruyk-weten aen de Graeflijckheyd weder vervallen. Over dit Placaet stonden als getuygen *Richard* de Abdijse

† *Nobiles Ecclesia milites & ministeriales*, est in diplomate.

van *Ruermond*, *Margriet* Gravin van *Gelre*, *Otho* Grave van *Ravensberg*, *Henrick* van den *Berge*, *Fraderick* van *Rhede*, *Diderick* van *Vallenberg*, *Diderick* van *Damme*, *Goossen* van *Berentrade*, *Jan* vande * *Velde*, *Goossen* van *Hattem*, *Herman* van *Haverkampe*, *Willem* *Schoutaer*, *Arnold* met sijn zoon *Diderick* van *Oosterhuysen*, *Jacob* *Paste*, *Henrick* *Richter* in *Engelhaute*, *Richter* *Alard*, *Lijffer* *Richter* van *Sechfoenen*, *Henrick* van *Bochope*, *Orbeld* van *Hornen*, *Herman* van *Nordoe*, *Gijsbert* van *Greile*, *Ren-chelm* van *Ellspete*, *Gijle* van *Lathem*. 's Iaers daer nae is de *Abt* en *Geestlijckheyd* van *Marienweert* van *Zendwijnen* by *Thiel* op-gekraemd, om plaats te gunnen aen een *Premontreyten* Klooster, 't welk noch binnen 's iaers door aendryven van de vrouw van *Smishuysen* ofte *Sint-huysen* is begoft, ende op 't volgende iaer door *Bisschop* *Wilbrand* ingewijd, en met bysondere vryheeden beschonken. Grave *Geeraert* handelende met *Abt* *Keerwaed* ende het *Laurens*- ofte *Vincenten* *Gods-huys* ('twelk te *Oostbroek* by *Utrecht* den *Benedictijnen* toequam) heeft alle des zelfs landeryen en have-zaeten leggende te *Gent* in de *Betouw* aengekofft, welke naderhand van *Otho* *Geeraerts* navolger aen 't Klooster van 's *Graven-dael* zijn vereerd. In den iaere 1229. is *Geeraert* een vernuftigh Heer naer een voorspoedigo heerschappy van 27. iaeren over-leeden, over-leefd zijnde van zyne moeder *Richard* van *Gulich*, welke in den iaere 1220. binnen 't begrip van *Ruermond* een *Jacobijnen* *Vrouwen-Klooster* liet stichten, ende behalven een rijckelijck verschot van penningen met vele wooningen, waer onder *Geeraerts* eygen lust-huys, op-pronken, ende in den iaere 1224. nae de vol-bouwinge door *Engelbert* *Aerts-Bisschop* van *Kolen* in-heyligen. Dit Klooster in korte iaeren zeer anwassende, heeft aen *Ruermonde* zyne meeste groote en eersten glans gegeeven, 'twelk voor den tijd van den volgenden Grave een slechte vleck was. De eerste moeder hier van was de voor-gedachte *Richard*, over-leeden in den iaere 1231. ses iaeren na haer Klooster-bewind, en twee iaeren na den dood van haren zoon den Grave. Daer behalven had *Geeraert* te *Ruermond* doen op-richten een *Minre-broeders* en *Carthusianer* Klooster. Zijn lichaem is in de *Jacobijnen* statelyken ende met grooten rouw onder-gedolven, ende naer twee iaeren bezijden hem zyne vrouw *Margriet* in een verheeven pronk-graf, waer op de geslachte-waepens van beyde eed-genoosten staen wt-gesneeden.

* de *Trent*.

1228.

1229.

OTHO van NASSOUW de driede, Sevende Grave van GELRE en ZUTPHEN.

33. **OTHO** togenaemd de *Manke*, met den *Paerds voet* ofte *kronnen voet*, heeft vele prijsselyke dingen verricht. Zyne bysape was *Margriet* dochter van *Diderick* den seften, Grave van *Kleve*, ende niet van *Gulich*. Na 'vruchteloos af-sterven van dese, is hy voor der tweede reyse getrouwd met *Philippe*, dochter van *Willem* Grave van *S. Paul* (ofte (zoo andere seggen) van *Pombien* ende weduwe van *Radulf* den tweeden Heer van *Coucy* ofte *Couay*, welkers moeder *Alix*e tot een vader had *Philips* Koning van *Vrankrijk*. By dese laetste heeft *Otho* verweckt *Reynald* en *Ermgard*, die naderhand huysvrouw wierd van *Diderick* den achtsten Grave van *Cleve* ende moeder van zijn navolger *Otho*. In den aenvang zijner heerschappy verkreeg *Nymegen* van 't *Roomsche Rijk* eene ende de zelve vryheden als de *Stad* van *Aken*. Doen liet ook Grave *Otho* brieven vervaerdigen, waer by *Ridder Everhard* van *Hekeren*, ten behoeve van 't *Klooster Betlehem* by *Dotchem*, zijn recht af-stond op zyne heerlyke goederen te *Keppel*, als mede op de thienden van *Walsch*, *Horres*, en andere. Welke gifte naderhand van *Rudolf*, *Albert*, en meer *Keyseren* is gestadet. Op dien tijd is *Keyser Frederick* van den *Paus* verbannen ende *Land-grave Henrick* op syne stoel gezet. Omtrent dit † iaer word ook te

1231.

† *Zommige stellen den tijd op den 28. van de Sommermaend des iaers 1233. als wanneer de bevestig-brieven mede wierden onderschreeven by Arent van Witten, Henrick van den Berg, Geeraert van Loen, en Jacob van Haffien.*

boek gebraght het bemuyren van eenige Steden, onder 't beituyn en hooger hand van *Otho* van *Gelre*, als van *Arnhem*, *Ruermond*, *Harderwijk*, *Goch*, *Wageningen*, en *Bommel*. Waer van zommige wt opene vlekken tot Steeden gemaekt, ende met een steenen muyr en rondecien versorgd, en andere wt de puyn en mol-hoopen in haer voorige ofte beter cieraed en vryheeden zijn hersteld. Ende zulx om den geduyrigen aenloop van de knevelaers en vyanden binnen zoo vaste bol-werken te ontwijken, ende der in-zacten verdeylde macht by een te brengen. Hier van geeft blijk, dat aen alle die in de voorzeyde Steeden het burgerschap winnen, gelijk een eed word af-genoomen, als by *Otho* den eersten geever van deze voor-rechten is gedaen. Ick bevind daer neffens, dat de buyten-luyden, zoo veele 'er in de gezeyde Steden wierden toe-gelaeten, wt kracht van zyne keuren, voor rechtschaepene en wel-geboorene mannen zijn gehouden ende verklaerd. In 't gemelde iaer is binnen *Kolen* een brief bezegeld, waerin Grave *Herman* van *Venenburg* alle zyne on-leenen † en huys in de vlekke *Thore* voor 200. mark den Grave van *Gelre* in eygendom over-geeft, en de wt zyne handen wederom te leen ontfanght, ten overstaen van Heer *Arnolt* van *Walhem*, *Gosuin* van *Straten* mombervan *Ruermond*, Heer *Henrick* van den *Berge*, neffens *Geeraert* van *Loen*, en *Baersdonk* krijghs-luyden, meester *Daniel* en andere. Op het naeste iaer is binnen *Zwol* ontslaepen *Wilbrand* Bisschop van *Utrecht*, nae darhy effen te voren de over-blijffelen van den *Drentschen* oorlog had neder-geleyd, een man meerin driftigheyd dan in letteren wtmuytende, ende die eerst van de *Zutphensche*, daer na *Utrechtsche* ende *Hildesheymfche* Kerken-voogdyen tothet Bisschopschap van † *Paderborn* ende leestlyken van *Utrecht* by trappen was op-geklommen. Daer na wierd *Gosuin* van *Borne* in de landschap *Borne* en al zijn toebehoor van *Otho* beleend, mids dat hy met de zyne den Grave altoos hulp-vaerdigh zoude zijn tegens een yegelijk, wt-genoomen den Grave van *Lootz*. Wierd mede een schrift af-gevaerdighd, waer by *Gerlaek* Heer van *Budingen* beleed, alle zyne goederen in 't dorp *Selbold* onder plicht van manschap wt handen van den Grave te verheffen. Om dat de Heeren van 's *Heeren-berg* en *Wisch* die van *Emmerick* in het op-beuren van hunne in-komsten steeds verstoorden, hebben *Otho* Prooft met *Geeraert* *Snoek* *Deken* ende het 'zamentlike *Gods-huys* te *Emmerick* *Otho* tot een beschermmer over de *Stad*

† *De leexer zy eens voor alsoos getwaerschouwd, dat in dit merk niet en staen wt-gedruckt alle de namen van de Geldersche Leen-mannen die men wel zoude kunnen by-brengen. Die hiervan meerder stof begeert, kan zijn lust boeten met het leesen van 't boek van de Geldersche Leenen, beschreeven door den vermaerden Heer Fred. van de Sande.*

‡ *Pro Radeburgensis M/ta Heda praeserunt Padeburgensis. Non autem Osnaburgensis fuit Episcopus, ut ab Heda falsus auctor nojter putat, quod Buchelius damnat.*

aenge-

aengenoomen, die ze ook eerst met eenige vry-
heeden heeft begifticht in 't bywesen van Gerlaek
van Hekeren, Steven en Evert van Lantrop, Goossen
en Aren van Stralen, Seger van Broekhusen, Wil-
lem van Weespe, Gobel van Elmete, Henrick van
Helbergen, riddermatige luyden. In 't iaer 1237.
gaf Henrick van 's Heeren-bergh aen hem inede
over het recht dat hem hadde toe-gekoemen bin-
nen de graft van Emmerick, ten over-staen van de
Proofsen van Aken en Utrecht zyne verwanten
Geeraers van Randerade en Goossen van Millen.
Aldaer is mede een aenteykeningh gehouden van
allegoederen en erven, welke Arnold Grave van
Loots en Elmay wt den Gelderschen boefem te
leen bezat.

34. Daer na heeft Geeraers Bisschop van Bre-
men, broeder van *Otbo*, * voor desen Bisschop
van Utrecht, tegen de Stedingers (die recht over
Vorden aen de west-zijde van de Wezer land-
waerts in woonden) als af-vallige van zyne kerk,
de nabuyrige Vorsten als tegen een hoop Heyde-
nenen Turken op-gehist. De Geldersche raecten
ook vast aen dien dans, ende lieten hun vaendels
onder de Oppër-hoofdy van *Otbo* hier mede om-
swaeyen. De oorfaek was, dat de Priester op een
Paes-dagh een aensienlyke vrouw voor 't outaer
een penning, daegs te voren by haer gegeven,
tot verwijt van de slechte gifte, in stede van 't hey-
ligh brood in den mond had gedouwt, de welke
het geld niet weetende door te sliken ende van
bangigheyd op de tong houdende, daer nae te
huys koemende op een wit lijn-waet wtspouwde.
Als daer op haer man, zijnde een krijger en dien
trots niet konnende verzwelgen, den Paep te
slaepen leyde, wierd de gantsche Gemeente, ver-
mits sy desen doodslaeger ter straffe niet over en
gaven, zonder dat andersins op-spraek op haer
leere viel, van den Gods-dienst af-gehouden. De
Stedingers door dit leed geterght, weygerden
den Bisschop van Bremen wederom schattinge,
verzeekerden tegen zyne verspietersen oorlogs-
volk hunne grensen aen de Wezer, drijvende daer
nevens, zoo men hen na zeyde, den spot met den
Gods-dienst, ende hoerery en bloedschand onder
een bedrijvende. Drie Bisschoppen en statige
mannen door den Paus wt-geschickt om ze te on-
der-richten, wierden hare beschimpingen, hals-
sterkheyd en ook eenige haer bloedige handen
gewaer. Als de Stedingers naer Pauillijke en
Keyserlyke vloeken, t'elkens door de Bremers
wierden besprongen, en wederom de tanden lie-
ten zien, begoft de Bisschop andere aenslagen te
brouwen, ende om hulp wt te sien. Ende alzo
zijn op sijn minnelijk aenschrijven de aengrensen-
de Vorsten met een macht van volk hem by-ge-
koemen, te weten de Hertog van Brabant, nes-
sens de Graven van Gelre, Holland, en Kleve, en
den bloem van den Vlaemschen adel. Dese aller-
hande gereedschap ende een scheeps-vloot, in
Holland wt-geruust, by een zamelende om de
moeyte-makers te dempen, zijn midden in den
foemer met Bisschop Geeraers het land van de
Stedingers in-getrocken, en den stroom Oth-
mund door een brugge over-stappende, met een
wel-geschickt leger den vyand tegen-gegaen.
Of de Geldersche te scheep of te land zijn over-
geraekt, kan ick niet wijs worden. De Stedingers
daer en tegen liepen los-hoofdigh en zonder ge-
leederen van zelfsten strijd, door hun Veld-hee-
ren aenspraek noch meer verthit, seggende: *Dat*
1234. *de snoode en eerzuchtige Priesters terstond na 't bloed*

baekten van de geene, die bare slaverny voor soet, en
beuselingen voor heylighdom niet begeerden aen te
neemen: Sy zouden zich tegen voeren, in welk land,
van wat ouders, en waer toe sy waeren gebooren: dat
bet den Stedingers meer eeren was, tweemaal in 't
veld te struykelen, dan te leeven tot moedwille en spot
van de scheemtsche mis-paepen. Na dat beyde legers
even moedigh doch nergens nae even sterk niet
wijd vande Wezer tegenden anderen waeren aen-
geloopen, stond het gevecht een wijl kamperlijk:
tot dat ten leften de Vorsten ende naemkunde-
lyken de Klevenaer, eenige benden omvoerende,
den vyand van over dwars in-viel. Alfdoen wier-
den de Stedingers van een verstroyd, ende tot
6000. in 't getal, die geen open zagen, met zwaeren
den en spieffen gepriemd, ofte van den paerden
vertreeden. De voor-vluchtige zijn meerendeels
in de groepen, daer het land mede vervuld is, zoo
van hun eygene mackers als van den vyanden
over-rompeld, zommige ook in den Wezer ge-
drongen ende verdrongen. Het over-schot, als
mannen, vrouwen, en kinderen moesten voor
ballingen in vreemde landen om-swerven. Aen
des Bisschops zijd zouden alleen tien (andere
vergrootten het getal) zijn gebleeven, en daer
onder Henrick Grave van Oldenburgh, die te
hevigh was geweest in 't aenloopen, Willem van
Egmond, Geeraert van Dieft, Henrick Wilthuyfen
en andere. Naer desen onverhoopten ende zoo
spoedigen zeegen is een yegelijk, te voeren met
kruyfscn gezeegend zijnde, weder naer huys ge-
streeken.

35. De schrick van desen slagh voort-kruy-
pende beving mede de Drentenaers, te meer
zoo nae *Wilbrands* dood een ander Bisschop van
Utrecht van veel grooter aenhang was gekooften,
te weten *Otbo* broeder van *Florin* van Holland,
ende weegen zyne moeder *Adelbeyd* de zusters
zoon van *Otbo* van Gelre. Want *Florin* had den
Clevaer en zyne naefte maegen den Brabander
en Geldersche-man t'eenmael op zyne hand,
welke hy den Drentenaers op 't lijf had konnen
hiffen. Maer sy hier voor schrickende zonden wt
eygen drift volmachtigers naer Utrecht, met
verzoek van genade ende een billijk verdrag. De
Bisschop beliede haer in alles, mids dat zy op de
stede, daer Bisschop *Otbo* te * vooren was ver-
moord, het Klooster van Assen op haren kosten
zouden op-werpen. Omtrent het zelve pas-
schonk *Herman* Grave van Loon aen het Klooster
van Betlehem in 't Graeffschap Zutphen zijn huys
te Warfevelt in de heerlijckheyd van Wiich met
een graft omringd, ende eenige iaeren laetet mede
de kerk ende een mole-werf, als mede Opstel met
zyne onder-hoorige vischeryen. Gelijk mede
naer eenige iaeren Abt *Ian* en de heele Geeste-
lijckheyd van *Marien-weert* in de Betouw aen de
Marien-kerk te Betlehem den vollen eygendom
op-droegen van hunne staetige landeryen, de
Veenen genoemd, in 't kerspel van Welen. Op 't
volgende iaer is Hertog *Henrick* van Brabant te
Kolen gestorven van een krankte, en Grave *Florin*
van Holland te † *Noyon* (andere seggen te *Corby*)
in een ridder-spel door argelift, zoo men meynde,
van *Clermont*, (een oud man, die yver-zuchig was
over zyne vrouw, die hy, hoewel t'onrecht, met
liefde van den Hollander meynde bevangen te
zijn) en *Clermont* wederom op de plaats door *Di-
derick* Grave van Kleeve en andere Vorsten tot

† *Neomagum inter Sueffones & Ambianos.*

wraek

* *Siet op 't*
iaer 1227.

1235.

en,
van
yk,
m-
kr,
er-
in
zijn
oop
afte
ten
van
te-
ord
van
laer
r in
wt
en
ver-
een
ter-
de
van
yne
ver-
van
vick
en
an-
lae-
hy
nt-
rin
die
che
het
van
laer
me
1233
dat
ligh
nen
rist
Bu-
orp
deu
ren
in
ver-
ek
im-
tad
dat
nen
ou-
stof
in 's
door
Pa-
fuit
at,
nge-

wraek van haer bloed-verwant dood-geftooken. Zijn ses-iaerige zoon *Willem* betrad van stonden aen zijns vaders stoel, onder 't bestuyt van zijn oom *Bisfchop Orbo*. Alfdoen is tusschen gedachten *Orbo* ende *Otho* van *Gelre* beslicht het dinghtaeligh verschil over de Stad *Emmerick*. Niet langh daer na heeft *Grave Orbo* van *Henrick* van *Burkeloe* gekoft de vleeke † *Grumloe* (daer nu de Stad *Grol* is geleege) met al zijn aenkleeyen. Onder andere wierd bedongen, dat alle misdaedigers, zoo langh die op den naefsten berg vertoefden, niet vangbaer zouden zijn, dan wel zoo haest zy die plaets verlieten. De getuygen van desen handel waeren, neffens zommige Geestelijke, Heer *Henrick* van den *Berge*, *Rutger* Heer van *Brempt*, *Steven* van *Lantdorpe*, *Gerlaek* *Lucensbert*, *Henrick* van *Borcheloe*, *Herman* *Wulf*, zijn broeder *Henrick* *Castel* krijghs-luyden, *Barthold* *Lappe* van *Borkeloe*, en andere. Naer twee iaeren beloofde *Zinderen* Heer van *Dinghoch* onzen *Grave* bystand tegen een yegelijk, wigezondert op zeecker beding, den *Bisfchop* van *Munster* en *Grave* van *Cleeve*. Etlyke iaeren geleeden, is na dood van *Robert* van *Vlaenderen* *Bisfchop* van *Luyk*, met goed genoeg van een yegelijk, door 't bekuypen van zijn broeder, als mede van zijn susterling *Willem* van *Holland*, tot *Bisfchop* in-gewilligd *Henrick* van *Gelre*, voor desen Kerkenvooghd van *Santen*, en vieflyke broeder van *Grave Orbo*. Naderhand is door mildheyd van *Grave Herman* van *Loen* aen onsen *Grave* de eygendom over-gezet, ende van hem weder te leen verheeven van het *Slot* van *Bredevoort*.

1238.

1246.

36. Ondertusschen had in 't *Roomfche Rijk* eenige iaeren herwaerts de wagen niet recht ge-gaen, wt zaake *Frederick* de tweede, hoewel in weder-wil van den *Paus*, zich de *Rijx*-laeken bekroeyde. Als daer na *Henrick* van *Duringen* (die zich eerst het ampt van *Frederick* en daer na van des selfs zoon *Koenwaed* had aengemaecticht) in 't bestormender Stad *Ulm* was getruyckeld, wierd de *Keyferlijke* kroon met groote verdraghfaemheyd van de *Vorften* *Willem* van *Holland*

† *Emptionis tabulas vid. apud Pontan. pag. 139.* De brief spreke dat de *Grave* behalven 't gerecht en de munt heeft gekoft de *Grutte* van *Grol*, die gemeynd word door het *latijnsche* woord *fermentum*, waer voor *Pontanus* door mis-verstand leest *fermentum* of *fermentum*. De *Grut* was niet anders dan het ongeld gesteld op het dick bier, 't welk van nooden had te gisten. Want het dijn of te scherp bier zonder gift ende daerom ook vry was van alle lasten. Op dat dit niemand in twijffel lae, ziet hier de woorden van de brieven by *Heda* aengetoogen, waer in de *Keyzeren* *Otho* en daer na *Henrick* *Bomnelen* *Arkel* schenken aende kerk van *Utrecht*: *Telonium verò, monetam, & negotium generale fermentatæ cerevisiæ, quod vulgò Grut nuncupatur.* &c. 't En is niet verre wt de weg hier te vermaenen, dat doen ter tijd het bier-brouwen niet zoo gemeen was als wel nu, maer door de bank eenige *Sceeden* eygen, die ook veel-tijds de vryheyd hadden dat een mijl of te twee in 't rondten platten lande niemand dick bier en mocht koocken. De brouw-ketels waeren ook niuwerts na zoo ruym als wel nu ten daege: 't welk men onder andere hier wt kan besluyten, dat wel eer in etlyke *Steden* (by voorbeeld 't *Amersfoort*) over de 350. brouwers waren, daer nu rechtevoort 20. het werk welk onnen besohicken.

op 't hoofd gezet. Doch konde de inhuldigh geen voortganh hebben, zoo lang *Aken* noch stond tot dienft van *Frederick*. Waer over onder andere *Otho* van *Gelre*, die zijn neve den nieuwen *Keyfer* aenhing, om alle hinder-paelen af te breeken, en hem van *Aken* en den *Keyfer*-staf mee ster te maeken, 16000. (andere stellen 21000. ende ook 26000) mark sijn silvers verstrekte, vermoe-gens een hand-schrift hier van zijnde. Alwaer de *Keyfer* betuyght, hoe by gezind wesende de over-groote trouwigheyden over sijn bloed-verwants, aen hem en de *Roomfche* Kerk beweesen, te beloonen, gedaghten *Grave* en sijn erven tot een leen of te onder-pand was over-geevende de Stad en 't gantsche gebied van *Nymegen*, met duydelijke toe-segging, van dit leen niet wederom te zullen eschen, al eer de op-ge-noomene penningen aen hem of sijn naezaeen ten vollen zouden zijn betaeld, zonder effonwel de in-komsten of te renten van den *Burght* aen de hoofd-schulde moegen af-korten. Ende in val van de vol-koemene af-lesing van de heele schuld, zoude het echter geen *Roomfch* *Koning* vry staen, de gezeyde Stad met sijn *Rijk* aen een *wibeemfch* Heer over te draegen, dan de *Graven* van *Gelre* alijd eerst moeten waer-schouwen, ende voor andere voor-zetten. Ende zoo de *Grave* den weg van alle vleys quam in te gaen zonder zoon na te laeten, zoud zyne oudste dochter in zulk een val in de plaets treden ende het leen be-eroen. Hier neffens vergoft by den *Grave* den tol van *Lo-beek*, met alle zulke gerechticheyd als die by sijn voor-zaeten was bezeten. Waer in de *Keyfer* door zijn boode naderhand bewillighde, als mede *Rudolf* van *Habsburgh*, schoon genoomen een vroeende ook meeder gelds moght koemen te aanbieden. Daer na liet hy beveelen af-gaen aen zijn *Stadhouder* en *Smal*-heeren van den *Burght* en 't bedrijf van *Nymegen*, dat sy voortaan in alle saeken betreffende het recht en 't gericht van den zelven *Keyser*, sich in plaets des *Keyfers* voor *Grave* *Otho* van *Gelre* zouden hebben te verantwoorden, ende onder zyn gebied te bucken. Ende alzo is aen den *Gelderschen* *Gra-ven*, die tot noch toe als bloote * *Schuts*-heeren over *Nymegen* stonden, gelijk eene macht ge-gaen, als te voren de *Koningen* en *Keyferen* aldaer en over de *Betouw* hadden gebruykt. Desc handelinghis, na de verovering van *Aken*, binnen *Luyk* alzo geslooten, ten over-staen van *Henrick* van *Gelre* den broeder van *Orbo*, *Bisfchop* aldaer, als mede van de *Aerts*-*bisfchoppen* van *Ments*, *Trier*, en andere kerkelyke en verhee-veneluyden; ten welken tijde ook *Henrick* van *Gelre*, niet gekoozen, maer in zyne bediening is bevestighd geworden.

37. In 't beleg van *Aken* wierd *Willem* gestijfd met het oorloghs-volk van de *Geldersche* en om-geleegene *Vorften*, hoewel de burgers het ontzet van *Frederick* tegen siende, voor de groote macht van buyten niet zeer en zitterden. De *Keyfer*, eer storm te loopen, liet om-vraegen, of 'er nie-mand eenigh middel wist om de Stad anders dan met wapen-geweld in te krijgen. De werk-baesen vermaeten sich zonder bloed te plengen dit te werk te stellen. Als dien volgens een dijk wierd geleyd, welke de laege ende het bergwater dagelijx onderworpene Stad de water-loffing verhinderde, is het gebeurd, dat de beeken hier door en door 't weeklijk herfit-weder op-ge-stouwd de muyten alzo over-steygerden, dat de burgery de fractaen zonder schuyten niet en konde gebruyken, ende wt verlaegentheyd naer een beleg van ses wecken de poorten met verdragh opende.

opende. Alsdoen wierd de Keyser 'sandoren daegs op den eersten van de Slacht-maend naer sijn intocht in de Stad in 't byweesen van vele Cardinaelen, Bisschoppen, Hertogen, Graven, Rijk-Vorsten, ende in 't gesicht van zijn oom Bisschop *Otho* van Utrecht, den Hertogh van Brabant, *Otho* ende *Henrick* van Gelre, naer onder gewoonte door den Bisschop van Kolen tot Keyser in-gehuld, en de yfere kroon van *Karel* den Grooten hem op-gezet. De omstanders riepen hem toe geluck en zaligheyd, de Rijk-Vorsten en Vry-heeren zynen stoel by beurten naderende zwoonen getrouwigheyd. Alleen onderstond de Stadhouder van Keyfers-weerd by Dusseldorp aenden Rhijn sich bastigh tegen den Roomsche Koningh aen te stellen. Waer over *Willem* gesterkt onderandere met de troppen van onsen Grave die Sterkte ging belegeren, zonder de zyne ofte die van binnen eenige verpoozing te gunnen; tot dat de Vesting eyndelyken naer een iaertijds door bocken en menigerley geweld gewackt zijnde, hier by koemende de mangal van lijf-neeringh en tijdelijk ontzet, de Stadhouder sich als een eerlijk krijgs-man heeft over-gegeven. Wt verwondering van zyne deugd gaf hem de Keyser niet alleen ten houwelijk zyne nichte de dochter van *Alfrid* van Brederode, maer ook de erf-voogdy van Keyfers-weert, zoo lang hy en zyne na-zaeten in 't leeven waeren. 't Is voor al lof- en denk-waerdigh 't geen seker * Schrijver verhaelt, hoe terstond na dood van den Landgrave ende voor de noemingh van den Grave van Holland, *Henrick* Grave van Gelre (hy meynt misschien *Otho*, ten zy dit van zijn broeder *Henrick* den Bisschop van Luyk zy te verstaen) was voorgeslaegen en gekooft om de kroon aen te vaerden, welke hy nochtans zeer wijselijken af-sloeg, zonderlinge, door dien *Frederick* de tweede met zijn zoon *Koenraed* noch leefde, ende de zwaerigheeden hem afschrickten, waer door de Landgrave in den grond was gezeeld. In dit iaer bestond de Geestelijckheyd van Luyk tegen *Henrick* van Gelre, om zyne groote stuyrheid, allenxkens op te staen, en naderhand tot een openbaeren afval te vervallen. Om dese beroerten in tijds te stillen zocht hy heel aen de aangrenzende Vorsten van Brabant, Gulich, ende voor-al aen sijn broeder *Otho*. Op het leste quam het tot de wapenen: dan de sterkste waeren de geluckigste, en moesten de Luykenaers voor dat pas zwichten. Men zegt, dat hy doen aen den Hertog van Brabant heeft verpand de gerechte helfte van Mechelen met den bedrijve van Hugarden en de omleggende dorpen. Ick vinde omtrent desen tijd brieven, waer by *Udo* meester van het huys aen den Mozel, ende *Gijsbert* meester van het huys te Nymegen, als mede eenige iaeren laeter *Clemens* vader van 't zelve Gods-huys door Boheemen, Moravien en Duyts-land, kond doen, aen Grave *Otho* verkocht te hebben hun recht over de Arnhemse tollenen markten. In 't volgende iaer is van *Willem* Roomsche Keyser aen den Abt van *S. Truyen* een treffelijke gifte gedaen van de goederen gelegen in 't gebied van *Aelburgh*.

38. Grave *Otho* was insgelijx ruym-hertigh tegen de Marien-kerk in Betlehem, betuygende dat zyne zal. ouders *Geeraert* en *Margriet* aende kerk twee Sool-weeren ofte hof-steeden gelegen

† De vlecke *Aelbergh* ligt by de Stad *Neder-Heusden*.

in 't Zutphensche dorp Wichmund en andere goederen hadden geschonken. Middeler wijl ried *Margriet* van Kleeve een yverende vrouwe haer man *Otho*, om by Goch aen de Niers in 't kerspel van Asperden, daer het huys de Rot ligt naderhand *Gravendael* geheeten, een Iuffrouwen Klooster op te werpen. Doch de Gravin is voor de * grond-legging, zonder lijfs-erven wt de wereld weg-gehaeld. Hoewel eenige haren dood stellen op den iaere 1241. Men geeft wt, dat zy voor houwelijx-goed by haer man hebbe gebracht tien duyfsent mark zilvers, 't welk doen voor een machtigen rijkdom wierd gehouden, ende alle dese penningen binnen 's iaers by haer broeder *Diderick* waeren aengeteld. Omtrent desen tijd is, door toedoen van Grave *Otho*, tusschen *Henrick* Hertogh van Brabant en den Bisschop van Kolen, die met den anderen kraekeelden, zulk een verbond getroffen, 't welk ook van waerden zoude blyven, schoon genomen beyde quaede vrienden bleeven. Voor twee iaeren was over-leeden *Otho* Bisschop van Utrecht, in wiens stede wanner *Goswin* van Amstel Proost te voren van de Ianskerk, een laf mensch en onbequaem tot het gebieden, was op-geworpen, en deze ofte wt eygen drift ofte door aenraeden van andere zijn ampt wederom op-zeyde, hebben de Kerkeleyke, met byfittinge van *Willem* Roomsche Keyser en *Koenraed* Aerts-bisschop van Kolen, tot Bisschop bestemd en aengenoomen *Henrick* van Vianden *Koenraeds* bloed-verwant. De Heeren van Amstel en Woerden zich ten hoogsten argerende over de af-zettingh ofte af-stand van hun neeve, maekten een besteck met den Grave van Gelre, ende een besluyt, om *Henrick*, dien sy ook andersins geen goed hert toe en droegen, met de wapenen te bezoeken. 't En haperde aen *Henrick* mede niet, die zich by gelegentheyd genoegh bloot gaf, tot dat, naer eenige schermtuelen, tijd en plaets is beraemd om een hoofd-slagh te beginnen. Als *Koenraed* doen zijn bloed-vriend *Henrick* een ring aen de hand stack en door zijn aenspraek aenstouwde, dat hy sich lustigh zoude houden ende weeren, is op 't zelve pas Keyser *Willem* binnen Utrecht gereeden, die den Bisschop van Kolen tot verdraghzaemheyd aenporrende echter luttel gehoors kreeg, vermits *Henrick* effen te voeren met zyne heele macht de poorten was wt-getrocken. Wanneer *Koenraed*, die in *Henrick* af-weezen het bevel voerde, den Keyser wyders door het sluyten van de poorten wilde binnen sluyten, heeft *Willem* door zyne lijf-wachte het schof en yfere grendels af doen rucken, om wt te breekenen beyde legers eene vrede op te leggen. Dewyl zich dit binnen Utrecht toe-droeg, heeft *Henrick*, in 't open veld met den vyand slaegs raekende, de overhand bekoemen, ende Amstel en Woerden evangelijck naer Utrecht gevoert, dan eyndlyken, door ontfagh van den Roomsche Koning, wederom los gelaeten en in genade ontfangen. Maer de Bisschop meer verstoord zijnde op *Otho* van Gelre, die met de Amstels t'zaemen doende door het Bisdome t'elkens had gestroopt, gaf wt wraek-lust de Velouw aen de zyne wederom ten besten. Als die van de Velouw deze brand-stookers en knevelaers den buyt sochten te ontiaegen, is de Bisschop den zynen te baet gekoemen, brengende alle de gevangenen goederen veyligh na Utrecht, in zulk eene meeninge, dat hy daer mede, sonderling tegens de nabuyrige Amstels, liet bouwen het Slot van Vredeland.

39. Daer

1251.

* Slot op 't iaer 1255.

1249.

Methu-
u Paris
Jespe.

1250.

gh 1247.
sch
der
ven
ree-
ster
nde
oe-
rde
ver-
aen
ge-
der-
bid
dit
ge-
ten
in-
of-
vol-
het
Stad
gen,
aer-
to de
nder
zulk
ven.
Lo-
oor-
zijn
idolf
e ook
r na
en
van
nde
b in
den
d te
tra-
ren
ge-
ten
ikt.
ten,
van
hop
van
ice-
van
g is
tijld
on-
tzet
icht
ser,
nie-
dan
erk-
gen
dijk
ater
sing
hier
ge-
at de
con-
een
ragh
nde.

1252. 39. Daer na heeft *Gijbert* van Govengoye den Grave van Gelre tot een Leen-heer gestelt over zijn heerlijk huys *Gaspewerde*, en zyne vry-cy-gene goederen, onder verband, van den Grave met zijn lijf ten dienst te staen tegen yeder een, wtgezondert den Bisschop van Utrecht. Inse-gelijc deed Grave *Otho* van Benthem ten aensien van alle zyne onleen-goederen in den kring van Gelderland beslooten, maekende zich zelf daer inne † *Ledigh-man* (soo spreekt het hand-veft) van den Grave van Gelre tegens een yegelijk, behalven den Aerts-bisschop van Breinen, en de Bisschoppen van Utrecht, Munster, en Ofenbrugge. *Arnolt* Grave van Looz beleed mede, van Grave *Otho* te zijn beleend in sijn Slot *Stochem* in de vleckte *Dichem*, en andere goederen meer. In de voorgaende iaeren was'er een doodlyke † oorlogh gereezen tusschen die van Vlaenderen en Keyser *Willem*. Maer zoo de Hertog van Brabant op desen tijd de beyder-zijdsche gezanten naer Antwerpen had gedaecht, om de verschillen in goedigheyd by te leggen, ende hier over vast wierde gewerkt, hebben de Vlamingen middeler tijds tegen behoer en 't krijghs-recht een vyandyken storm gedaen op des Keyfers broeder *Floris* Stadhouder van Walcheren, en op *Diderick* den seften, Grave van Cleve: doch tot hun merkelijke schande en achter-deel; alzo behalven *Guido* en *Ian Dampiere*, ende meer andere die met hoopen aen boeyen wierden wegh gesleept, wel 30000. Vlamingen in de pan zijn gehouwen ofte verdrongen. Als naderhand *Kaerle van Anjou*, broeder van den Franschen Koningh *Louys*, tot bystand van de Vlamingen was af-gekoemen, en Grave *Willem* op de wterste orensen van *Hennegouwe* de vyanden wederom af-rofste, heeft onse Grave zijn verwant den Keyser, gelijk ook van te vooren, de goede hand geleent. Want de Keyser een weynigh voor desen tocht op een volle by-een-komst tot Nymegen beraeden wierd, aen sijn bloed-vriend Grave *Otho* (om dat hy hem vaak voor desen met raed en daed had onder-steunt, ende aldoen ook zijn dienst en oorlogs-volk aanbodt tegens den Grave van Anjou, die met kracht in zijne paelen socht in te barsten) boven de oude schuld, waer voor Nymegen was verpand, nocht toe te leggen 5000. mark zilvers, geevende Nymegen zoo lang in zijne verzeeking, tot dat de heele plechte, bedraegende nu tot 6000. mark, ten vollen zoude zijn af-gelost. Zedert dien tijd (hoewel zommige * dit wel 16. iaeren laeter stellen) verneem ick, dat Grave *Otho* door een Richter en Schepenen over Nymegen heeft beginnen te heerschen. Wijders heeft hy tot gemeen gerief, naer verkreegene oorlof van den Bisschop van Kolen en alle zyne by-zitters, de hoofd-kerk buyten de Stad, daer in oorlogs-tijden geen veylige toe-gang was, af-breken, en binnen de muiren een nieuwe Kerk ter eeren van *H. Steeven* timmeren laeten op het vlack, daer des Keyfers erf-grond *Hundisburgh* was gelee-gen, ende den Decken en Geestelijke die desen grond met hare wooningen hadden beslaegen, een andere plaats aangeweesen. Op dat echter de eerste kerk, daer veel Christenen † laegen begraeven, van de ontheyliging moght blijven bevrijd, gaf de zelve Bisschop last, rondom de zelve

† *Homo ligius, ut Barbari vocant.*‡ *Vid. latè Pontan. pag. 143. & seq.** *Vid. Pontan. pag. 153. & seq.*† *Illius mortuus locum religiosum facit.*

plaats (die nu hetoude Kerk-hof heet) alle iaer acht daegen naer Pinxteren een omme-gang te doen. Welk gebruyk daer na (zoo men wil voor-geeven) in veel Steden en dorpen van langer hand is in-gelooopen. Keyser *Willem* heeft daer neffens aen *Otho* vereerd het heerlijke Slot noch op heeden Oyen genoemd in de Betouw.

40. Alldoen zijn de Geldersche met den Bisschop van Munster *Ludolf* van Holten in een scherpen oorlogh betrocken. Hier toe gaf aen-leyding de weduwe van het doen machugh geslacht van *Menboevel*, wtzacke van eene Veerle, die haer van des Bisschops Smal-heeren zonder argh was onthandighd. Als dese over-boodigh waeren de Koeye weder aen de rechte hand te brengen, weygerde Me-vrouwe die aen te neemen, zeggende, dat sy hare zoonen, dappere krijghs-mannen, doch doen wtlandigh, de wraek over-gaf. Dese weder-keerende trocken aen hun zijd de Graven van Gelderland, Vlaenderen, en andere Grooten. Na dat Munster-land door de zelve grootelijc en duckmaels was beschedighd, liet zich de Bisschop ten lesten in 't veld sien, die den slagh winnende en de zoonen van de weduwe neder-houwende, zoo een krack gaf aen hare mede-standers, dat dit huys in 't geheel wt-stierf, en de gevelijke moeder, wt berouw en deernis van haer verslaegene zoonen, alle hare haevaen 't Stuft van Munster over-liet. Onse Grave in 't gevecht aengegreepen zijnde, gaf tot zijn los-loon den streek van Goyland, welken hy en zyne navolgers van den Bisschop als een erfelijc Leen zouden verheffen. Een iaer laeter is vol-trocken ten behoeve van de Iuffrouwen, die eensdeels wt Ruermond hier heen zijn gebraght, het Nieuw-Klooster, 't welk hy den naem gaf van * *Gravendal*, ende, neffens andere goederen, het kerkelijc gezagh voor zijn darde aendeel over de dorpen van Kessel in 't Stucht van Kolen, Gent en Lenthe in de Betouw onder Utrecht behoorende, ende het achtste deel der thienden van Gent, Angeren, en Doorenborg. De getuygen waeren *Willem* Grave van Kessel, de Heeren *Govers* van Parwijs, *Willem* van Altena, en *Rutger* van Grevich, behalven *Willem* Schelling, *Willem* van Tiglo, en andere. Men vind brieven, waer in *Herman* van Loen bekennt, aen Grave *Otho* te hebben verkofst, op-gedraegen, ende van hem weder te leen ontfangen al zijn recht over *Zelhem*, *Hengelo*, en andere plaetsen; dat hy mede zonder hem daer in te kennen niet en vermoght te vervreemden de goederen, hem van de Heeren van *Hinsberg* aengekoemen. In 't volgende iaer heeft *Otho* met toe-stemminge des Bisschops van Kolen, van den Abt van *Duyts* gekofst alle des Kloosters goederen zoo in de Betouw als *Velouw* gelee-gen, in de dorpen *Ellicom* ofte *Elchingen*, *Velp*, † *Rhijn-wijk*, *Wijk* met haer aenhangh en gerechtigheyd, voor 400. mark *Kolensch-geld*, zoo nochtans, dat het Gods-huys wegen desen handel niet behoefde in te staen. *Otho* beleed alldoen mede, hoe de *Marien* Prooft binnen Utrecht, in de verkoopinge van de goederen tusschen de *Lecke* en *Linge* eenige Leen-mannen aen zich hadde behouden. Welke vervreemdingh, als mede van hare hof-treedden te *Zevenaer*, naderhand door Bisschop *Henrick* van Vyanden is voor goed gekend. Dit iaer quam Keyser *Willem* de wereld af te gaen, alzo hy in den winter de moerassen

† Hy wil misschien zeggen, *Ries-wijk*.

en flooten

en slooten toe lagen, omtrent Hoogwouden wijd
 after Alkmaer op de Vriescan aenstootende,
 ende by ongeval met zijn paerd in den modder
 * zackende, van zyne vyanden met lange scheeps-
 haeken en Deensche bijlen werd omgebragt.
 Het lichaem met slechte eere in een nabuyrigh
 dorp door de Vriescan begraeven zijnde, bleef een
 ruymen tijd verhoolen. Over zijn zoon Floris
 den vijfden, noch een wiegeling zijnde, wierd de
 oom Floris Stadhouder van Zeeland tot Mom-
 ber gesteld.

41. *Henrick* van Gelre Luyksche Bisschop,
 die een deel van Mechelen en andere vleecken aen
 den Brabander verticht gaerne weder geloft had-
 de, bestond tot dien eynde de Geestelijckheyd niet
 schattingen te bekommeren: dan vermits die
 zich aenden Pausselyken stoel beriep, kondt hy
 voordien tijd weynigh opdoen. Naer S. Truyen
 koemende heeft eenige van zyne tegenstreevers
 van het kuffen gestooten, de luyden van middelen
 die voorvluchigh waeren, onder dreygementen
 van hare huysen neder te werpen, weder in-ge-
 daecht, ende de Stad doorgaens met toorens en
 bolwerken versterkt. De Hertog van Brabant
 zich met een vaerdige macht by hem voegende,
 werkte zoo veel wt, datmen tegens de op-
 burgerye een sterk Slot binnen de Stad heeft op-
 geworpen. Na 't afsterven van Keyfer *Willem*
 van Holland waeren *Alfonso* Koning van Casti-
 lien en *Richard* Grave van * *Cornwal*, zoon van
Ian Koning van Engelland, beyde te gelijk tot
 Keyfersvoor-geslaegen, dan *Richard* alleen ver-
 koozen. Waer over de Bisschop van Kolen ver-
 gezeld met andere Duytsche Vorsten, om den
 eed te doen naer Engelland is verreyfd: gelijk
 mede *Otho* van Gelre, ofte zyne last-hebbers, die
 te Londen en daer na te Aken bevestinge erlang-
 den van de voor-rechten, hen door zynen voor-
 zaet vergund. *Floris*, nae dat hy voor zijn neve
Floris wees-zoon van zijn wijlen broeder den
 Keyfer ten houwelijck had besprooken *Beatrix*
 van Vlaenderen dochter van *Guido*, om Zeeland
 met Vlaenderen naerder te vereenigen, en zyne
 momberschap by de twee iaeren trouwelyken
 bedient, is op desentijd binnen Antwerpen in een
 Ridder-steek-spel (gelijk zoodaenige vrolijkheid
 veeltijds met treuren eyndicht) van een yligen
 dood verraft. Als terstond daerna *Henrick* Her-
 tog van Brabant (wt wiens zuster *Machveld* Key-
 ser *Willem*, de vader van den onmondigen, was
 voortgekoemen) sich met de voogdy bemoeyen-
 de, om den over-moed zynen hovelingen, Hol-
 land had moeten ruymen, is by de Hollanders te
 Dort over het kind en beyde Graef-schappen in
 zyne stede tot Mond-burg beroepen Grave *Otho*
 van Gelre, als zijnde een strijd-baer Heer, daer en
 boven de naefte mage, en zoon van * *Margriet*
 de oud-moeye van *Floris*. Ook was de groot-
 vader van *Floris* gebooren wt *Adelheyd* de moeye
 van onsen *Otho*, diemet *Willem* den eersten, Grave
 van Holland, in echt zittende, *Floris* den vierden
 ter wereld bracht, die vader was van Keyfer
Willem. Soo dat Grave *Otho* van twee zijden den
 tegenwoordigen *Floris* in bloed bestond. De
 Zeeuwen daer tegens droegen meer *Adelheyd*,
 de zuster van Keyser *Willem*, en huysvrouw van
 den Grave van Henegouw, die zich in Zeeland
 de Vooghdye vast onderwond. Dese tweedragt
 heeft tusschen de Hollanders en Zeeuwen een
 bloedigen strijd verweckt. *Otho* trock zijn volk
 te Roemerwael by een, maer *Adelheyd* hare

macht by Vernoutzee ofte † Voorner-zee, een
 plaets, die ick niet en weet of ze Hollands ofte
 Zeeuws, een eyland ofte vast land zy geweest.
 Naer een ongenadigen slagh, daer aen beyde zij-
 den veel volx tuymelde, is by den Grave van
 Gelre de eyndelyke overwinning, ende dien vol-
 gens de momberschap van den iongen *Floris* ge-
 bleeven. In dese dagen is'er een besteck ge-
 maekt tusschen *Otho* en den Bisschop van Utrecht,
 ende aen deesen geene zijde een vergoedinge van
 alle baet en schaede beslooten: dat mede de Ve-
 louwsche goederen, Keur-meeden door de bank
 geheeten, den Grave en hare oude Land-heeren
 weder te goed zouden koemen. Voor 't verlies
 't welk de Velouw had geleeden, maekten zich
 sterk *Alard* van Buren, *Gosuin* van Rothem, *Otho*
 van Zalem, *Ian* van Gronesbeke, krijghs-luyden:
 neffens *Bernhard* van Dolre, *Gijbert* van Goye,
Hubert van Schenk en *Swoer* Maerschalk. Voor
 de schaede van Over-Yssel bleeven borgen *Ever-*
hard van Heukelom, *Walrick* van Vreden, *Gillis*
 en *Barthold* van Bake, krijghs-luyden: behalven
Herman van Voorst, *Henrick* van Almelo, *Her-*
man van Saterlo, Schoutet van Drente, ende
Henrick van Essen Schoutet van Salland.

42. Ondertusschen was in Brabant gestorven
 Hertog *Henrick*, na-laetende drie zoonen *Hen-*
rick, *Ian*, *Gover*, en eene dochter *Marié* getrouwd
 met *Philips* den drieden van dien naem, Koning
 van Vrankrijk. Duyrende welke onmondigheid
 heeft de moeder *Adelheyd* omtrent ses iaeren het
 gebied gevoert. Andere verhaelen, dat *Otho*
 Grave van Gelre, zijn broeder de Bisschop van
 Luyk ende *Henrick* Land-grave van Dueringen,
 elk voor hoofd na de voogdy haecten, dan *Adel-*
heyd hen zoo vergenoegde, dat zy hare kuyperye
 lieten blijven. Eenige zeggen, dat naer dood van
 den Hertogh, *Henrick* van Gaesbeek Ruwaerd
 van Brabant zy gemaakt, ende wt die oorzaak
 tusschen Gaesbeek aen de eene, en den Grave
 van Gelre met zijn broeder, *Henrick* van Durin-
 gen, en *Geeraert* van Hoern Heer van Parwijs aen
 d'ander zijde een bezorgelijck kraekeel ontsaen,
 die de weduw en kinderen tegen Gaesbeek hand-
 haefden. Want dat *Adelheyd* alsdoen nauwe
 vriendschap heeft gehouden met *Otho* en der
 Bisschop zijn broeder, wijft wt secker een brief,
 waerin zy beyde Vorsten voor hare goe raeds-
 vrienden is kennende. Twee iaeren vroeger heeft
 de Bisschop van Utrecht by zegel en brief aen
Otho van Gelre over-gezet al zijn recht op de
 Stad van Emmerick voor tien iaerlijxe ponden.
Adolf † Grave van den Berge beloofde nader-
 hand in een geschrift, by zijn oom *Wabraven*

1260.

1262.

1263.

1264.

† Het land van Voorn kent Briel voor een hoofd-
 stad. Ee (de Deenen zeggen oe) beduyd by de En-
 gelsche en Nederlanders zoo veel als een eyland, ge-
 lijk te sien wt de benaemingen van Zirickzee, Bom-
 mencee, Goeree, &c. By zommige word door Ver-
 nouwee verstaen de Beeninge, zijnde een stroom
 tusschen Holland en Zeeland.

† Ick en weet niet, hoe en waer ick dezen bruydegom
 best zal' huys brengen, ende staer in dat of het zy
 geweest *Adolf* de seste, neyende Grave van den
 Berge, die zijn aental op Limburg aen den Bra-
 bander daer na verkofte, ende op het lest (siet op het
 iaer 1295.) deerlijken stierf in een hoenigh-kouw.
 Dan de Tijd-boeken van die Graven brengen my
 dezen droom weder wt het hoofd, verhaelende
 I bloete

ac
te
or
nd
ef-
op
Siet de

blooteijken dat by een Gravin van Spanheym heeft getrouwd, zonder van 't Vrouwlijc van Gelre te melden. 't En kan ook niet passen op zijn na-naet Adolf den zevenden, vermits die man was van Agnes van Kleve, en in 't iaer 1348. en alzulx eer is gestorven dan dat by met Otho's dochter zoude hebben konnen in echt treden. Noch ook op Adolf vierden Grave van Alena en eersten van dien naem Grave van der Mark, wi het huys van den Berge gesprooten: nademaal hem zonder tegen-spraak tot een vrouw word toe-gevoeghd Margriet dochter van Otho den tweeden en niet dierenden Grave van Gelre, onde zijn dood gesteld op het iaer 1249. Alles hebbende overwoogen zie ick wt desen Dool-hof niet te raeken, ten zy men Adolf den seften twee Vrouwen toe-schryve, te weten de Gravin van Spanheym en die van Gelre, die mis-schien de eerste is geweest: hoewel de sloffige Schry-vers vergeeten hebben dat Adolf haer oyt heeft gehad, om dat by ze misschien niet langh en heeft gehad. Siet onse Aenteyk e'nydens dit Seste Deel.

Hertogh van Limburg mede bezegeld, naer ont-fangene betaelinge van 3000. mark, hem met Maria de dochter van Otho toegeseyd, den hou-welijc-brief te rugge te zullen geeven, verwachtende insgelijc van zijn Heerden Grave: beloovende vorders, indien zyne vrouw zonder lijfs-vrucht quam te sterven, 't zelve geld wtzyne naeft aen Gelderland geleezene goederen aen den Grave ofte zyne erven weder te vergoeden. In 't volgende iaer verbond sich de Raed en burgery van Kolen, aen Grave Otho en zyne na-naeten iaerlijc op den dagh van Remy te betaelen de renten van 120. mark. De Grave een ruylingh aengaende met Ridder Rudolf Kock, gaf hem over zyne drie hof-steeden Neerijnen, Opynen, en Hern, pangelende daer voor de hooge en laege gerechtigheid over de goederen tusschen Beest en Leerdam, als mede tusschen de Lecke, Linge, en Niderlinge geleezen, ende te voren by Rudolf bezeeten. Tusschen den Grave en Bisschop van Utrecht viel mede een verdragh over de pael-steeden, ende wierden de gevangens op de bespreekene plaetsen in handen van de volmachtigerstegen een verwisseld. Ophet daer aen vol-gende iaer hebben de Graven Otho van Gelre en Diderick van Cleve tot secheyds-luyden gekoofen Bisschop Henrick van Utrecht, Willem Grave van Gulich, en Gofuin Heer van Borne, om te midde-len ofte wech te neemen de onderlinge ende over lang sterck gedreevene twisten, raekende de tollē, het bosch van Nymegen, recht van munte en andere zaeken. De wt-spraak bracht mede, dat de borgers van Nymegen in 't op-ende af-vaeren van Rhyne ofte Wael van hunne eygene goederen aen de Kleevenaers niet tol-plichtigh waeren: dat de Grave van Cleve sijn geld zoo moeste doen slaen, dat het wt anderer Heeren munte was te onder-kennen. Den Kleevenaer stond vry, tegens den aenstaenden dagh van H. Lambert, ende van Kerst-dagh daer aentot acht iaeren achter een, 1200. Varkens in 't Rix-wald te drijven en te weyden: naer verloop van welken tijd zeder van de Graven sijn vorigh recht en op-spraak zoude behouden ende in 't werk moegen stellen. Boomen wt te wortelen en was niemand toe-gelaeten, ofte het bosch in bouwland te veranderen. Soo voortaan d'een Grave des anders goederen by koop ofte anders machtigh wierde, zouden de selve los-baer zijn voor den in-koop. Tot de visschery in Werbedde was nie-wand gerechtighd, dan de Grave van Gelre, de vrouw

van Elten en andere ge-erfden, elk na de maner van sijne aenleggende margen-taelen. Belangende den nieuwen Tol van de Kleevenaers by Huesfens op-gezet, wierd gevonnist, dat zoo een van beyde Graven mes ses geloofweerdige krijghs-luyden wilde zweeren, dien tol deughdelijc ofte ondeughdelijc te zijn, dit kraeckel daer mede dood en wt zonde wezen. Het naeftieaer bestond de Bisschop van Luyk Henrick van Gelre de Stad Mechelen te besluyten, welke door op-stooken van den Brabander zyne beveelen schein te verwerpen. Maer vermits den aenkomenden winter sijn beleg verlaetende, heeft binnen Wijk, daer de Bisschoppen van Luyk te gebieden heb-ben, een tooren onder de voeten gesmeeten, ende met den af-breuk van den puyn sijn begonnen Slot van Montfort omtrent Ruermond meer versterkt, 't welk hy naderhand aen sijn broeder den Grave te schenk wt-gaf.

43. Dewyl Grave Florin noch bevooghd wierd door Otho van Gelre, begonden de Kennemers, verbitterd door den trots en 't ongelijc van de Ridderfchap, de hoofden by een te steeken, ende als wt den band te springen. Want na dat de Adel van 't land, om dese hagel-buye te ontduyken, binnen Haerlem was gewecken, heeft het graeuw op de erven en huysen van de voor-vluchtige een aenval gedaen ende alles verdorven. Daer na de Vriesenaen den rey brengende zijn te saemen vyandlijker wijse in 't land van Amstel ingedrongen, onder hun Opper-hoofd Gijbert van Amstel, die om het af-zetten van * Gofuin van Amstel, op die van Utrecht van ouds gestoord zijnde, sijn moed onder dit dexel zocht te koelen. Met dit leger, waer onder mede zyne eygene benden, is hy nae 't land van Utrecht geruckt, vernielende de haeve en goederen van zyne bysondere vyanden, als daer waeren Gijbert van Abkoude, Willem van Rijfenburg, Hubert van Vyanden, en Ian van Nassouw, die nu naeft Henrick van Vianden den Bisschoplyken stoelbediende. Middeler wijl is hy in der nacht onvoor-siens t'Utrecht binnen geraeckt, ende zoo de bur-gery wt verbaestheyd begon te vraegen: waer van daen en waer toe dat heyr? gaf hy toetantwoord, dat de Kennemaers, beiammerende hare slaverny en onder-kroopene vryheid, be-geerden, dat zy de aldaer heen-geweekene ofte woonachtige Edelen wt hare Stad zouden ver-iaegen, ofte zonder dat de gantsche Gemeente voor en met den adel zoude hebben te lijden. De inwoonders dese dreygementen beherrigende, ook op zommige Ionkeren niet wel gemoed, ende van ouds tot hard-neckigheit en op-roet geneegen, hebben de Grooten in een op-loop wt-gedreeven, den Raed af-gedankt, ende wt haer midden 40. mannen op-geworpen om het recht ende Stads zaken waer te neemen. De Bisschop die dese driestigheit niet en konde ofte behoorde te dulden, ende met hulp van de Gelderfche benden de ballingen weder in de Stad wilde helpen, was genootfaeckt, om de sterker macht en aenhang van de Kennemers, zelf den wijk te neemen. Amstel hoovaardig op dese goe-de beginfelen, ende echter wel weetende dat de Bisschop en Grave van Gelre vast steenen raecten en besigh waeren om meer volk op de been te brengen, heeft ondertusschen de overige Vestingen en Slooten overweldicht en geslecht. Daer na zijn de Kennemers, alsoo de bouw-rijd voor handen was, naer huys gekeerd, luyder-keels roemende ('twelc Amstel eerst op het woord braght) dat

1269.

1267.

1270.

* In 1267.

1271.

1269. dat zy op het naefte iaer den Grave van Gelre, die hun meefte ftoor-pael was geweest, wilden aenfpreeken, en fijn landfchap te vyer en zwaerde verdelgen. Wanneer nae hun vertreck de Bifchopen *Otho* een nieuw leger naer Utrecht voerden, en de burgery zich te weer ftede, hebben fy de Stad voor een wijl laeten beruffen, ende haer weghen aenflagh op Amersfoort genoomen, wt zaeke dese Stad heymelijc verftand hield ende gehouden had met de Kennemers. Als naer een wijl tijds de muiren door Bocken, Blijden en ander ftorm-tuygh waeren verfwackt, is eyndelyken Amersfoort met verdragh gewonnen en deerlyken geplaegd. Haer vonnis was te ongenadiger, om dat zy den Grave van Gelre te vooren hadden gefmaed en fpijteliken beiegend. Dit gedaen, heeft zich *Otho* naer huys, en de Bifchop naer Deventer begeeven.

1270. 44. In 'tvolgende iaer wierd *Otho*, hoewel hy wegen zijn ouderdom meer navreede als krijgh verlangde, effenwel niet in ruftte gelaeten, ten opfichte van *Thiel*, welke Stad *Ian* Hertogh van Brabant hem van ouds vermat toe te koemen, en Grave *Otho* oordeelde te ftaen ofte behooren te ftaen onder Gelderland. Om dese bruyd raekten de weder-zijdsche Vorften in de wapenen. De Brabander arbeeydende om de Geldersche het aenkoemen en ftroopen te verhinderen, ende ook om de Betouwsche dorpen en hoffteden onder 't water te zetten, heeft den dijk van *Thiel* door-gesteecken, waer-neemende den tijd des iaers dat de ftroom meeft was op-geswollen. De Geldersche-man bezinnende, wat hinder zyne landen hier door hadden te verwachten, viel met alle macht op dien hoek van de Stad, daer de dijklagh, welken hy ter goeder uyrenam, ende metter haefte den dijk wederom ftopte, bevrydende alzoo zyn gebied van den over-loop. Niet te min heeft deze oorlogh en zydigheyd noch eenige iaeren tuffchen beyde Heeren geduurt, ende eerst ten tyde van *Reynald* den tweeden op-gehouden. Op dit iaer is ontslaepen *H. Lodewijk*, de negende van dien naem Koning van Frankrijk. Het fchijnt heel zeltzaam 't geen eenige Fransche Schrijvers verhaelen, dat te weeten onse *Otho*, de edelste, zoo sy hem heeten, onder de *Duytsche Vorsten*, op zeker een tijd zijn looper met brieven naer *Parijs* hebbende gezonden, ende op zyne weder-komft hem gevraeght of hy den Franschen Koning ook hadde gefien, de boode daer op met een finadelijk gelaet zeyde, dat hem dat erbarmelijcke * *Paepken* was verfcheenen met de kap op de fchouderen: met welke woorden hy zijn hoofd en mond fchimperlyken zoude hebben verdracyt, ende zedert dien tijd tot een merkelyke ftraf de felve gefaltenis altoos behouden. Een iaer laeter is insgelijx wt de wereld gefcheyden Keyfer *Richard*, in wiens plaats gezet is *Rudolf*, met den bynaem van *Root-hayr*, Grave van *Habsburgh*, de eerste wt syn geflacht die de Keyferlyke ftoel heeft betreden.

* *Papellardum vocat Cantipratanus.*

45. Een luttel te vooren te weeten op den 10. van de Louw-maend was Grave *Otho*, naer een voorpoedige heerschinge van 42. iaeren, mede na de andere wereld verreyfd, ontrént 20. iaeren laeter dan zyne eerste by-flaep *Margriet* van Kleeve, als hy nu zyne Hollandfche nioemberfchap af-geleyt, en *Floris* al bruyloft had gehouden met *Beatriz* van Vlaenderen. Heeft zynen landen paelen grootelijx verbreyd, vast gemaect, ende allenthalven veele Slooten doen timmeren. Zyne wtvaerd is heerlyken gehouden, en 't lichaem te *Gravendal* onder-geleyd, ('t welk naderhand op het iaer 1474. in de burgerlyke oorlogen des Stuits Kolen verwoeft, ende, vermits de weder-op-timmeringh, het *Nieum Klooster* is geheeten) alwaer men rondom zyn verheeven pronk-graf zyne ftam-wapens fiet blinken. In zyne zegeling placht hy te vertoonen zijn † af-zetfel, zoo hy, van thoofd tot den voeten toe gewapend, was op-gezeeten, voerende in zyne rechter hand een Geldersche vaen, ende in zyne flinker een Leeuw midden in de Geldersche wapens beslooten. Zyne eerste vrouw *Margriet* * was onvruchtbaer, * *Id. noster.* hoewel andere melden, dat wt haer zy geteeld een tweede *Margriet*, gepaerd naderhand met *Engueram* den vierden, Heer van *Coucy*, gelijk de Stam-boom van die van *Coucy* wt-wijft. De eenige navolger van *Otho* was *Reynald* de eerste van dien naem, gebooren wt zynelaeft en noch overige vrouw *Philippe*, nichte, als gezeyd, van *Philips* Koning van Frankrijk. Want dat *Reufner* tot zijn zoon ftelt *Otho*, die getrouwd zoude zijn geweest met de dochter van *Diderick* den seften, Grave van Kleeve, neffens een *Henrick* en *Geeraert*, gestorven in haere groene iaeren, ruykt naer onwaerheyd, en blijft zonder schijn ende bewijs. De over-leeden had tot dochteren *Philippe*, die ten houwelijc wierd wt-gegeeven aen *Wabraven* Heer van Valkenburg en Montioye, † *Isabelle* een Klooster-Iuffrouw, zoo ick meyne, ende * *Marie* bed-genoote van *Adolf* Grave van den Berge. *Ermgard* was vrouw van *Diderick* den achtsten, Grave van Kleeve, en eerste grond-legfter van het Bernardijnen Klooster *ter Honnef* (ofte *Hoerp*) geleegeen op den bodem van 't Graef-fchap tegen de paelen van Over-Yffel by Deventer, gebouwd ten behoeve alleen van de Geldersche en Kleefsche Iuffrouwen, 'twelk Bifchop *Henrick* van Utrecht met veele vryheeden en giften, ende *Ermgard* onder andere met de goederen te Markvelt in den bedrijve van Borkeloc hebben verrijkt.

† Dit is te zien onder de Anteyk van Buchel op her 200. blad.

‡ In Velpens hand-boekien word zy genoemd *Abdisse van Elten*.

* Deze was *Margriet* geheeten. Siet op het iaer 1264.

REYNALD van NASSOUW de eerste,
Achtste Grave van GELRE en ZUTPHEN.

1272. 46. REYNALD, Reynout, ofte Reginald, toegenaemd de Strijdbaere, heeft noch binnen 'tiaer na sijns vaders doodlyken afgangh, die van † Arnhem, gelijk wel eer sijn vader, vry verklaerd van den tol te Lobeek, door aenraeden en toestemmen van sijn oom Henrick van Gelre, Ian Bisschop van Utrecht, en zyne moeder vrouwe Philippe, in 't by weesen van Engelbert van Isenbrucke Prooft van Utrecht, en zyne Raeden Gosuin van Borne, Willem van Bronkhorst, Geeraert van Batenburg, Henrick van Borkeloe, Willem van Horne, Ian van Mere en andere. Hy schonk mede aen de Stad 50. iaerlijxe ponden, om dat sijn zoon Guido daer lagh begraven: vereerde ook aen de hoofd-kerk van Utrecht al sijn recht op de margen-taelen, die sijn dienaer Alfrid van Wulven van hem te leen bezat. Ophet zegel van den brief was de Grave wt-gesneeden zittende te paerde als een laeger; bezyden hem sagh men een wind-hoofd, op sijn linker-hand een † valk: met de rechter beftuyrde hy den toom, bloods hoofds, het hayr gekronkeld, ende met een lichten

† Tefmach. op het 487. blad van sijn Gelders-leeuw zegt, dit doen ter tijd aen Zutphen vergind te sijn, ten zymen wil staende bouden, dat dit twee onderscheyde vergunningen sijn.

‡ Dit was in oude tijden zeer gemeen, ende een ken-teeken van hoogen adel. Siet Andr. Favon des officiers de la Couron. de France in 't leste deel.

Rijd-rock ofte opper-hembd van sijn lijnwaer. Zyne eerste vrouw was Ermgard, after-gelae-tene weduwe, ofte (zoo andere voor-geeven) † zuster of dochter van Hertogh Henrick van Limburg, die niet en heeft gekindert: de iongste, Margriet, dochter van Guido Dampiere Grave van Vlaenderen, heeft hem va der gemaect van sijn na-zaet Reynald. Aen d'andere zijd was Reynald oom Henrick Bisschop van Luyk, als hy de minste tot de meeste zich tegen hadde gemaect, op de kerkelyke verzameling te Lyon door Paus Gregoris, van wien hy tevoren met een scherpen brief was bekeeven, wt den stoel gezet, na dat hem die van Luyk, Hoey, Dinant, en S. Truyen over geestelyke roovery en * misdaden, wereldsche weelde en vrouwen-schendery zwaerlyken ende niet zonder reeden hadden beticht. In sijn ampt is terstond op-geschooven Ian Angin Bisschop voor desen van Doornick, die door 't bedraeyen van Henrick daer na een ellendigh eynde had. Omtrent desen tijd heeft Otho van Bommel, ten behoeve van het Klooster te Betlehem, af-geltaen al sijn recht op zyne erven te Angerio, Beynem, en Enghuysen, als mede op het Doesburger geld, in de wandelinghe Kaet-penningen genoemd, waer op geslaegen stond de kerk van Doesburg.

47. Op 't volgende iaer is de Thieler-dijk van Hertogh Ian van Brabant * wederom door-geboord op Victors dagh; ende bykans twee iaeren laeter de nieuwe dijk, die boven de Linge of 't lange Water after het dorp Drompt tegen

† Diderick vanden naem de sefte, anders de 22e. Grave van Cleve, die wegegaen is in 't iaer 1261. had by Isabelle dochter van Henrick Hertogh van Brabant, onder andere kinderen, eene dochter Iutte, gevrouwd daer na met Walraem Hertogh van Limburg. Dese waeren de ouders van Ermgard Reinalds huys-vrouw; welkers broeder, na allen schijn, moet geweest sijn de ionghst-overleden Hertogh Henrick: te meer alzo Reinald in een brief van 't iaer 1283. den lest-afgestorven Hertogh van Limburg bescheydelyken sijn zwager ofte vrouwen broeder noemt. La Pise loopt heel buyten westen, die dese Ermgard hond voor de eenige dochter van den gedachten Henrick, ende voor weduwe van Grave Dirk van Cleve. Ick en kan niet bevroeden, wt wat put by dit water heeft geschept. Anders was 't gelegen met Adolf den seften, negenden Grave van den Berge, die sijn vermenyd recht op de erfenis van Limburg aen den Brabander had vercoft. Want by al sijn recht af-reckende van zijne groot-moeder Margriet, die in echt had gezeeten met Henrick Hertogh van Limburg, waer wt waeren gebooren Adolf de vijfte vader van desen Adolf, ende Walraem, na sijns vaders dood Hertogh van Limburg, wiens zoon was Henrick, over wiens na-laetenschap verskil is. Dit voor wt gezonden zijnde kan nu een yeder zander bril wel zien, wie van beyde tegen-dingers vaster in zijne schooyen heeft gegaen, ende of eene zuster niet en behoort te gaen voor eene groot-moeder, wanneer het na reeden en 't burger-recht ende niet na 't ruyters- ofte lants-recht zal toegaen. het

het over-stroomen der wateren wt den grond was op-gehaeld. Ten welken tyde ook Ridder *Ian Kock* tot een Leen-heer over zyn huys in de Stad Thiel heeft gemackt gedachten Hertogh, die hem integendeel verstooringe toe-zeyde van alle onkosten daer aen besteed. In den iaere 1276. heeft *Reynald* aen *Wabraven* van Valkenburg, man van zyne zuster *Philippe*, tot houwelix goed gegeven de Stad van *Sufferen* met alle haer in-koemen en aen-kleeven: ende *Wabraven* daer tegens zyne vrouw den lijf-tocht over-gedraegen van de vlecke *Geleen*, ende tot een morgen-gave *Prunsvelt*, *Lombach*, *Wanbach*, en eyndelyken, met believen van zyn Leen-heer den Hertog van Limburg, *Buchenbach*. Omtrent die tyden is door *Herman* van Loen onder wegens by *Teklenburg* vast gehouden, ende naer zyn Slot te *Bredervoort* gevangelyk wech-gevoerd *Engelbert* Grave van der Mark een lief-tallich Heer, daer hy ook, niet zoo seer aen zyne quersueren, als wel van hart-zeer dat hy in handen van zulke knevelaers was gevallen, onlanx den geest gaf.

1276.

1278.

1279.

1279.

1274.

1275.

1275.

1275.

1280.

In 't iaer * 1278. heeft Grave *Everhard* *Bredervoort*, daer sijns vaders lichaem lagh gebalzemd, berent, ende in 't beleg volherd ter tijd toe die van de bezettinge in de stiltte des nachts wegh sloopen. Waer na de Grave sijn vader te *Kappenberg* heeft begraven, ende, met believen van *Otho* van *Rieterbergh* Bisschop te *Munster*, het zelve Slot een ruymen tijd aen sich behouden. Na verloop van drie iaeren is op 't leste, door tusschen-vallen van *Lodewijk* Land-grave van *Hessen* Bisschop te *Munster*, neder-geleyd de bittere pleyte, welke eerst met heftige woorden en daer na met wapen-geweld was staende gehouden tusschen den Heer van *Mahuyfen*, de * bewaerders van 't nieuwe Slot met hunne mede-standers, ende die van *Grunloe* ter andere zyden: dat men te meeren op het goed-dunken van Grave *Reynald* over ende weder vergelden zoude allen hinder en schade, die d'een van d'ander was aengekoemen. De Burg-graven om dat sy den Grave zich te wapenen hadden gewoondaek, souden dese schuld alsoo boeten, dat de Heer van *Mahuyfen*, *Rembert* *Schoch*, *Henrick* van *Keppels*, *Gillis* *Asbeck*, *Herman* *Gemnech*, *Klaes* *Horsloen* ende andere Graefstijke *Smal-heeren*, boven hare gewoonlyke leen-penningen ieder voor hoofd zouden op-brengen 20. mark sijn silvers. Dit hand-schrift hadden als waer-borgen beteykent, neffens den Bisschop, de *Ridderen* *Wessel* *Lembeck*, *Gerlaek* *Bemer*, en *Geeraeri* *Bermethueld*. Doen is mede een gelyk verdragh geslooten tusschen Grave *Reynald* en den Heer van *Mahuyfen*, ende een brief van *Goverz* Grave van *Kessel* af-gegaen wegen den tol, die *Reynald* van *Gelre* had in de *Vestinge* *Kessel*. Op 't volgende iaer beleed Grave *Floris* van *Holland*, van *Godelend* *Klooster* voogdin te *Elten* ontfangen te hebben *Emeland* en *Naerdingerland*, waer voor hy iaerlijx zoude tellen 25. *Utrechtsche* ponden, op straffe, dat by gebreck van dien, de op-gedraegene landen (gelyk de brieven luyden van Bisschop *Ian* van *Nassouw*) wederom met 'er daed aen de *Abdiffe* ofte hare na-zate zouden vervallen zijn. Grave *Reynald* die zich doen mede schreef *Hertogh* van *Limburgh*, heeft op dit iaer den *Abt* en de *Abdy* van *Bedelem* gesterkt in alle voor-rechten, zoo haer by 't leeven van zyn vader waeren verleend.

48. In die dagen dreeven die van *Harderwijk* sterken handel, vaerende door het *Vlie*, den

Noord-mond van den *Rhijn*, met hunne scheepen naerde *Elve* en *Hamburg*. Ende wanneer tusschen beyde Steden eenigh mis-verstand was gevallen, is die door toe-doen der *Schepenen* van *Deventer*, *Zwolen* *Campan* alzoo beslecht, dat een misdader van d'ene zijd aen d'andere over-loopende effenwel straf-baer zoude zijn, ende de schade door de knechts veroorsackt tot last koemen van den *Schipper*. Ende zoo voort. In een ander hand-vest betuygen de *Burgmeesters* van *Hamburg*, dat, duetende hare vyandschap met de *burgery* van *Stendale*, de *Harderwykers*, by die van *Stendale* wordende aengeklaegd, zich met eenheid mochten zuiveren, ende voorts tegens alle ongelijk souden beschut worden. *Reynald* handelende met *Hubert* van *Bosfinchem* Heer van *Kuylenburg* heeft voor 100. *Hollandsehe* ponden hem af-gekocht zyn Slot van *Kuylenburg*, op dese voor-waerden, dat de Grave en zyne erven den eygendom met zyne nuttigheid, ende *Hubert* het leen daer van zoude behouden ten *Zutphenische* rechten. Voor de gemelde 100. ponden heeft de Grave hem toegeleyd, om ze in pand-recht te bezitten, zyne goederen by *Laxmond* en *Lanxmeer* geleege, welke echter de Grave voor 100. gelyke ponden weder mocht in-lossen. In desen handel bewyghden mede zyn broeder *Dirk* *Splinter* en zyn oom *Sweer* van *Bosfinchem*. Die van *Kolen* gaetven doen aen *Reynald* Grave van *Gelre* en Hertog van *Limburgh* (gelyk zy hem noemen) een geweld-brief, ende aen alle ingezeetene van syne Graef-schappen gelyke vrydom, als sy zelve onder en boven de Stad ende beneeden beyde toorens waeren genietende. *Reynald* was mede sood waard by Keyser *Rudolf*, dat hy op 't volgende iaer de gerechtigheid van Keyserlyke munte tegens de waerdy van *schellingen* te slaen voor de Stad van * *Arnhem* (maer niet, zoo eenige schrijven, voor *Ruermond* en *Harderwijk*) heeft verkreegen. 't Welk des Keyfers na-zaet *Adolf* van *Nassouw* naderhand gestand dede, met dit byvoegzel, dat hy de winkel-munte van *Arnhem* naer *Ruermond* ofte *Harderwijk*, ende van daer, na zyn wel-gevallen, weder naer *Arnhem* moght vervoeren: als mede de munte van *Limburg*, welke hem (zoo spreekt de brief van *Habsburger*) ten opzichte van 't Hertogdom van *Limburgh* toebehoorde, na 's Hertogen-rade. De Keyzer getuygde ook, hoe hy ziende op *Reynalds* goede diensten aen 't Rijk bewozen, het dingh-sal over den *Burght* ende *Stad* van *Nymegen* tegens hem aengebeeven, geheele vijf iaeren wilde op-bouden, wel verstaende, dat dien tyd verstreken zijnde by ende het Rijk desen belangende in haer geheel wilden blijven, ten waere *Reynald* door noch meerdere trouwigheyd noch meer dergynst moght verdienen, beloovende middeler wijl, tusschen *Maes* en *Rhijn* geene nieuwigheeden te pleegen, dan met toe-stemmen van den Grave van *Gelderland*, de zoonen van *Gulich*, als mede de *Heeren* van *Valkenburg* en *Hensberg*. *Willem* van *Risewich* schonk op dezen tijd aen de hoofd-kerk van *Utrecht* den eygendom van drie margens wt sijn land *Bredemaete*, ten overstaen van *Barthol.* van *Ecke*, *Reynalds* *Richter* in de *Betouw*.

49. Omtrent desen tijd heeft *Henrick* (zoo wierd hy nae zyne af-settinge geheeten) van *Monfort*, oom van Grave *Reynald*, d'Angin zyn navolger in de *Bisschops*-stoel van *Luyk* op den vlacken achterhaelt, ende half dood by *Thilemont* laeten leggen, die sich pijnende naer *Hu-*

1281.

1282.

* Vid. diploma apud Ponsan. pag. 159.

garden te koemen, aldaer is wt-gegaen; wiens plaets wierd in-genoomen by *Ian* zoon van den Grave van Vlaenderen. *Berchem* verhaelt, dat *d' Angin* ofte *d' Angon*, los gelaelen wt zyne hechtenis te Montfort, ende van daer op Luyk rijdende, onder wegen is mis-handeld, daer na van 't paerd af-gebeurd, ende gestorven inden schoot van een bedel-wijf. *Henrick* zelf is naer twee iaeren door een soldaet met naemen *Diderick* van de Veld neder- ende binnen Ruermond onder-geleyd. Door tusschen-loopen van *Engelbert* Bisschop van Kolen was hy eerst gekooft tot Abt van Stabel, ende in zyne groene iaeren, alleen om de wille en door 't bekuypen van zijn broeder Grave *Otho*, tot Bisschop van Luyk, doch om zyne roekeloosheid en krijghs-lust tot geene van beyde bedieningen nut, hoewel hy, in spijt van al de wereld, zijn staf 26. iaeren langh vast hield. Na zyne *af-dankinge zaghy drie Bisschoppen zijn oudenstoel betreden, dien hy allen niet veel goeds heeft toe-gewenscht ofte beweesen. Was loo geyl en wellustigh, dat hy voor sin sterf-dagh 65. speel-kinderen, soo men zegt, heeft over-gewonnen. Omtrent desen tijd bestond *Reynald* inde vryheyd van die van Amerfoort, die hem hadden getergh; te moes-koppen, voerende een grooten roof naer Gelderland. *Geeraert Schenk* krijghs-man en Scheepen van Kolen heeft in die daegen alle zyne landaryen te Mengeningh aen Grave *Reynald* over-gedraegen. Die van Dotechem eens ontfangende 80. ponden, hebben aen de Klooster-lingen van Betlehem de vordere onkosten geschonken, als mede de vryheid van hare poorten in ende wt te gaen, ende een erfelijk mede-genot van alle voor-rechten, haer van den Graven van Gelre toe-gevoegd. Op het iaer daer aen volgende gingh *Reynald* met sin zusterlingh *Diderick* van Cleeve zoo een verdragh aen, dat hy hem toe-stond het wt-kooopen ende af-lossen der thienden van de wijnen te *Hunof*, ende van alle andere dingen, die naer dood van zijn swaeger den Hertogh van Limburgh aen hem waeren verbonden. Deed mede te niet de scheydinge ofte *wt-spraak over het Kleever-wald, laetende hem vry en te goede alle rechten, welke sijn vader eertijds van 't Rijk hadde verkreegen.

* Siet op 't iaer 1273.

1283.

* Siet op 't iaer 1260.

1284.

* Siet onse Aenteyk op het 48. hoof-stuck.

† Andere noemen die Honnepel, daer by doende, dat hy *Ian van Meer*, *Diderick* voogd van Ruermond, *Diderick* van Vonderen, en *Arent* van *Wiel* tot zijne Smal-beeren maekte, ende hem noch 280. iaerlijxe marken wt den tol te Lobed over-wees.

van Gelre. Andere verhaelen, dat *Reynald* al op dit iaer om het heer-loos Hertoghdom met den Brabander kraekeel en oorlog voerde, die vier iaeren achter een duyrde, ende zyne vrouw *Ermgard* eerst drie iaeren naer 't af-leggen van den oorlog hare sterfelikheyd zoude hebben af-geleyd. De Brabandsche Gedenk-boeken stellen haer dood veel vroeger, meldende ('twelk hun meeste steunsel was) dat de dochter voor den vader zonder kinderen was gestorven. *Berchem* van beyde verschillende zegt, dat sy gerust is in den iaere 1290. op den 13. van den Soemermaend, ende alsoo effen naer den slag van Woorringen. Hier wt is dan om het Vorstendom van Limburgh een heete vyandschap ontsaen tusschen *Reynald* van Gelre, die ten op-sichte van zijne ee-gemael zich den eygendom ofte ten minsten de lijf-tocht daer van aenmaetigde, ende *Adolf* Grave van den Berge, die voor de nachte van 't bloed zich wt-geevende, ende echter voor de Geldersche macht schroomende, al zijn recht en aendeel aen Hertogh *Ian* van Brabant voor geld gingh verkoopen, waer aen hy nochtans, zoo eenige willen seggen, zyne vingeren niet blaauw en heeft geteld. *Reynald* de burgery en grootste van 't land van Limburgh op zyne zijd, ende bykans alle Vestingen in zijn geweld hebbende, heeft, voor zeeker houdende dat hem van den Brabander krijgh boven 't hoofd hingh, behalven zyne andere vennooten, tot vriendschapen hand-reykinge verlockt *Suffrid* Acerts-bisschop van Kolen (hem op zeekere voorwaerden verceerende de Stad *Wassenburg*) als mede de Graven en Heeren van *Kleeve*, *Spanbeym*, *Nivenaer*, en *Salme*. Want *Walraven* van Valkenburgh zijns vrouwen broeder geen zweep of spooen behoefde, die *Reynald* van zels tot den Brabandschen oorlog aenporde, wt nijd van den Bisschop van Luyk, die met den Brabander op de versche daed de belegeringh van Valkenburgh had verlaeten. De Bisschop van Kolen was mede vergrimd, ende had noch onlanx om zijn Stift te beschutten, het huys te Kerpen, naer een beleg van acht weeken, in troz van den Brabander, aen koolen-geleyd, die 't gedachte Slot tot nadeel der landzaeten van Kolen van de erfgenaemen van *Gymnich* had aengekocht.

51. Daer na is de Brabander met zijn heyr over de Maes het land van Valkenburgh in-getrocken. Aldaer quamen hem by *Wittem* en *Malepart*, puyk-edel-luyden van Limburgh, die met dank onthaeld, begiftighd, ende in schut ontfangen wierden. Na 't veroveren ende slechten van het Slot *Limale*, week hy naer Gulich, om den vyand, diemen met alle macht zeyde deun by te wesen, onder oogen en te keer te gaen. Aldaer is *Ian* Bisschop van Luyk zijn behoudbroeder met een geringe menighte zijner lands-luyden in 't leger gekoemen, ende zijn noom *Henrick* van Dueringen alleen met ses ruyters. Grave *Reynald* had mede veel volx by een, en lagen beyde legers malkanderen in 't gesicht. Niet te min hield men al vorensen bespreck van vrede. Doch vermits de voor-slag van *Guido* Grave van Vlaenderen, dien sy tot een maekelaer hadden in-gewillighd, wat wild en ongerijmd scheen, waeren zy niet anders dan met het zwaard te scheyden. *Cuno Swabbe*, de edelste doer ter tijd onder de Limburgers, bezat *Heruy*, *Spremont*, *Lonz*, en andere sterke Vestingen, ende had zich in des Hertoghs iongsten tocht vreedzaam, ende aen

aen d'een of d'ander noch vriend noch vyand vertoont. *Reynald* speurende dat de Hertogh op hem een quaed oog hadde, heeft het weyfelend gemoed, onder belofte van de Stadhouderſchap van Limburg, t'eenemael om ende na zyne hand gezet. Waer over *Cuno*, dewijl de andere, verbejdende de wtspraak en bemiddeling vā *Guido*, noch stille zaeten, de krijghs-vaene met der haeft eerst ging ontwinden, ende rondom Dalem op vry-buyt, tot dat hy zich al te bloot geevende, doorden Stadhouder te Dalem, mer eenige van zijne magen is onderſchept, ende wt des Hertogs bevel naer Genape, de gewoonlijke gevangen-plaetse, heen gevoerd. Hier in ſchepte *Reynald* geen groot genoegen, zoo om het derven van zoo een noodigh hulper, als om dat ſijne Slooten haer Opper-hoofd miſſende des te lichter in dwang zouden zijn te brengen. *Walraem* van Valkenburg braght die van Maeftricht mede in roeten, die nochtans merkende dat hy geen ander volk by de hand had dan ſijne land-zaeten, buyten de poorten een ſchermuzel met hem waegden, dan wierden met verlies binnen gedreeven, ende hun Schoutet gevangen. Als zy daer nae door *Henrick* van Gaesbeck ende *Arnolt* van Dieft meerder macht te haet kreegen, ende *Walraem* het heck hier geflooten zaght, heeft hy dagelijx zonder eenige tegenweer tot aen Rode toe gaen ſtroopen, en die Stad belegerd, dan daer nae weder in ruſte gelaeten, na dat *Wennemaer Gemeyn* daer voor was geſtruykeld, een man van grooten ſtam en kloek ter hand. Doch zoo de Brabanders van tijd tot tijd in getal aengroeyden, ende de Stad Valkenburgh met een beleg dreygden, ſocht *Walraem* trooft aen den Biſſchop van Kolen ende zijn ſwaeger *Reynald* van Gelre, die doen met *Henrick* Grave van Lutzenburgh, ende zijn broeder *Wabr. dela Roche* taed binnen Nuys piegende, om den Brabander gemeener hand wt de landen van Over-maes te veriaegen, door een veriaerden wrock en nieuwe aenklachten van *Walraem* wierden bewoogen, om nae de Stad Valkenburg zich te verwoegen, en naerdert'zaemenſpraak te houden, nemende middeler wijl een op-zet, van daer met alle geweld Maeftricht te bezoeken.

52. Daer binnen laegen Dieft en Gaesbeck. De Stad zelve is dubbeld, word aen de zijd van Brabant *Maeftricht* geheeten, ende met *Wijk*, t'welk aen de over-kant van de Maes licht, door een brugge t'zaemen gehecht, die over langh van een water-draef af-geſpoeld, nu door den Hertogh van Brabant tegen alle voor-vallen weder was op-gemaekt, ten eynde de eene Stad de andere zoude konnen bereyken ende in den nood ontzetten. Door wat beletselen dit voor-neemen zy verachtend, is onbekend. Eenige brieven melden, dat de Brabanders zich hadden verbonden, om het vonnis van den Grave van Vlaenderen over Limburgh af te wachten. Want dat'er doen ter tijd een opſchorting van wapenen zy geflooten, kan men hier wt ſpeuren, dat *Philips* Koning van Vrankrijk, ſchrap ſtaende omeentocht te doen tegen die van *Arragon*, den Hertogh van Brabant met allen yver ſocht tot een med-gezel te hebben, ſchickende aen hem den Heer van *Nigelle*, met verzoek dat hy in deſe gelegentheyd een beſtand met de Gelderſche wilde maekken, ende ſich met een goede macht naer Vrankrijk haeften. De Brabander ter nauwer nood daer in bewilligende, is naer een getroffene wapen-ruſte na huys

getrocken, om hem zelf en de zijne weg-vaerdig te maekken. De oorzaak van deſen krijgh was, dat de Siciliaenen door *Pedro* Koning van *Arragon* tegens *Karel van Anjou* op-gerockend, opeen * avond alle de Franſche door t'gantſche eyland van Sicilien den beek hadden geveeght, en den Arragonier tot Koning op-geworpen. Welk ſehandigh bedrijf den Paus ſoo ſeer miſhaegde, dat hy het Rijk van *Arragon* van de gehoorlaemheyd zijns Koninx ontsloegh, ende aen *Karel* Grave van *Valoys* den broeder van *Philips* wederom vereerde. Als op t'volgende iaer om vericheyde hinderniſſen de tocht eerst voort-ging, ende de Koning, naer t'veroveren van etlyke plaetſen in Sicilien ziekelijk wierd, zijn de Franſche tegen den winter weder naer huys gekeerd, ende onder wegen haer Koning binnen de Stad van † *Perpignan* quijt geworden. Omtrent dien tijd is zoo Oud als Nieuw *Zurphen* door een onverhoed ongeluck ſchier heel af-gebrand. Middleler wijl heeft *Reynald* (om allenthalven vrienden aen te winnen, ofie immers ſijne vorige vyanden gedwee te maekken) door toe-doen van *Floris* van Holland, naer een langh-wylig haet eene vreedde in-gegaen met zijn nabuer *Ian* Heer van *Kuyk*.

53. Als Hertogh *Ian* met zijn broeder *Godeſfroy* Grave van *Verſon* tegen den wtgang van t'beſtand en van t'iaer waeren weder in Brabant gekoemen, hebben de Gelderſche in den aenvangh des volgenden iaers een in-val gedaen op des Brabanders landen over Maes. Dan alzo de bevel-hebber der Stad *Grave* wt den naem van den Hertogh met ſterke rotten wtgaende de *Betouw* niet alleen en door-liep, maer ook zonder tegen-weer tot voor de poorten van *Arnhem* zich quam vertoonen, was *Reynald* genootſaekt tot bevydingh van de *Betouw* in eygen hoofd zich daer te laeten vinden, ende de Stadhouderſchap van Limburg aen *Walraem* broeder van den Lutzenburger zoolang te beveelen. Dewijl hy dan *Thiel*, eene van de vernaemdſte Sterkten van t'*Betouw*-eyland beſtoomt, ende na de verovering doende is met alles te verwoeften, word hy door het ſchielijk over-koemen van die van de *Grave* in zijn loop geſtuyt en af-gekeerd. Onder-tuſſchen kreegh de Hertogh een in-val, om het land van *Boemel* (t'welk de Gelderſche, als een leen wt den boeſem van Brabant geſprooten, van hem verſuymden te verheffen) onder zijn dwang te brengen. *Reynald* bangh voor t'verlies van ſoo eene waerde Veſtinge trock alle zyne bonds-vrienden by een, en bad ze, dat ſy den over-kant van de *Wael* hem wilden helpen verwaeren. Niet te min hebben die van *Boemel*, daer het de Gelderſche van verre aenſagen, den Brabander als hun Heer ontfangen en in-gelaeten. De Brabandsche Iaer-boeken vertrecken, dat de Hertogh alſidoen den *Grave* met deſe woorden zoude hebben beroepen; * *Was langh genoegh tegen Landen en Steden gevochten: indien hem de moed niet en ontbrack, zoud het de Grave tot een eynde ijgen veldſlagh laeten koemen, welke hy te vreden was met hem te waegen ofie in t'veld van Boemel, ofie elders daer het den Grave zoude goed dunken.* Maer alles om niet. De Gelderſche den vyand alſidoen niet gewoogen zijnde, naemen, na t'verbranden van eenige *Betouwſche* dorpen, den wegh naer *Ny-*

† *Perpennianum, à Perpenna Romanorum Duce ita appellatum, Galliarum in oppidum.*

* *Vesperis Siculis.*

1285.

1286.

megen, over-leggende vast by hen zelve, hoe ende waer zy 't verlies van Boemel best zouden in-haelen. Maer onlanx daer na ontloek 'er een nieuwe sonne-schijn. *Guido* Grave van Vlaenderen, schiele oogen krijgende van al den voorspoed des Brabanders, bestond wt enkele wangunst met zyne vyanden in te spannen. *Reynald* en Bisschop *Suffrid* op zyne macht en bystand steunende, schiepten ondertusschen nieuwe hoop van Maeftricht te vermeersteren, dewijl de Brabander omtrent Boemel bleef pannekoeken. Dan dese aenslag is door snelligheyd van den Hertogh te niet gegaen, die den snof daer van in de neuskrijgende, Boemeler-weert heeft bezet gelaeten, ende Braband in-treckende met een verschgeworven heyr zich nae Maeftricht gespoed. De Geldersche alhier niet op-doende gingen heel mis-noegd naer *Wittem*, de Heer van welke plaets een sterk voor-stander was van den Hertogh. Daer ook het hoofd stootende, naemen een opzer, de Sterkte *Limsé*, die *Geeraert Mulligin* voor den Hertogh verweerde, te bemachtigen. Maer hier al mede verstoord ende verstroyd zijnde, zijn voort van malkanderen gescheyden; treckende den Kolenaer naer Wassenburg, de Geldersche naer Nieuftad, den Lutzenburger naer Limburg, en den Vlaming naer Namen. De Brabander alsoo naer wensch de wapens om-swaeyende, heeft nae 't slechten van de Schants Reimeschal den brand geworpen binnen de Stad van Limburgh. Men gaf voor, dat hy doen ter tijd gefind was het belegh van Limburgh aen te vangen, om zyne vyanden daer door tot een gevecht aen te locken, dan dat de felle winter hem dede op-breeken. Eenige verhaelen, dat Grave *Floris* van Holland met den Brabander vereenigd, de Geldersche doen de † *Nieuwe Grift* af-nam.

1287.

54. Op den volgenden soemer is door de twee-spalt van den Opper-bisschop te Ments en *Henrick* Grave van Bar de krijg elders verhuysd. De Brabander was den Grave, maer de Lutzenburger den Bisschop alhier goed-gunstigh. Doch door de forghvuldigheyd van *Walter de Ligne* die den Bisschop diende is de zaek zonder bloedplengen tot een bestand gebraght. Naer verloop van den bestemden tijd heeft de Kolenaer den bond-genoot van den Brabander *Adolf* van den Berge vyandlijken befocht, ende zijn Graeffschap met rooven en blaeken gemackt als tot een wildernis. De Brabander, om zijn vriend niet onder 't scheer-mes te laeten, is daer heen gestreken, slaende zijn leger dicht by Arken. De Bisschop van Kolen dit wijs wordende, is van gelijken voor by het Brabandsche leger naer Lingen getrocken, op hoop van den Brabander van achteren te besetten. Met een liet hy door vliegende booden, *Henrick* van Lutzenburgh ende zijn broeder van 's Hertogen-raede, als mede *Reynald* van Gelre en den Valkenburger van Wassenburg, tot hem ontbieden, ende hen weeten; dat sy zich zoo haest als doenlijk met alle macht op den wegh zouden geuen, alzo de Brabander nu zoo goed als in eene koue was gevangen, en wt der ond-om verdorvene landen geene levens-middelen had te verwachten, behalven dat de zijne bereeds alle wt-weegen hadden af-gestooten, ende met haer hulpe den vyand gemakelijken konden verdelgen. De Hertog in den eersten niet veel werx mackende van den Kolenaer, vernam zoo

† *In textu est, Novum Fossatum. Quo quid de-
potetur, ignorare me profiteor.*

haest niet dat zijn leger was gesteeuwighd, ofte gaf hem bod om te strijden. Doch de Kolenaer vermeene den Hertogh zonder zwaerd ende met het bloote zwaerd van den honger te slaen, vond niet geraeden een kans te waegen, houdende daerom zijn volk een wijl tijds binnen de wallen. De Brabanders met een gierige hand wt deylende haer overige mond-kost, ende echter geen middel fiende om de vyanden wt hun werken te locken, slooten op 't leste raed, om ze te bestormen. De Bisschop hier voor beducht, is op dese tijding den volgenden nacht stillekens op-gebrooken, lijdende, vermits de vyanden hem na-draefden, eenige hinder in den hinder-toght, tot dat de geduerige regen-vlaegen beyde legers de winter-ruffte hebben aengepreefen. Maer de Valkenburger die noch in hitte noch koude (zoo zeer vlamde hy op den Brabander) zyne hardneckigheyd ofte wapenen konde vergetten, gingh zich midden in den winter voor Dalem legeren, een Stedeken in 't gebied van Limburg met een Burg voorfien. De krijghs-luyden, die de toe-gevroofene graften met kleyne moeyten konden overkoemen, hebben de muynen met ledders beklommen, ende met die van binnen hand aen hand geschermutzelt. Die van Dalem in desen nood stekende, zijn door *Herman* van Wittem, buyten zyne wijlheyd ende hun eygen vermoeden, heel onvoorfiens verlost, wanneer hy by geval daer omtrent zwerende eenige dorpen in de vryheyd van Valkenburgh liet aensteeken. Vermits die rook-damp van verre te Dalem gesien zijnde den vyand niet anders en verbaefde, als of de Hertog met zijn gantsch heyr in aentocht ware geweest. Waer over elk om strijd zyne spillen begoft te packen, ende het haze-pad te kiesen. Die van Dalem in 't verlaeten leger vallende hebben des vyands over-gebleeven huys-raed en storm-ge-reedschap in de Stad gebraght, ende ovet deeren sonderlingen zeegen een vier-dagh gehouden. Ick bevinde, dat op dit iaer tusschen den Hertogh van Braband, *Reynald* van Gelre en *Floris* van Holland een wapen-vreede is beraemd, welke niet langer dan tot *Catharijnen* dagh stand zoude grijpen.

55. Als in den voor-soemer des volgenden iaers door tusschen-vallen van andere Vorsten te Maeftricht een dagh-vaerd was aengeleyd, om de kraekeelen van Hertogh *Ian* en Grave *Reynald* door weder-zijdsche middelaers te beslichten, zoude *Reynald*, zoo de Brabanders getuygen, hebben geaerselt en achter gebleeven, ende weynige van zyne gefinde naer Valkenburgh by een roepende, aldaer, in 't byweesen van den Bisschop van Kolen en Valkenburger, door koop quanfuys ofte gemaekten handel aen den Lutzenburger op-gedraegen al zijn opspraak op het Vorstendom van Limburg. De Brabander dit verstaende, heeft wt verstoornis op staende voet de weegen, waer door yeder naer huys moeste keeren, heymelyken beset. Maer soo zy gewaerschouwd een ander pad in-sloegen, zijn zy herwaerts en derwaerts, ende de Kolenaer naer Hensbergh, ende voort swt vrees al dieperin geweeken. De Brabander hem na-zettende maer nieraerts betrappende, bestond tot voor de vesten van Bon te struyk-rooven. Aldaer wierden des Bisschops wijn-bergen vernield, zijn lustige wild-baen afgekapt, het macke wild gevangen, ende tot een leckerny en buyt het leger ten besten gelaeten. Middelerwijl quam de borgery van Kolen die

doen met den Bisschop oncenig was, den Hertogh smecken, dat hy eenige by-geleegene Sloten, als den knevelaers dienende tot schuyt-hoeken, onder den voet wilde werpen. De Hertogh die's voor een ridderlijke deughd hield de stract-roovers te verdelgen, heeft hare beede in-gewillight, ende zich geschickt om t'Woeringen te bemachtigen. Geruchte liep, dat die van Woeringen door oogen-luykinge en wraek-gierigheyd van van Aerts-bisschop Sifrid van den roof leefden, ende de in-zaeten van Kolen meest beleedigden. De Bisschop hoorende, dat de Brabander zijn leger voor Woeringen had geslaegen, riep zonder vertreck zyne bond-genooten te zaemen, gebruykende dese gelijkenis: *Dat een walvisch grooter als men in die gewesten hadde gesien, in 't land van Over-maes op-geworpen, zich rechtevoort in 't veld van Woeringen ontbield, ende met kleyne moeyten wasse vangen, indien men niet te langh en draelde.* Als sy op dese tijdingh alle nae hem toe-ruckten, daer hy niet verre van Woeringe de Westfaelingslagh-reede maakte, zeyde hy: *Des walvisch toe miens vangste ghy-luyden zijt ontbooden, is de Brabander, die niet met een wel-geschickt beyr, maer een ongeregelde hoop Woeringen heeft belegerd. By hem is de beste adel van Brabant, ende een groote plunderage wt mijne landeryen by een gehaald. Dit alles is binnen twee dagen in uwe maght. Want ghy derf niet te vreesen, dat dese bende snap-baenen den eersten aenval sal wt-staen: alleen hebt ghy toe te sien, dat niemand van de buyt-gangers en ontsippe.* Na dese woorden heeft hy over den Hertogh ende zijn gants leger een vloek wt-geschooten.

56. De Brabander etlyke ruyters op kondschap voor wt-schickende, om te ontdekken waer ende hoe sterk der vyanden leger was, ende verneemende dat het dichte by lagh, is wt-hevigheyd en ongeduld zonder langer beraed hen tegen getrocken. Onder wegens liep d'een d'ander op het lijf. Waer over beyde een weynigh stille hielden, om hare volkeren in geleeden te brengen. De Kolenaer stelde zich zelf in 't midden, de Westfalingen voor aen; de Geldersche, Valkenburger, en Lutzenburger besloegen de wterste vleugels. Haer voet-volk bestond in 14000. koppen; de ruytery vinde ick niet begroot. De Brabanders waeren ongelijk zwacker, maer alle volk van wt-schot, ende door de bank van adel, 1500. sterk van ruyters met weynige voetknechten. Hier by quam noch een Fransche bende te paerd, aengevoerd door des Hertogs broeder, ende Guido Grave van S. Paul: behalven de bysondere troppen van de Graven *Adolf* van den Berge ende zijn broeder *Henrick* van Wydecke, *Waraem* van Gulich, *Arnolt* van Lootz, *Everhard* van der Mark, als mede van de Heeren *Ian* van Heusden, *Ian* van Arkel ende *Ian* van Limburgh, neffens een goed deel borgeren van Kolen. Alle de Brabanders (waer onder ook eenige Limburgers, volgende de wimpels van *Wittem* en *Malepart*) heeft de Hertogh aen 't spits gestelt, ende hen by-gevoeght de Fransche ruytery, om intijd van nood en anders niet hulp van haer te ontleenen. Aen den Grave van Lootz en de Kolenaers wierd de rechter vleugel, ende de lichter aen *Adolf* van den Berge gegeven. Doen zijn de Geldersche ende Bisschopsche siende het kleyn getal van de

† *Burungum in Antonini Itinerario dicitur, ubi olim legionis septima ala fuit. Ego Cannas Germanorum non in sicte appellem.*

Brabanders plotselijken ende op een draf den vyand in-gevallen. *Herman Hermal* een kloek Geldersche Ridder dit werk aenschouwende, ende sich tot *Reynald* keerende zoude aldoen gezeyd hebben: *Soo langh wy in drie verdeelde boopen op den vyand aengingen, had ick groote hoop tot de overwinning, maer nu vrees ick een gewisse neder-lage.* De Brabander mede merkende zulx tot zijn merkelyk voordeel te dienen, heeftfoo een aenspraak tot de zyne gedaen: *Dat sy nu dien vyand onder oogen zaegen, welken sy zoo duckmaels hadden wt-gedaeght, en door den blooten schrick van hare wapenen op de vlucht geiaeght. Sy zouden zich te gemoet voeren, dat hun alleen hare dapperbeyd wt den drucken weder naer huys konde helpen, zonder dat sy behoeften te schrieken voor de menighe der vyanden, alzo'er geen dingh voor de deugd was onwinbaer ofte geslooten.* Als de icte woorden waeren wt-gesprooken, heeft hy zijn volk aengeleyt.

57. In 't midden was een Heeren-wegh vol slijx en diepe modder-kuylen; ende met breede slooten (waer in het land-water zijn afdrogt hadde) aen weder-zijden af-geslooten. Voor die steegh bleeven de onse stille staen, op hoop van de Brabanders over te locken, ende hen, wanneer sy in de kley ofte doornen zouden zijn verstrickt, op 't lijf te vallen. Onder de voorste Brabanders was een bastaerd van de *Wesmaelen*, een zeer stout mensch, (gelijk gemeenlyken zulke quanten zijn) die over-luyd schreeuwende: *Lustigh, Mackers; de over-winnings is onse, zoo wy alleende steeghe konnen winnen,* te gelijk het leger dwars op den wegh heeft aengevoert. Doen is het gevecht en d'ernsteert te deeg aengegaen. De Kolenaer, Lutzenburger, en *Reynald* te gader op den vyand aenftotende, dedden een storm van vooren, van afteren, van ter zijden, ende op hare macht steunende, bestonden met een kleynen hoop een grooter aen te randfen. De Brabander was mede niet luy, foo met de zyne aen te maenen, als die geene te ontzetten die het te quaed hadden. In de eerste vijf uyren stond de kans foo kamperlijk, datmen den winner ofte verliefer niet en konde onderscheyden. Dan foo haest het geruchte quam, dat *Berthout* Heer van Mechelen aen de zijd van den Hertogh was getuymeld, en de Hertogh zelf, na 't verliesen van zijn rijd-paerd, voet aen voet kansfende sijns leevens gevaer liep, is de strijd heviger en heviger ende als op nieuws aengevangen. De Lutzenburger niet twijfelende aen de goede wt-komst, ende met lust bevangen om den Brabander te grijpen, zocht aen alle hoeken in te breeken, daer de Hertogh in den meesten nood was. De Brabanders dit siende, ende haer eygen leeven leeder hebbende dan dat van den Hertogh, hebben met hunne lichaemen als een wagen-burgh om hem geslaegen, ende geene quetsuyren ofte vermoeyens gevoeld. Een yeder woelde om zeerft; boven andere *Arnold Hof-stade* een Loevenaer, die aen zijn honxt de spoooren geevende, en door den dicksten hoop door-dringende, de selste tegen-streevens met een bijl in den neck neder-hackte, houdendeniet op van houwen en kerven, eer hy den vyand allenxkens aen 't wijken hadde gebraght, ruyme stract gemaekt, ende den Hertogh op een versch paerd geholpen. Alldoen is de Hertogh met *Hof-staden* en andere edelen sterker op den Lutzenburger aengevallen, die desen storm niet konnende wtharden, het puyk van sijne ridderfchap op de plaets liet sitten. Grave *Henrick* zelf, omtrent ende

ende voor wiens lijf veele dappere mannen als een borst-weeringe hadden gemaekt, deed meer als gemeyne tegenweer. Maer na dat de vaen door den Brabander was genoomen, ende zijn paerd onder zijn lichaem gepriemd, is hy, doende al dar in zyne maght was om zijn vluchtigh leger op te houden, door *Walter van 't Bisdum* dood-gesteeken. Het zelve lot viel op *Grave Walter* ende *Willem van Ardenne*. De Lutzenburgers zulx siende begonnen te verflacuwen ende zich alle aen 't loopen te geeven.

58. Aen een ander oord was *Walraem de la Roche*, na dat hy de Franche ruytery moedelyken hadde bestreden, bykants met alle de zyne gevallen. De Graven van *S. Paul* en *Vurson* van daer scheidende, om de Brabanders, die, zoo zymeynden, van de Lutzenburgers overlast leeden, by te staen, hebben de verstroyde Lutzenburgers noch meer voort-gedreeven. De neder-slach zoude alhier grooter zijn geweest, ten waere de Franche, siende de Brabanders van verre met de Geldersche en Kolenaers hand-gemeen, daer na toe waeren gestreken. 't En kostede haer niet veel arbeys, dese already afgesloofde en aemachtige volken voort aen kant te helpen, zoo om dat de bende van de Masenaers den Burg-grave van *Wassenburg* ende Heer van *Hensberg* verradelyken begeevende, het leger van ter zijden hadde ontbloot, als mede vermits de Graeven van *Loots* en den *Berge*, die sich tot noch toe niet en hadden gerept, den vyand versch waeren in-gevallen. Zulx dat door de sterke en steedsche stormen eerst de Westfaelingen en daer na de Geldersche de wijk kooften, ende Bisschop *Suffrid* geen ander wtvucht siende zich vond genootzaekt, aen *Vurson* over te geeven. Onder de gevangens waeren ook de *Grave van der Mark*, ende † *Adolf van Nassouw* naderhand Roomsch Keyzer. *Grave Reynald* van *Gelre*, die zwaerlyken voor in zijn lichaem ende meest op het hoofd verwond was, ende niet te min over-befig om het gantsche heyr in raek en in zyne geleederen te houden, zoo hy, nae 't verstroyen van zijn volk, zocht te

† *Ick en kan niet voorby gaen de ongehoorde vryborstigheid van deze edele en recht-schaepene ziel, die ook het gantsche huys van Nassouw met het moederlyke zogh schijnt in-gedronken te hebben. Adolf had vijf van de Brabandsche Overste door zijn eygen hand neder-gevelt, dan wierd op 't lest zelf gevat, voor den Hertog van Brabant gesteld, ende half wt spot, gevraecht, wie hy was? Ick ben, zeyde by de Grave van Nassouw. Maer, sprach Adolf wederom, wie bent ghy? Ick ben, andwoorde de ander, de Hertog van Brabant, dien ghy met een hals-sterke vyandschap hebt vervolgt, ende vijf van de aller-beste krijgs-belden af-geslaegen. Doen zeyde Adolf: Ick verwondere my dat ghy ook mijn zwaerd zyt ontkomen, 't welk ick op u hadde gesloepen, ende gaeger was om u dan yemant van de andere te ontzien. De Hertogh hoorende dit open-hertigh bescheyd, daer zich menigh over-winner aen zoude gestooten hebben, heeft hem niet alleen vrygelaeten, maer ook getracht door geschenken in zyne vriendschap in te grupen. Waer wt wel is af te meeten, dat de Schrijver van dezen slach dapper met speck heeft geschooten, ende de Brabanders veel meer dan vier van de Grooten ende 38. mannen van den gemeynen sleur aen bun zijd hebben gemist. Want waer men houdt, daer vallen spaenders.*

ontrijden, wierd door den *Grave van S. Paul* ingehaald, ende voor den Hertogh gebraght. *Reynalds* zwager de *Valkenburger*, die in oorloghs-kunst en kloek-moedigheid niemand en weck, schoon genoomen de Geldersche en Kolenaers nu waeren geslaegen, bezweek echter niet, de gantsche macht der vyanden alleen de borst en stael te bieden. 't Gevecht hingh langh twijfel-achtigh, tot dat hy zelve ten lesten door *Daniel van Boekhold* wierd gegreepen. Aen de zijd van *Reynald* en zyne mede-standers zouden 1200. mannen zijn gebleeven, als mede des Bisschops broeder *Henrick* van *Westerburg*, hier onder gerekend 400. (andere zeggen 1000.) riddersmaetige luyden. Boven alle wierd *Henrick* van *Lutzenburg* met zyne drie broederen beklaeghd, die vader was van den naderhand Keyser *Henrick* den sevenden. 't Beroemde geslacht van de *Stavendriskes* had 120. mannen tot desen krijgh alleen wt-gelevert. De Opperste van alle *Cuno Strabbe*, boven gemeld, had in 't bysonder *Herman Wittem* en *Malepart* met hun aenhangh wt-geeycht. Dese wortelden met den anderen tot aen 't eynde van den dagh, in 't aenzien der Brabanders, na dat de grootste troppen al waeren neder-gemaekt. Doch de *Stavendriskes* zijn tot op drie nae alle op de plaetz manneliken gesneuveld. *Cuno* siende de zyne in 't lijden had zich by tijds wech gepackt, om gevat zijnde zyne ineyneed niet te bezuyren. 't Getal van de zamentyke gevangens staet niet begroot, dan dat het wild meer was dan de iaegers: hoewel eenige van 1000. gevangens vermelden. Van de Brabanders zijn alhier vermist *Berthout* Heer van *Mechele*, die men onder de dooden niet en vernam, *Walter van 't Bisdum*, de Heer van *Zuylen* ofte *Zoelen* een Geldersche-man, doch by den vyand dienende, ende *Arnolt Sellekan*, behalven 38. gemeene soldaeten. Het Slot *Woeringen* wierd weynige daegen daer na aen den af-weesigen Hertog (die om de gequetste te doen verbinden op *Koien* was verreyd,) ofte (foo andere willen) al voor den slach in handen geleverd, ende tot den ondersten voet af-gebrooken. De *Limburgers* nu geen Opper-hoofd ofte beschermers vindende, zijn de over-winners mede gevolgd. Binnen de Stad wierd een sterke bezettingh geleyd, ende *Herman Wittem*, een trouw dienst-man van den Hertogh, gemaekt tot Burg-grave.

59. Dese bloedige slach op *Bonifas* dagh 1138. voor-gevallen, in de welke 4000. mannen ontrent 20000. hebben over-wonnen, is van ons alsoo na-verteld volgens den inhoud meest van seker geschrift, waer in de Brabander nochtans al te zeer wt-kijkt: alzo de insteller niet alleen *Ian* Hertogh van *Brabant* en *Lotringen* heemelhoog roemt, maer ook t'elkens van zyne slechte en des vyands geweldige macht vermaent; dat mede de Brabander seer heelen dagh af-gesloofd ende door wonden vermat, geene ververfinge van volk konden hebben, de verwonde niet ter zijden draegen, ende de geleederen herftellen, maer een yeder op zijn oude plaets hayr moeste laeten ofte hayr geeven; daer aen des vyands zijd om de meughte van volk d'een d'ander met gemak konde verpoosen, ende den vermoeyden afem doen scheppen. Andere Schrijvers maeken de winst ongelijk kleynder, verheffen boven alle andere de kloekheyd van den Heer van *Arkel*, verhaelen dat *Grave Reynald* de Stad *Thienen* gewa-pender hand had bemachtigt en verwoeft, ende met

met zyne Geldersche in den eersten allenthalven den meester maekte. Soo veel de gevangens belanght, zijn der selver veele, die 't met den Brabanders niet en hadden verkerft, om niet losgelaeten. *Reynald* wierd op het Slot Batterfen gegijzeld, ende by wtspraak van den Bisschop van Camerick gedwongen zijn recht op Limburg te verzweeren. *Vinson* schonk den Bisschop van Kolen *Sifrid* aen *Adolf* van den Berge, die hem seven iaeren after een (andere seggen van een jaer) in hechtenis hield beslooten. Daer na heeft *Wahaven* Grave van Gulich de sterke Vestinge Zulich in 't land van Kolen veroverd en gellecht. Insgelijc deed de Grave van der Mark in 't gebied van Westfaelen. Maer *Wahaven* van Valkenburg op dit iaer wt zyne banden rakende bestond opnieuws eenige poorters van Limburg te te onder-taften, ende een aenslagh te brouwen, hoemen best den Stadhouder *Wittem* in schijn van vriendschap wt sijn Burgh zoude locken, aengrijpen, sijn volk wtaegen, ende hem alsdan met zyne krijghs-macht op een bestemden dagh in de Stad laeten. Dan alzoo het verraed wtbrack, heeft *Wittem* de quaed-rockeners niet alleen gestraft, maer ook den Hertogh zoo ver bewoogen, dat hy *Walraem* in zyne Stad Valkenburgh gingh belegeren. Het scheen aldoen met hem gejaen, ten ware de Brabander op het voor-bidden van den Grave van Vlaenderen hem hadde verschoont, na dat hy te voren een duyren eed had gezworen van nu af sich niet meer tegen den Hertogh te sullen vergrijpen. Op het volgende iaer is door tusschen-spreken en 't middelen van *Philips* Koning van Vrankrijk wt zyne Brabandsche boeyen verloft *Reynald* van Gelre, mids afstaende tot behoeve van den Hertogh, boven hetland van Limburg, dese vier Steeden, *Duyfburg*, *Wassenburg*, *Hervy*, en *Spremons*. Doch vermits hy *Wassenburg* voor 12000. mark zilvers aen den Bisschop van Kolen had verzer, moefte hy met een dese los-penningen en de plaetz zelve aen den Hertogh over-leeveren. Eenige voegen hierby, hoe Hertogh *Ian* doen tertijd aenden Grave van Gelre ten hoeweljk heeft bestadet *Margriet* dochter van *Guido* van Vlaenderen des Hertoghs schoon-vader, ende weduw vanden nu over-leeden *Alexander*, zoon van *Alexander* den dierenden Koning van Schotland, die daer nae moeder is geworden van verscheyde kinderen. Maer wanneer hy ze te huys heeft gehaald, kan ick bescheydentlyken niet weeten, om dat het sterf-iaer van zyne eerste vrouw *Ermgard* van Limburg * niet zeeker en is.

60. Op den vierden vanden Oogst-maend heeft Keyfer *Rudolf* binnen Erfurt aen Grave *Reynald* sijn bysonder vriend van des Rijx wegen mildelyken geschonken en toe-vertrouwd het opper-bewind ende gezagh over 't Oost-vrieland, zoo het doen van * 't Vlie af tot aen de * Eemslagh wtgebreyd, ende in zich de Grietmannen van Ooster-gouw en Westergouw eygentlyken besloot, wt-genoomen alleen Vrieland over 't Vlie, 't welk den Hollander langh te voren was toe-gekend. De voor-waerden luyden; dat hy wt des Keyfers naem aldaer ende zoo wijd des Rijx gerechtigbeyd streckte, niet alleen recht spreekken, wetten maken, Rechters, Raods-beeren, en

† Pacū conditiones extant, Miræo teste, apud Emund. Dimer. in mss. à Brabantia Historiâ.

† Vid. Pontan. pag. 171.

schattingen na sijn wel-gevallen stellen, maer ook kals-gericht mocht voeren, des lands in-komsten, mids aen 't Rijck veekening doende, in-beuren, ende voorts alles wat noodigh met volle macht verrichten. Alle weite-ijke byzen-kansen en steek-penningen waeren hem geschonken: was ongehouden zyne bediening af te leggen, voor ende al-eer sijn verschot tot het weder-winnen ofte verbeeteren van Vrieland aengeleyd, als mede de 4000. marken sijn zilvers den Grave voor sijnne moeyten toe-geleyd, door hem of sijnne navolgers ten volsten waeren op-geleyd. Quam by eenige landoryen ofte vecken in Vrieland onder 't Rijck met behoorende daer na aen te koopen, die moght by wy en onbespeerd bezitten. Deze gift is naer negen iaeren van des Keyfers zoon *Albert* vernieuwd. Omtrent desen tijd heeft *Diderick* Grave van Kleeve tot voordeel van Grave *Florin* van Holland af-stand gedaen † van de Stad Heusden en Altona, die te voren gestaen hadden onder 't Graefschap van Teysterband. Ende alzoo *Reynalds* zuster *Ermgard*, met *Diderick* in echt gelect heb-bende, al te voren was over-leeden, heeft Keyfer *Rudolf* hem tot eene bed-genoot gegeeven zyne nicht *Margriet*, dochter van *Everhard* Grave van Habsburg, als mede van Rijx weegen het bestuyr over *Deventer*, ende voor een seckere geld-schuld *Duyfburg*. Welke overwijfing en pandschap zyne nazaeten de Keyferen *Adolf* en *Albert*, meer penningen van den Grave op-neemende, naderhand van waerden hielden. De Heer van Arkel heeft mede in die dagen den Grave van Holland tot een Leen-heer gemaect van zyne Vestinge *Gorinchem*. Daerna gaf de Keyfer binnen Ments aen *Reynald* een geweld-brief, om in den kringh van de Velouwe, daer nu de vleck *Staverden* staet, een nieuwe Stad op te timmeren, aldaer onder zulke keuren als hem believen zouden, aen allerhande burgers en van allerhande staet herbergh ende Stads-recht te verleenen, zoo zulx maer niet en geschiede tot hinder van 't Rijck ofte des Rijx onderdaenen. Dese vergunning is vier iaeren laeter door *Reynalds* neeve Keyfer *Adolf* op † nieuws beveitsgd. Doen is mede tusschen de *Harderwijkers* en die van *Deventer* in vriendschap gesleeten het verschil over den *Koter-tol*.

61. Na dood van *Rudolf*, is in 't begin van 't volgende iaer, door 't bekuypen meest van den Bisschop van Ments, tot Frankfort voor Keyfer wt-geroepen *Adolf* van *Nassouwe*. De Brabanders hadden omtrent desen tijd hun Heer tot verfoetinge van de vorige oorlogs-kosten in-gewillight het twintighste deel van alle hunne in-komsten. Welke beleefdheyd den Hertogh dede zweeren, dat hy of zyne navolgers noyt in 't toekomende zulke schattingen zouden in-voeren. Dit hand-veft was beteykend van Keyfer *Adolf*, sijn zoon *Ian*, ende mede van onsen *Reynald*. Onder-tusschen beval *Reynald*, op het aendrijven meest van zyne vrouw *Margriet*, binnen *Zutphen*

† Dit moet met een koortje zouts verstaen worden. Niemand mach meer rechts aen een ander over-zetten, dan hy zelf is hebbende, zeggen de rechts-geleerde. *Diderick* en had geen eygendom aen de Heerlijckbeeden van *Altona* en *Heusden*, dan alleen de bloote beleeninge, welke hy, zonder meer, aen den Hollander heeft geschonken. Siet 't eyndens 't voorigh boek den Stam-boom van die van *Heusden*.

‡ Vid. Pontan. pag. 168.

in-
Gy-
hs-
eck,
aers
de
en
fiel-
niel
van
oo.
ops
ge-
nae-
Lut-
die
den
ven-
leen
dibe,
riem
cht.
ynde
, na
r-ge-
ditie
veld.
tijds
need
lyke
wild
van
ban-
sche-
nam,
ofte
yand
S. ge-
wey-
ertog
coeh
voor
der-
geen
zijn
Stad
vmas
ogh,
dagh
128.
oni-
ons
t van
htans
lleen
emel-
echte
; dat
loofd
e van
ijden
ereen
n ofte
m de
mack
afem
ten de
lle an-
, ver-
gewa-
ende
met

1289.

1290.

1291.

1292.

voor 't gezelschap van de Predick-broeders een fraey Klooster op te richten, 't welk al noch in wesen is. Seeker * Schrijver verteld, dat *Reynald* effen te voren, wt toorn tegen den Bisschop van Utrecht, die hem in de Velouw moeyten maekte, met branden zijn geheele Sticht had geschon- den, Amersfoord belegert, bestormt, overwel- dicht; en al wat hem beiegende in hevighed neder-gehouden: ende dat hy, om dese bloed- storting te boeten, dit Geestelijk gebouw heeft doen opwerpen. Die van Nymegen op ende van Stilmans kercken een Klooster getimmerd heb- bende, wierden wt het Klooster van Zutphen voorfien met geleerde en heylige mannen: met toevoeginge van woeninge en rijke renten, die met der Vorsten macht allenckens zijn aenge- wassen. Na 't vonnis van Keyser † *Adolf* ende de Rijx-ftanden in den iaere 1293. te Norenbergh verzameld, is 'er op het begeeren van Grave *Reynald* vast gesteld; dat zoo 'er een eyland ofte middel-weerd op-koemt in den Rhijn ofte ander stroom in 't gebied van eenig Grave, die op dien stroom tollen en vry-geleyde ontfanght van we- gen 't Rijk, de zelve weerd eer behoort aen 't Rijk ende aen den Grave, als aen andere, bezijden den oever van den stroom ge-erfde, eygenaers. *Sifrid* Opper-bisschop van Kolen wt zyne seven-iaerige hechtenis geraect zijnde, heeft aen *Reynald* tot een heeling van zyne geleedene schaedden erffe- lyken vereert de dorpen van *Alderkerk* en *Nyerkerk*, ende daer behalven in een openen brief aen die van Nymegen dit voor-recht; dat sy om hunne schulden, hardneckigheyd, ofte andere niet dood-waer- dige misdaden, den geesteliken ban niet en zouden zijn onder-worpen, begeerende, dat dese sijne keure (welke den burgeren voor desen ook van den Ruwaer- den en Ampt-luyden was vergund) als een onverbree- kelijk besluit hen vorder plaets zoude hebben. Een wijl daer na is door gedachten Bisschop tegens beloften onverhoeds afterhaeld Grave *Adolf* van den Berge, die den gevangen Bisschop te voren een merklijk geld had af-gedwongen. *Sifrid* desen spijt niet konnende op-eeten, vol- deed zijn wrock en hooghmoed met een Turxe meer dan Christelijke straffe. Alfoo hy den Gra- ve, zoo langh zijn leeven duyrde, naekt in een- yseren kouw met hoenigh besmeerd gewoen was te steeken, ende alfoo den vliengen en byen ten roof te geeven. Ende hoewel de Grave een hoogen eed zwoer van alles dubbeld weder te willen geeven, kreegh hy echter geen anderen troost, dan dit vermeetel en duyvelsch bescheyd: Dat *H. Peter* de sijne genoegh kende voeden, ende by sijne goederen geen gebreck en hadde: Hy wilde hem nu leeren, wat het voor eene zaak was, eeni Aert- bisschop zoo lang in de boeyen te houden. Op desen tijdis *Wassenburg*, door dien de Grave van *Gelre* zijn woord niet na en quam, door *Ian*, *Ians* zoon, Hertogh van *Braband* ingenoomen, en toteen puyn-hoop gemaekt. In 't volgende iaer is Grave *Floris* door *Geeraert* van *Velsen* en zyne mede-plichters vermoord, en zijn zoon *Ian* in zyne plaets getreden. Daerna ontfond 'er krae- keel tusschen *Reynald* ende zijn zusterling *Diderick* van *Cleeve* over het Rijx-bosch, de in-komsten van den tol te *Lobeek*, ende de thienden van *Huneven*, welke den *Kleevenaer* tot een bruyds- gift waeren toe-geleyd. Doch alles wierd ver-

geleeken, ende, tot meerder verzachtinge der ge- moederen, *Reynalds* dochter *Margriet* (die doen by haer groot-vader *Guido* Grave van *Vlaenderen* te huys lagh) aen den iongen *Diderick* (die niet *Reynalds* zuster maer *Margriet* van *Habsburg* tot een moeder had) ten houwelijk verloofd. *Arnolt* van *Wesdorp* ofte *Wensdorp*, bevel-hebber van het Ians Galt-huys tot *Nymegen*, heeft op desen tijd aen *Reynald* en zyne erven geschonken den *Nyenbecker-weerd*, op de *Velouw* tusschen den *Yssel-stroom* en *Voorst*, met zijn Slot en aen- kleeven. Dese vereeringh is daer na voor haer aendeel gesterkt door *Henrick* van *Rede*, *Pelgrom* van *Putten* met zijn broeder *Henrick* van *Keppel*, als ook van *Albert* en *Arnolt* van *Linden*, ende de weduw van *Everhard* van *Enghuysen*. *Geeraert* van *Malderick* wetyke zoon van *Saffarin* wierd van Grave *Reynald* beleend in sijn Slot *Malderick*. Gelijk ook *Walter* van *Zinderen*, ten over-staen van *Henrick* van *Lochem* en *Winrick* van *Wesent- horst*, in een brief betuyghde, vrouw † *Marie* van *Gelre*, dochter van *Orbo* den drieden, ende naer allen schijn huysvrouw van Grave *Adolf* van den *Berge*, te zullen laeten in 't vry gebruyk van de sluys tegen over *Endringen*. Op het navolgende iaer heeft *Orbo* knaep, Heer van *Bueren* met zijn zoon *Alard*, om over zeekeere begaene misdad met *Reynald* tezoenen, sijn Slot te *Bueren* den Grave t'eenemaal in handen gegeeven; doch daer na, door het geduyrigh smeeken zyner vrienden, de *Vesting* wt genaden wederom te leen bekoo- men, naer vorige hand-taetinge, dat hy ofte sijne erven den Grave noyt daer wt zouden beoorlogen, ofte sijne landen in eeniger wijse krenken, dan hem alle- dienstighed en trouwe betoonen, ende in quade tijden het Slot voor hem open houden.

62. Wanneer een weynigh te voren *Philips* Koningh van *Vrankrijk* een grooten rack van *Vlaenderen* had bemachtigt, en Keyser *Adolf* den mede-ftander van Grave *Guido* daer na met geld om-gekoft, om *Vlaenderen* in den pekelt te laeten, ende ook *Adolfs* benijder *Albert* van *Oosten- rijk*, zoon van den iongsten Keyser *Rudolf*, met geene mindere giften op-gerockend, om *Adolf* en de *Duytsche* werk te geeven, zijn op dien tijd vele *Rijx-Vorsten* den *Oostenrijker* mede ge- vallen tegen den Keyser, wt zaak hy door ge- schenken zyne bonds-vrienden ende beloften was af-geweeken. Zommige vertellen dit op eene andere wijze, dat te woenen Keyser *Adolf* voor geld ende tot des *Rijx* oorboir gekoft hebbende *Duringer-land* van Hertogh *Albert* van *Duringen*, die voor-had zijn eygen bloed daer van te beroo- ven, hier over in den haet is geraect van meest alle de *Grooten* van *Duytland*, ende van zijn bitteren wan-gunner en hoofd-vyand *Albert* van *Oostenrijk*; ende dat wyders de *Koning* van *Bo- hemen* neffens de *Vorsten* van *Ments*, *Saxen* en *Brandenburg*, buyten toe-stemming en bywesen van hun andere mede-leeden, in een achter-baxe by-een-komst tot *Ments* ('t welk te *Frankfoort* had moeten geschieden) *Adolf* by zijn leeven en

† *Inmers* is sy op 'dat iaer noch ongebonden geweest, al zoo het hand-vest sprekt van *Domicella*, dat is, *Damoiselle* ofte *Ionk-vrouw*: gelijk sy mede in een brief van 't iaer 1306. *Ionk-vrouw* word ge- beeten, doen sy al was over-leeden: zoo dat sy waerschijnliken vryster tot de leste wyf is gebleeven, ende *Reynald* by geval twee zusters van den zel- ven voor-naem heeft gehad.

† *Refer: V. Cl. Lamb. Goris Syndic. Neomag. Ad- vers. Iur. Traß. 4. c. 23.*

onverhoord wt zyn Keyserlijk ampt hebben gezet. Aen de zijd van *Albert* stonden van de Nederlandsche Vorsten de *Brabander*, *Lutzenburger*, ende mede *Reynald* van *Gelre*, dien liet buyten twijffel heeft verdooten dat zijn schoon-vader *Guido* met zulke sinxe strecken was omgeleyd, hoewel hy anders wegen zyne maeghschap en menige weldaeden niet min aen *Adolf* was gehouden. *Albert* had omtrent 14000. mannen by een, ende *Adolf* niet veel weyniger. Als daer nae by *Alfhem* in t gebied van *Worms* op den tweeden van de *Hoymaend*, (wezende den zelven dagh ende maend dat *Adolf* voor ses iaeren Roomsche Koningh was ingehuld; als mede dat zijn waerde na-zaet *Prins Mauritz* 300. iaeren laeter dit leed en verwijt opeenen anderen *Albert* van *Oostenrijk* heeft gewrooken) beyde legers aeneen rackten, is *Albert*, na t' tverslaen van *Adolf*, hoewel in weder-wil van den *Paus*, alleen meester van t veld en van de kroon geworden, die ook voortmazyne in-huldige (om den *Vriesen*, die zyn tegen-streever in den voorigen slag hadden gestijfd, meerder trotz aen te doen) te *Boppart* aenden *Rhijn* volkoemelyken gestand heeft gedaen de brieven, waer by zyn vader * eertijds den *Grave* van *Gelre* had gemachticht tot het bewind van *Oost-Vriesland*.

† Hoewel God (die door een rechtvaerdigh oordeel duymaels veel toe-laet dat hy niet en gebied) den Keyser dese plaeghe heeft t'huys gezonden, hebben doch eerlangh de verradelyke Raeden en af-vallige Vorsten die dit vuyr hadden geboet, op een sebandelyker en ongenadiger wyze zyn geessel gevoeld. De *Wraek-godin* is haer alle met loode maer wisse schoeyenna-gestapt, en heeft ze, tot zmaeden toon van de wereld, wt de wereld weghgehaelt. Een goede meniebre der zandten zyn in de stryd-baen met den neus in t zand gevallen, en ge-ykerhand met *Adolf* na den hemel gevaeren. In t bloed van *Albert* heeft zyn eygen bloed-vriend de handen gewasschen: Onse *Reinald* is kortz daer nae met krank-zinnigheyd geslaegen, ende van zyn eygen kind tot een gevangen en *Stads-kind* gemackt: De *Bisschop* van *Ments* stierf haestelijken in zyne stoel; die van *Straesburg* aen de wonde van eens been-bachters slacht-mes; de *Grave* van *Leiningen* aen een woedende ziekte, ende de overige zyn mede; zoomen zegg, door het bed-stroo gedroopen. Dit is een recht spiegel, om, in dese om-gekeerde wereld, sebrick en bleeke kaeken (want zulke quanten geen eerbaere bloos-wertt konnen zetten, alsoo sy geen schaemte ofte een droppel eerijx bloeds in t ijs en hebben) aen te iaegen zondaene tuymel-geesten en *Knipperdollings* broeders, die het voor een heyligh werk houden Gods *Stad-bouwers* en *gesalfde* (hoewel sy t zoo zeer op de zelve ofte baere vermeynde misdaden niet en hebben gelaeden, als wel op hare macht) niet alleen te beoorloogen en vast te zetten; maer ook, door een aerts-schoonstuck tot een on-eerlijken dood te verwijfen, ende haer omozele na-keemelingen wt den stoel te stooten, om zelve daer op te gaen zitten. *Ondertusschen* moet de *schamele* *Gemeynte* dit mis-gelden; ende, in plaats van een wettrigh *Over-hoofd* te geboorzaemen, neygen en zuchten onder het spijgher iock van honderd *Bloed-bonden* en *nieuwe Dwingelanden*, die zich noch voor *Christenen*, ende voor *Christenen* van t beste stof derven wt-geeven. *O calum, o terra, o maria Nepuni!* Danick geevebente bedenken, of' eroyt eenige *Gesuyerde* *Christenen* aen zulke *grouwelen*

plichtigh zyn geweest, en dese hetsche en *Iesuitische* grond-regels hebben derven in druck brengen, die door veele geleerde * pennen worden gestraft en wigelacht: Dat alle volken zittende onder de *Koningslike* heerschappy, moeten en behooren, zoo haest sy moegen, der zelve iock van den hals te werpen: ende dat alle macht over al oorspronkeijk is by de *Gemeente*, ofte behoort te zyn, ende niet by de *Koningen*. Dan de meesters, die dese zoo botte als ergerlyke *Leeren* leeren en onder t volk stroyen, zyn hun meesters te vroege ontloopen, ende verdienen zelf de *plack* en hun eygen brieven op te eeren. *Immers* heeft de heylige en boogh-verlichte *Ziel* van *Bartas* van dit vergif niet zwanger geaen, die in de *Voor-reeden* van zyne *Iudith* dese woorden gebruyke: *Ceux la me font grand tort qui pensent, qu'en descrivant la catastrophe de ceste histoire vrayment tragique, ie me fois rendu volontaire Avocat de ces esprits broüillons & feditieux, qui, pour servir à leur passions, temerairement & d'un mouvement privé coniurent contre la vie des Princes, qui pour leur cruauté, exactions insupportables, & des bordemens domestiques se sont comme dégradés du venerable & sacré tiltre de royauté. Car tant s'en faut que j'estime que cest exemple & semblables doivent estre tirez en consequence: que mesme ie me persuade, que l'acte d'Ahod; de Iahel & de Iudith, (qui sous couleur d'obeyssance & pretexte d'amitié ietterent leurs mains vengeresses sur Eglon, Sifare & Holoferne) eust esté digne de cent potances, cent feux & cent rouies, s'ils n'eussent esté peculièremment choisis de Dieu, pour deslier les chaines & rompre les cepts qui tenoient le peuple Hebreu en une servitude plus qu'Egyptienne, voire expressement appelez pour faire mourir ces Tyrans, d'une mort autant ignominieuse que leur vie avoit esté meschante & abominable. Il me suffira pour ce coup d'admonester le Lecteur, de n'attenter rien, sans vne claire & indubitable vocation, sur la vie de ceux que Dieu a elevez sur nous. Et sur tout de n'abuser de l'hospitalité, amitié parentelle & autres saints liens, pour donner lieu a ces frenetiques opinions, & abolir une pretendue Tyrannie. Ick zoude meer zeggen, dan de plaats en kan t niet lijden. Wel eer is in *Vrankrijk* gedrukt ende op diens ier herdruct een over-aerdigh boeke geheeten *Satyre* *Menippée*, tegen den aenhang van die van *Guyse* ende de *nieuws* in dat *Koninkrijk* ingevoerde heerschappy. Ick wenschte dat dit een zegelijc in handen moght neemen, en aldaer, onder andere naamen, dese oproever-stichters met levendige verwen sien af-geschilderd.*

* *Vid. Gulielm. Barcl. de Iur. regio. Grot. de Iur. bell. li. 1. Grafwink. de Iur. maest. alioque plures.*

Na dat *Grave* *Ian* van *Holland* de laetste van dien stam zonder eenige lijfs-erven was af-gestorven, is het *Graeffschap* door een zijd-val gekoemen op zijn groot-oom *Ian* van *Henegouw*, zusters zoon van wylen *Keyser* *Willem*, ende voogd voor desen van den over-leeden *Ian*. Dees heeft in den begiaen die van *Harderwijk* vry-geleyds brieven verleend, om onbepretd in zyne landen te handelen, ter tijd toe anders by hem zoude zijn bevoolen. Omtrent den zelven tijd heeft *Marie* van *Gelre* binn in de *Stad* *Arnhem* een *Galt-huys* doen bouwen,

bouwen, gevende daer toe hare hoeve met het huys daer op staende, ende iaerlijx 160. Arnheimsche ponden: behalven noch een andere huysinge met sijn plaets, meulen, en toe-behoorte: nids met haer broeder en biecht-vader *Henrick* het opzicht daer over behoudende; 't welk na beyder dood hun broeder *Grave Reynald* (die dese gift doen van waerden hield) en zyne erven zoude toekomen. Gelijk mede Hertogh *Ian* van Brabant en Lotringen zyne mildigheyd liet blyken, die eenige renten en goederen binnen de Velouw, welke *Reynald* van hem te leen hield, in 't geheel aen 't Klooster van Velouwen wech schonk. Ick bevinde in zeecker hand-vest aengeteykend schier alle zulke in-zaeten des lands van Utrecht, die den *Grave* van Gelre als Leen-heer erkenden. Vooraenstonden *Bernhard* van Dolre en *Ruele*, *Walter* van Amersfoort, en *Gijbert* van Ruele, die wt het Brockweder-land beneeden Nuden en Bodegraven 100. ponden † penningen opbraghten. *Osbo* van Rhijnings bruyk-weer lagh in de vleckte Langenbroek. Daer word ook vermaend van *Ian* van Loehorst en zyne hof-stad Loehorst by Amersfort, ende van zyn zoon, die aen *Reynald* den eygendom over-droegh van het goed Oedenhoven. Behalven dese word gewagh gemackt van *Alfrid* van Ulven, *Amelis* van Werden, *Geeraert Veen*, *Hubert Ewerdingen*, ende *Gijbert* van Zuylen. Die van *Bussingen* worden op-gehaeld als Smal-heeren van 't huys te Vyannen. *Hubert* van Vianen krijghs-man betuygde, dat het den *Grave* vry-stond zyne wooningen ofte erven van *Laxmond* en *Odilum* voor 1000. ponden t'allen tijden te lossen. *Rudolf* van Ripperfscheyd ontving van *Reynald* te leen het huys te Milendonk met zyne gerechticheyd. Daer nae heeft *Everhard* van Randwijk een Gelderschman, zonder tegen-spreken van *Reynald*, den *Grave* van Holland tot een Schuts-heer gestelt zoo van hem zelf, als van zyne erf-goederen *Mellingum* en *Randwijk* in de Over-Betouwe. Gelijk ook tot dien opfichte, zoo 't schijnt, die van *Randwijk* de *Hollanders* zedert ten dienste hebben gestaen, zonderling in den iaere 1418. wanneer de *Grave* van Holland *Ian* van Beyeren die van *Gorichem* den oorlog aendeed.

1300.

1301.

*Schaldia

63. Als in Holland voor desen Heer *Ian* van Renesse van de quaede klappers was beteegen tegen *Grave Ian* gevaerlyke aanslagen gesmeed te hebben, is hy hier over wt Holland en Zeeland en van zyne goederen in 't land van * Schouwen niet alleen verftooten, maer ook sijn huys *Moor-mont*, by *Renes* in Zeeland, tot den grond af-ge-worpen. *Renes* een verre-ziend man, over dit ongelijkaen 't hert getroffen, verfocht van Keyser *Albert* bystand tegen allen over-last. Daer na is *Albert*, na dat *Grave Ian* kortse voren de wereld had geruynt, met een degelijk leger naer *Nymegen* af-gedaeld, om het Graeffschap van *Holland* tot onderdanigheyd van 't Rijk te dwingen. *Grave Ian* van *Henegouw* met een wel-geftelde vloote hem beiegenende, heeft niet wijd van *Nymegen* omtrent het dorp † *Buynsweerd* op den *Wael-stroom* zyne ankers wtgeworpen. Dan de

† Yeder pond kleyns penningen beliep in die tijden omrent dertien van onse duyten, ofte 26. van onse penningen.

† 't Is dan een tastelyke mis-slagh van den Heer *Buchel*, meynende dat men voor *Buynsweerd* al-bier behoort te schrijven *Bomelsweerd*.

Keyser zich laetende in-neemen dat men na zyn leeven stond, is wederom te rugge naer *Kranenburgh* gewecken. Eyndelyken heeft *Wichbold* Bisschop van *Kolen* de zaek zoo ver gebraght, dat de *Henegouwer*, onder eed van manschap en trouw, *Holland* van 't Rijk te leen zoude befiten. Naderhand is 'er tusschen *Philips* Koningh van *Vrankrijk* en *Grave Guido* van *Vlaenderen* een vinnige ende voor al denkwaerdige † krijgh, die veele duysend menschen heeft wech geruckt, ontsaen; waer in *Grave Reynald* sijn schoonvader *Guido* met zyn en zynere onderfaeten lichaemen trouwhertelyken heeft beschut en by-gestaen, sonderling wannear *Koning Philips* na een zorgelyke quetsuyre gedwongen wierd van zyn paerd af te klimmen. Gelijk hem mede de hand leenden zyne nabuyren *Ian* Heer van *Kuyk*, de *Burg-grava* van *Borne*, *Ian* van *Gameren*, en *Will* van *Gulich*, die (nessens *Philips*, *Ian*, en *Guido*, wt welcher zufter hy was gebooren) het *Veld-heerschap* voerende, daer na in een slagh is gebleeven. Ondertusschen was *Reynald* by huys besigh, om door 't wech neemen van alle zwaerigheeden zyne onderfaeten te williger te maeken. Ende nademaal hy aen die van *Harderwijk* zyn recht, wegen de *wideylinge* van den *tel-visch*, hadde ge-schonken, beoosden die van de *Stad* wederom, zoo wanneer ende zoo lang de *Grave* ofte sijn na-zaet tegen den vyand te volve lagh, drie karren van ses paerden getrocken, geladen met zeecker geslachte van visch, ofte, zoo die niet en was te bekoemen, met andere visschen, aen hem week op week te zullen verschaffen, gelijk mede alle ses weeken een gericht van visch, indien de *Grave* zich tot *Harderwijk* verheld. Alzoo *Grave Everhard* van der *Mark* het huys * *Bredevoort* bleef bezitten, heeft op desen tijt *Wichbold* van *Holte* Bisschop te *Kolen*, wiens zufter getrouwd zat met *Herman* van *Loen* Heer van *Bredevoort*, een legerken versameld, ende daer mede na *Dorsten* treckende, eyndelyken eene wapen-rust met *Everhard* geslooten, welke echter daer na tot een nieuwen oorlogh is wt-geborsten. De Hertogh van *Brabant* heeft daerna bevestigt de *vrydommen*, aen die van *Hermaden* in voor-tyden vergund, ende 't geen van hen-luyden op zyn naem was vercoft. Dese vryheeden zyn naderhand, als die van *Herwarden* sich by 't vordere lichaem van *Gelderland* hadden gevoeght, door onse Vorsten bekrachtighd, die van een *Schepen-stoel* en *Haym-raeden* van *Hermaden* gedenken. Door aenmaenen en op kosten van den Hertogh is mede tusschen *Zandijk* en *Thiel* een dijk geleyd, welkers op-maeken en onderhoud hy tot zyne lasten nam. Doen is mede toe-gewijd ende met treffelyke in-komsten verforghd de groote kerk binnen *Bommel*, door de achtbaere Heeren *Geeraert* van *Nassouw* *Schatmeester* van de kerk tot *Utrecht*, *Bernhard* van *Vueren* *Domheer* aldaer, en den *Opper-deeken* en kerken-voogd van *Thiel*, wiens naem word versweegen. Op 't volgende iaer is de *Vesting* *Thiel* tegen de dagelijxe moedwillen van de *Geldersche* knevelaers, door de *burgery* rond-om bemuyrd. Op dit iaer zoude * *Everhard* van der *Mark* door den ouden *Reynald* zyn geroepen tot de vooghdij zynere landen, ende daer in hebben volhard tot den iaere 1308. wanneer hy is gestorven ende te *Frundeberg* begraeven.

† Latè de hoc bello Pontan. pag. 173. & aliquot seq. nos brevitati studemus.

64. *Reynalds*

64. Reynalds yver is allenkens hooger gesteygerd, die doen ter tijd een over-cierlijk Gasthuys, genaemd Gods-weerd op de Velouw, voor de arme wichten liet oprichten, geëvende daer toe alle zijne groove en smalle, oude en nieuwe bienden, om daer wt dagh voor dagh zoo veel brooden, zoo veel vissen, ofte daer voor zoo veel gelds tot aemissen wt te reysen. Op het vier-seeft van ons Heeren Avond-mael zoud de Grave met eygene handen wasschen ofte, by belet, door een van sijne krijghs-knechten doen wasschen de voeten van veertigh armen van de allergebreckelijxte; daer na een ieder van hoofd tot den voeten kleden met nieuwe zoken, kousen, hembd, broek, tabbaerd, en kappen; daer behalven de voorzeide armen in sijn huys 's middaghs het eerste gerichte zelf opdissen, des avonds doen voorsien van bedden, ende 's anderen daeghs zijnde den Goeden Vrydag elk van hun een goud-gulden toe-tellen. Op dien dagh zouden ook de overige armen, van den Grave, zijne krijghs-luyden, ofte Priesteren om Gods wille geld ofte mond-keft genieten. De Op-siender van 't Gasthuys, die een nood-bulper ende een knecht dan geene paerden moght houden, kreeg last, de gekleede armen die haer zelve niet konden bedruypen, van alle behoeften te versorgen, de melaeische, onnoosele, ende andere bedlegerige op bequame plaetsen te bestaeden en onderhouden; tot den tijd van de genaeijnghe ofte leste wyre haer levens. Dit en andere daer onder behoorende Gods-buysen waeren gebouden, den Grave of zijne na-zacien eens des iaers voor een eenige nacht ende dagh alle nood-durft te handreyken, ende in val van langer verbijf, alleen bloote wooningen, bedden, sijn, en huys-raed. Soo de bienden en andere giften, die het Gast-huys noch moghten aenkomen, de wt-gift te boven zingen, zouden ook aen andere buysen-armen aldaer gerack en onderhoud, ende op de naesto plaetsen Gods-buyskens worden gegeven. De Gasthuys-maester moest alle iaeren aen den Grave ofte yemand van sijnen weegen reekening doen van sijn ontfangh en verschot, sonder de goederen te moegen verveemden ofte verhandelen, dan met vollen last van den Grave, die het recht van eygendom en bescherminge wel duydelyken aen hem beield. Het opschrift op de rugge van desen brief geeft te kennen, dat dit was de wierste wille des Graef-schaps Gelre van het Catharynen t Gasthuys tot Arnhem.

1306. Eenige maenden laeter is by Reynald; ten overstaen zoo van den Abt en Geestelijckheyd van Prummen, als van de Stad van Arnhem beslooten, dat het Gast-huys door Iofrovrouwe Marie, zuster van den Grave, binnen Arnhem doen sichten, een en 's selve Gasthuys zoude wesen met Gods-weerd, ende alle goederen daer toe gegeven onder Gods-weerd behooren; dat mede des Graves nakemelingen, zoo 's eenigen tijden in armoede moghten vervallen, als mede de poorters van Arnhem, die het hare niet met opzet hadden verquist, aldaer onbesorghde kost zouden eeten. Het Gast-huys van Hattem, de Godsbergh genoemd, waer over het hooge opsicht den Grave mede toequam, is van gelyken onder Gods-weerd en die van Arnhem gesteld, die aldaer wettten en dienaers moghten zetten na hunne geliefte.

1308. 65. Na dat Keyser Albert by Rhijnfelden van sijn neeve, wiens landeryen hy hadde veroverd, doorlagen was om-gebraght, is van de Duytsche Vorsten, in weder-wil van Koningh Philips van Frankrijk, die grooten weerd dede om de kroon te hebben, tot Keyser in-gewillighd

Grave Henrick van Lutzenburgh de bloed-verwand van onsen Reynald, die op des seilfs blyde in-komst tot Aken onder andere Grooten zich mede liet vinden. Op dit iaer is mede gestorven Heer Ian van Kuyk, een man van kenbaere vroomigheyd, ende die soo in de Geldersche als Vlaemsche oorlogen goede dienften hadde gedaen, afterlaetende tot sijn zoon en navolger Ian. Reynald verworf naderhand van Henrick den sevenden een bysonder voor-recht, dat te weeten wt Gelderland geen beroep plaets zoude hebben aen 't Keyserlijke Hof van Spier, ten ware de Grave ofte sijne Richters weygerden den dinghs-luyden rechte te laeten eroaeren. Te Colmar zijn medebrieven af-gegeaen, dat Reynald op sijne kosten, zoo voor den wegh-vaerdigen man als om packen over te voeren, dwars door de Berouween Kadijk moght doen leggen, ende daer bezijde n een grifte maeken, waer door Arnhem en Nymegen malkanderen zoo te voet als met schuyten konden bereyken, ende tot versoeringe van sijne onkosten de reysenden luyden een maerigen tol af-eysschen. Eyndelyken is de Keyser, wt kracht van zyne beloften aen den Paus gedaen, naer Italien verreyfd, om het heele Rijk, 'twelk door de zydigheeden van de Guelianen en Gibellijnen was besmet, in ruste en dwang te brengen. Onder andere Duytsche Vorsten was Reynald van Gelre den Keyser op zijn tocht mede gevolghd. Die van Turin, Villa nova d' Asty, ende daer na de Steeden van Lombardyden stelden sich onder Henrix gehoorzaamheyd, die de yfere kroonte Milanen heeft op-gezet, ende mede van andere Landfchappen veel gelds te geef bekoomen. Als Reynald laetende den Keyser in Italien wederom na huys keerde, is over de Velouw, (welke, als meermaels verhaeld, een leen van Utrecht ende een onder-leen was van Brabant) binnen Arnhem tusschen Guido Bisschop van Utrecht en Reynald van Gelre, om alle knibbeling en mis-verstande n af te snijden, eens voor al over-gekoemen, dat de Geldersche Graven van nu voortaan de Velouw, ende alle 't geen waer in sy beleend waeren, niet van den Brabander (die wt enkel waen en laerdunkensheyd na verscheide aenmaeningen had verstofft nieuwe verlybrieven van den Bisschop te begeeren) maer alleen van den Bisschop als naesten wt-geever te leen zouden ontfangen. Dese handeling is geschied in 't byweesen onder andere van de Heeren van Bronckhorst, Wisch, en Batenburg.

66. Reynald deed in deese tijden, by opene brieven te Biummen vervaerdigd, een yegelijk weeten, dat niet tegenstaende by den Rijk-Vorsten te Spier eenkelliglyken was beslooten, dat geen Vorst aen eenige vlekken ofte Steeden voor-rechten en vryheeden moght toe-laeten, zonder toestuen des Koninx, in wiens bedijf die waeren gelegen, ende daerom geen kracht konden hebben sijne en sijner voor-zacien gunsten, van dat in 't bysonder de Zutphenacs te Lobbeek tol-vry zouden weesen, om dat daer door het leen toe des Rijk nadeel wierde verminderd; de Keyser echter voor aengenaem ende voor goed hield dese ende alle voorgaende vrydommen, ende benmet sijne na-zaten volle maght gaf, om vryelyken al 't geen hen billyk zoude dunken wt te voeren: tolln, iaer- en week-marcken in te voeren: wt kracht van welke vergunninge by nu bevestigde zoodaent voor-baeten, als by sijn vader Otho in den iaere 1233. den die van Arnhem waeren gegeven, dat hy te weeten de gedachte Stad, soo wel als Zutphen, voor een vrye Stad beield, daer by buyten believe van de borgery geens schattingen moght op-stellen, noch tolln ofte anderen

1310.

1311.

1312.

† Vid. Pontan. pag. 190. Esseq. ubi contraria diluit.

zijn
nen-
bold
ghr,
pen
xiti-
ingh
leren
ijgh,
uckt,
oon-
hae-
-ge-
a een
zyn
hand
c, de
Will.
s, wt
heer-
ven.
om
n zy-
le na-
we-
e ge-
rom,
-zaet
n ser
e van
re an-
ver-
van
bield.
huys
n tijd
viens
Heer
ende
yken
velke
-ge-
erna
war-
hen-
hee-
h by
ge-
van
an-
stien
: en
ton-
ede
ver-
de
hat-
van
ken
ord
inge
om
der
tot
ben
tor-
guet
alds

onraad in fijne Graeffchap den poorters af-vorderen. Hy zoude haer een Raed beftaende in twaelf Schepenen moeten verkiefen, die de Zutphenfche keuren nae den inhoud zouden after-volgen, voor-behoudens alleen de baeten vanden Gerichte voor fijn Richter, die echter buyten Schepenen voorgaende vonnis niet en vermaght. Geen inwoonder stond het toe, fijn vermeynd recht met het vappier, maer alleen voor de banken wettelijken te vervolgen. By 't af-fterven van welanders, van wat stand fy ook waeren, die, zoo veel den Raed konde blyken, noch ouders noch heeren in 't leeven hadden, zouden de Schepenen hunne nalatentfchap een iaer ende zes weeken onderhouden: zoo binnen 's iaers noch Heer noch erfgenaem fich aengaf, mocht de Grave de erfenis aenvaerden. De fcheepen van boven ofte beneden aldaer aenleggende, ende haer ouden wegh inftaende, sonder voorby te zeylen, zouden geen tol fchuldigh zyn. Reynald zyne handen leggende op de over-blijffelen der heyligen, heeft defe beloften en vryheeden met eede gefterkt, neffens de onder-geschreevene edelen, Herman van Lohen, Henrick van Kuyk, † Henrick van Cloute, Gifelbert Heer van Bronkhorft, de broeders van Rhede, Geeraerts van Oye, Floris van Batenburgh: en deefe des Graves dienaers, Chriftiaen met fijn zoon Jacob van Arnhem, Helbert en Arnold van Doitc, Jacob van Driele, Henrick van Langerache, Arnolt Klerk, Reyner van Meynersdijk, Willem van Benthem, Gerlaek Snoek, Gijsbert van Stochoven, Henrick van Helberge, Dirk Doys, en andere meer. In tegenwoordigheyt van de getuygen Arnolt van Walhem, Henrick van den Berge, Koenraad van Elten. De aengetogene geweld-brief is van Grave Reynald te Bruymen bevestight, ten overftaen van Diderick gezeyd Loeff van Heuvel Grave van Heylheraede, Steven Heer van Wische, als mede van de Heeren Diderick van Byland, Walter van Keppel, en Baudechijn van Avefaet, krijghs-luyden, die doen mede als getuygen zyn geroepen over dien brief, waer by Reynald de burgers van Arnhem stijft * in de vryheyd van den tol te Lobeck. In die dagen gaf Reynald aen zyne Stad Lochem macht, om markten te houden.

* Siet op het iaer 1272.

67. Daer na sprack de Grave van Gelre als verkooze fcheyds-man een vonnis tuffchen de Heeren Steven van Wisch en Walter van Keppel, beyde knaepen, aengaende het houwelijx goed, 't welk de een fijn zoon en d'ander zyne dochter zoude mede geeven. Reynald zorgh draegende voor * Gods-weerd, heeft diefhalven en mede om de kerk te voorfien die dicht by 't zelve Gafthuys wierd getimmerd, den Deken en Dom-heeren van Zutphen naer Arnhem ontbooden, die hier over aen zyne Pausfelyke heyligheyt oorlof verfochten, om hun plaets, dienften en † metten te Zutphen door andere te moegen waer neemen. In 't volgende iaer gaf hy op nieuws 1000. ponden tot Gods-weerd, ende tot het Gafthuys, door hem en zyne zufter binnen Arnhem geficht, iaerlijx 500. ponden penningen, wt zyne goederen

* Siet op het iaer 1305.

1313.

† Dese naem is in Gelderland onbekend. Andere die dit hand-veft voort-brengen leefen Henrick van den Berg en Adam fijn zoon. Schrijven ook in plaets van Rhede, Rhodden, ende voor Geeraert van Oye, Gijsbert. De vordere namen stellen fy dus: Heilbert Oichen, Henrick van Lange-mantier, Reiner van Monfwick, Willem van Benting, Gijsb. van Rorhaven.

‡ Hora Canonice, uti vocant.

te Zevenaer: 't geen hieraen te kortfchoor zouden men vervullen wt het Vry-geld en Vager-geld, 't welk iaerlijx in de Lente en herftt wierd ingemaend over de Velouw, als ook op fijn cijnsrecht by Ermole, en zyne Grutte by Harderwich. Van deze 1000. ponden zouden tot een armen-gifte iaerlijx af-gaen 200. ponden aen de Minrebroeders van Gods-weerd, daer hy verfocht begraeven te worden, 50. ponden aen de Minrebroeders van Kolen, 30. aen die van Nuys, en 20. aen die van Harderwijk. Dese brief betuyght baer-blijkelyken, dat het Gafthuis Gods-weerd binnen * Arnhem en in de Velouw heeft gestaen, ende niet in 't Boemeler dorp nu 's Heeten-weerd geheeten, gelijk eenige buyten de waerheyd gevoelen. Reynald heeft ook dooreen eynd-oordeel beflift het verschil tuffchen hem en Bofmeben, grond-heer van Kuyenburg, over eenige plaetzen by Marien-weerd en Laxmeer geleegen. Na dat Keyfer Henrick de sevende te * Bonvento in Italien door een vergiftighd mis-brood van een Bernardijner Monick eerloofelyken was van zijd geholpen, is eyndelyken behalven Lodewijk van Beyeren, Alberts zoon Frederick van Oostenrijk tot Keyfer ingewillighd, en door dese tweezijdigheyt geheel Duytschland in roeten geraekt. Frederick wierd te Bon, en Lodewijk, die de meeste stemmen hadde, te Aken gekroond. Tegen Lodewijk waeren eerst gekant de Graven Engelb. van der Mark, Adolf van den Berge, Diderick van Cleeve, Geeraerts van Gulich, Willem van Holland, en mede Reynald van Gelre, die hem naderhand toevallende veele weldaeden daer voor verworven. In dese dagen is de zwaerigheyt tuffchen Grave Reynald en Alard van Bueren over de gerechtigheyt van eenige landeryen tuffchen Beeld en Tachtluysen door Reynald in der minne gemiddeld. Hubert van Kule nburg Ians zoon heeft in plaets van 80. ponden kleyne penningen van Grave Reynald vier hof-steeden te pande ontfangen. Daer na is 'er een af-schonwelyke sterfsterre aen den heemel verscheenen, die van den eerften Mey-dagh af tien heele maenden ten toon staende, de bange tijden en ongehoorde dierte heeft voor-bednyd, die de Gelderfche en hunne nabuyren heeft getroffen. Waer op soo een verflindend pest-vyer is gevolghd, dat bykants het derde deel der menschen tuffchen de Schelde en Elve ende door gaets Christenrijk is verfmacht. De Grave van Gelre by de 300. ponden Tours te goed hebbende aen Lodewijk Koning van Frankrijk, heeft alle dat geld aen de Geestelijckheyd, school-meesters, en gebreckelyke klerken wgedeylt, met beloften, zoo verre hy ofte de zyne dese penningen tot hun eygen voordeel aenleyden en de Koning zyne handen toe-floor, wt zyne andere goederen zoo veel daer by te zullen leggen.

68. Voor ofte na dien tijd immers op dit iaer had Orho Heer van Bueren, die sich doen in Gelderland op-hield, aen den vierfchaer van Hertogh Ian van Braband klachtelyken vertoont, dat het verdragh door des Hertoghs voor-ouderen met zyn wylen vader geslooten niet te deegen wierd aftervolghd. Maer van den Raed wat onheuffelyken beiegend ende eenighfins te loore gesteld zijnde, ging van daer met een onstuygmigh gemoed naer huys, en quam daer na, om zyn leed te wreken, met volk van oorlog Thiel, doen een Brabandsche Stad, bespringen. Na 't verflaan van de burgery, die om hem af te weeren was wgefallen,

gevalen, heeft hy met de verstroyde te gelijk in de Stad gedrongen, ende een heerlijke plunderagie van daer mede gesleept. De Hertogh dit wijs wordende besloot dese moedwille te straffen. Dan wegen zyne iongheyd waeren de Standen wat traegh in het toereyden, ook eensdeels beducht den Grave van Holland op den hals te haelen, met wiens bastaerd-dochter *Otho* was getrouwd. Op 't lef heeft men te Hooghstraeten hier over een dach-vaerd aengeleyd, daer in 't by-weesen der Graven van Holland en Gelre de zaak zoo verre is gedreeven, dat *Otho* by den Brabander in gijzeling zoude blijven, ter tijd toe hy alle de schaede had geboet. Doch op beyder Graven verfoek is *Otho* binnen kort weder om niet los gelaeten, onafgesien de Brabanders sich zeer belgden, dat zoo een zwaere misdaed ongewrooken was gebleeven. Ten dien tijde heeft *Reynald* met *Herman Monick* burger van Huesien een besceck gemaakt, ende hem beleend in zekere zyne huysinge aldaer staende, by de Minnebroeders, mids dat *Monick* en sijne erven den Grave of sijne na-zacten aldaer vertuckende, met stallen voor de paerden, als ook met kelders, kameren, bedden, en linnenwaer voor sijn gezelschap zouden verzorgen, ende het huys gelas-wand en deeken-dicht onderhouden. Op *Denijs* dach is een verlegginge geschied van de hoofd-kerk te *Thiel*, ende op den aenvolgenden Sondagh de inleydinge van des selfs Dom-heeren in de Stad *Arnhem*, ende zulx om den onlijdelyken over-moed en spijt die de burgers hen aendeeden. Gelijk mede *Reynald* wt de vleckte *Doyeweert* een stuck van ons Heeren Kruys naer *Arnhem* liet verbrenghen, ende den Dom-heeren vier iaerlijxe ponden Tours toekomen wt de thienden van *Ravenwaey*. De *Griet-mannen* en *Richters* van *Francker-deel*, *Wenbreyden*, en *Wildingen* in *Vrieland*, lieten op desen tijd den *Schouret* en *Schepenen* van *Harderwijk* weeten, hoe sy tot weder-zijdsche bevreedinge der gemoederen den poorteren van *Harderwijk* hadden toe-gelaeten, om vryliken in hunne gewesten te handelen, ende met vry-geleyde wederom af te trecken. In die dagen zijn tusschen den Grave ende den adel vericheyde brieven gewisseld. *Geeraert Middlagh* betuygde, van *Reynald* te leen te hebben verheft zijn huys te *Middachten* met sijn vloer, grasten, en ander toebehoorten *Zutphenschen* rechten. De Grave beloofde mede aen *Ridder Herbort* van *Arkel* 600. ponden Tours, waer voor hy te leen zoude ontfangen zekere have-zaeten en erven in zyne Graefschap geleege. *Hubert* van *Kulenburgh* gezeyd *Schenk* heeft den Grave mede op-gedraegen een Broek-land by *Laxmeer* en *Marienweerd*. *Erick* de sevende, Koning van *Denemarken* en *Slavonien* heeft aen de *Harderwijkers*, wt liefde van sijn bloed-verwant en lieven vriend *Reynald* van *Gelre*, een macht-brief verleent, om met koggen zyne landschappen te besoecken, daer nevens veele vryheeden, ende in 't bysonder een nuyne en vrye plaets in de markten van *Schonoer*.

1316. 69. Na de zmet-ziekte en grooten hongersnood van 't vergangen iaer zijn 'er andere inwendige zwaerigheeden op-gekoemen, die den Vorst tegen sijn eygen bloed en Raeden hebben verbitterd, ende hem by leevenden lijve als van het menschelyke gezelschap tot sijn sterf-dach toe af-gezonderd. Die van *Nymegen* lieten hem toe-kocmen op *Alte Heiligen* een beknoopt maer

scherp briefken, in 't welke sy zich verklaerden i' eenmael ontslaegen van den eed, waer mede by aen 't Rijk van *Nymegen* was verbonden, ende van nu af onder sijn gebied ofte beschuttinge niet langer te willen zitten, bedankende op 't leste sijne Genade van sijne voorige regeeringe en getrouwigheyd: zonder eenige vordere redenen by te brengen: als of het genoeg ware, wettelyke Land-Vorsten met bloote woorden en buyten wettelyke oorzaken wt den stoel te stooten, ende het al-gemeyn volker-recht met een natten viuger wt te wiffen. Ick vind een hand-vest van den iongen *Reynald*, die doen noch verdecktelyken sijn vader tegen-stond, waer by hy zoo voor zich zelf, als van wegen de Steeden *Nymegen*, *Zueteveene*, *Ruermond*, *Emmerick* en *Doesburg* bekennt, aen zekere taefel-houders schuldig te zijn 8000. ponden, onder zekering van tegen 't naefte iaer 2000. ponden af te lossen, ende de ovetentzige in drie naeft-komstige iaeren. Dese schuld-kennis was geteykend by de Heeren *Geeraert* van *Horne*, *Peter* van *Lecke*, *Willem* van *Mille*, *Walter* van *Keppele*, *Henrick* van *Gennepe*, *Jacob* van *Mitlaer*, *Ian* van *Kessel*, *Willem* van *Swalmen* krijghs-luyden; *Willem* van *Bronkhorst* Heer van *Batenburgh*, *Otho* Heer van *Buyren*, *Jacob* Heer van *Nordejoys*, *Ian* van *Bylant*, *Geeraert* van *Waerdenbergh*, behalven de gewoorene *Schepenen*, *Borgemeesteren*, en gantsche *Vroedschap* van de boven-staende Steeden. Alsdoen is aen die van *Nymegen*, 'k en kan niet vermoeden wt wat oorzak, een wapen-bestaend vergund van den Raed te * *Cobelents*; zullende soo langh duyren, tot dat het een maend te voren was op-gekondighd. Onder andere heeft *Herbert* van *Arkel* aen *Grave Reynald* vericheyde have-zaeten geleege in de vleckte *Briel*, ende noch in een onderscheyden brief sijn Slot met zyne onder-hoorige margen-taelen op-gedraegen, ende van hem op *Leen-rechten* van *Gods-weerd* wederom ontfangen. De Grave verkofte ook aen Heer *Geeraert* van *Voorne* den tol van *Zulichem*. De koop-brief was beteykend by *Reynald* van *Gelre*, *Willem* van *Holland*, en *Ian* van *Henegouw* Heer van *Beaumont*. Op 't naefte iaer zijnde het 48. van *Reynalds* heerschappy begon sijn zoon *Reynald*, ofte wt verdriet van zijns vaders langh leeven, ofte op heersaenstookken van zommige Grooten, verfoeyelyke aenflaegen te brouwen, terwijl de vader binnen *Arnhem* bed-legenigh sich zelf niet en konde verdedigen, treckende aen zyne zijd de boven-genoemde Steeden; wtgezonderd alleen die van *Arnhem*, die den onschuldigen Grave als hun vader met alle zorghvuldighheyd koeffterende, door den goed-aerdigen Vorst met waerdigen dank en belooninge wierden betaeld. Want hy in een gezegelden brief de burgers van *Arnhem* en die van *Gods-weerd* heeft vry-gesproken van zoodaenige beede, als de andere Steeden en landzaeten moesten op-brenghen tot af-doeninge van sijne ende sijns zoons schulden, behalven ook van alle andere toekomende beeden, wt-genoomen alzulke, waer toe sy naer rechten ende van ouds waeren verplicht. Maer wanneer en op wat wijs *Reynald* naderhand in handen sijns zoons zy geraect, verklaeren de *Tijd-schrijvers* niet klaer genoeg. Alzoo sy blootelyken melden, hoe de zoon op het oor-blaefen van eenige vernaemde Heeren, en zelf van de Gravin zyne moeder, zoo verre zy vervoerd, dat hy de kindsche zucht en plicht ter zijden zettende, sijn vader als een quist-goed

1317.

* Confluentet.

1318.

ende die zedert den slag van *Woeringen* om zyne hoofd-wonde, God beeter't, in zyne hertsenen was gekrenkt, ende by vlagen heel mymerde, op het vermaekelyke huys te *Montfoort* zoude hebben laeten brengen, daer hy gemakkelijken tot den wtgang zijns leevens wierd op-gestaft, ende dat de ionge *Reynald*, duerende zijns vaders hechtenis, zich geen *Grave* maer zoon van den *Grave* van *Gelre* liet noemen; in welcher gestalt hy ook in zeeker een brief gegeven op het huys te *Rosendael* alle de voor-rechten van die van *Harderwijk* heeft bekrachtighd, met believen van zyne vrouw-moeder *Margriet*, zyne zusteren *Philippe* en *Isabelle*, zyne Raeden de Heeren *Peter* van *Lecha*, *Borro* ende *Ian* van *Dornick*, *Gover*, *Tegnagel*, *Balduin* van * *Avesate*, *Bernhard* Heer van *Dorenweert*, en *Frederick* van *Ese* krijghs-luyden: neffens *Henrick* van *Wisch* en *Gisbert* van † *Barwen* Richters van *Velouwen*. Ten zelve † iaer en plaetse ende ten over-staen van de zelve Heeren zijn by hem ook vernieuwd de vrydommen van *Zutphen*; als mede wederom in 't iaer 1324. daer, neffens de voorgaende, tegenwoordigh waeren *Willem* van *Mille*, *Steven* van *Wisch*, *Ian* van *Broekhusen*, *Willem* van *Bronkhoift*, *Frederick* van den *Bergh*, *Ian* van *Bar*, *Henrick* van *Borkelo*, *Reding* Voorst, *Evert* van *Dornick*, *Herman* van *Ostens*, *Henrick* en *Diderick* van *Keppel*. Ten zy dese brief by den iongen *Grave* zy gegeven. Ick bevind mede,

1319.

dat onder dese iammerlyke scheuringen tusschen vader en zoon de wt-spraak van alle twijffelingen aen *Grave* *Willem* van *Holland* en andere goede mannen is verbleeven, ende by-geleyd. Dan de bestreeken wond is eerlang door 't quaed-rockenen van zommige verkeerde raed-geevvers op nieuws op-gebrooken, ende *Reynald* tot een eeuwich brand-merk van *Reynald* weder in hechtenis gesteld. Als dit den *Grave* van *Holland* zeer dede en veele andere Heeren, die groote moeyten hadden gedaen om vader en kind te verzoenen, en de ionge *Reynald* sich echter hier aen niet en floorde, hebben onder andere de Heeren van *Bueren* en *Arkel* 't zamen gespannen, ende met een hoop volx een ruck-reys gedaen in *Boemeler-weerd*, de *Stad* zelve over-weldighd, ende na voorgaende plonderinge verbrand ende vernield.

1320.

70. Effen te voren was de ionge *Reynald* arbeydende, om tusschen *Maes* en *Wael* een dijk te leggen, beracnende, volgens den raed van zyne Raeden, eenige middelen en keuren, ten eynde die dijk tegen 't geweld van 't water in weesen moght blijven. Naest *Guido* was *Bisschop* van *Utrecht* geworden *Frederick* *Syrich*, die zijn *Bisdom* met veele schulden bekommerende, ende daer over in slecht aensien koemende, aen *Reynald* van *Gelre*, sijn *Smal-heer* wegen de *Velouw*, heul en troost zocht, die hem ook niet verleen zoude hebben gelaeten, ware hy zijneygen meester geweest. De *Vriesche* Iaer-boeken voegen hier by, dat *Reynald* by desen toe-stand sich een wegh heeft gebacnd naer *Vriesland*, waer over hy van 's *Keyfers* weegen *Stadhouder* was verklaerd, en den *Bisschop* merkelyke penningen by-gezet, ontfangende daer voor te pande de *Stad* en 't *Gerichte* van *Vullenhoe*, een plaets op den boord van de *Zuyder-zee* in *Over-Yffel* geleegeen, ende zeer

vordertijk tegen de *Vriesen*, welke hy na drie iaeren quam verneestelen. Maer dese *Vriesche* tocht is van den iongen *Reynald* en etlyke iaeren laeter begonnen, als men 't zynen tijd zal † gedenken. Dat *Waerdenburg*, *Zoelen*, en *Nieuwenburg* *Geldersche* *Sloten* alsdoen onder *Grave* *Willem* van *Holland* hebben gestaen, ende *Holland* wederom wel met *Gelderland*, is hier wt af te neemen, vermits *Willem* *Ian* van den *Berge* in een brief deed weeten, dat hy de voorzeyde *Sterkten* nu aen den iongen *Reynald* wilde over-leeveren. Beyde *Graven* stonden de Heeren van *Arkel* en *Voorn* mede toe, alle de goederen van *Walraven* van *Benthem* te moegen besitten, ter tijd sy van hun after-weesen zouden zijn ver-noegd. De bevel-hebbers des lands van *Harlingen* in *Vriesland* hebben aen die van *Harderwijk* op desen tijd in hun bedrijf de vrye aenkomste, verblijf, ende vertreck beloofd, bedingende voor hare lands-genooten gelijk eene vrygheyd te *Harderwijk*. Op dit iaer is geruft † *Margriet*, huysvrouw van den gevangen *Reynald*, de dochter van *Grave* *Guido* van *Vlaenderen*, ende bezijden *Ermgard* geleyd in 't Klooster van *Gravendael*. *Grave* *Reynald* schonk in die dagen aen de *Geestelijckheyd* van *Betlehem* zijn erve, *Gebbink* ofte *Sprunk-gued* genoemd, mids dat de thienden daer van los-baer zouden wesen voor een grooten penning van *Tours*. Op 't naefte iaer liet *Reynald* ten over-staen van zyne Raeden de Heeren van *Keppel*, *Mirlair*, en *Orbo* van *Haelt*, door de *Schepenen* tot *Arnhem* af-kondigen, en verbieden alle woeker en omkeeringe van geld aldaer in zwang gaende, ende onder anderen het koopen van geld voor geld, bepaelende met een, op wat wijse men zyne goederen moght verpandschappen. On-lanx daer na heeft *Orbo* Heer van *Kuyck* (ofte *Kuyk*) en *Herveerde* zyne *Stad* *Grave* aen de *Maes* met al sijn toe-behooren in 't geheel over-gelaeten aen *Ian* den drien, *Hertogh* van *Lotringen*, *Braband*, *Limburg*, en zyne erfgenaemen, ende van de zelve voor hem en zyne erven wederom te leen verheft. Hier van is ten weder-zijden een geschrift gemackt by *Keyser* *Lodewijk* bevestigd, die het land van *Kuyk*, als wefende een *Rijck-loen*, aen *Orbo* op nieuws op-droegh, wtgefonderd de *Stad* *Grave*, welke *Orbo* als sijn vry-eygen goed op den *Brabander* had vervreemt. Hoewel na dood van *Frederick* *Syrich* en *Iacob* van *Oesthorn* *Bisschoppen* van *Utrecht*, *Ian* van *Bronkhorst* kerke-vooghd aldaer, by het *Godshuys* was verkooren, hebben echter *Ian* van *Braband* ende de *Graven* van *Gelre* en *Holland* by *Paus* *Ian* den 22^e. door gezanten soo veel wt-gewerkt, dat, in stede van *Bronkhorst*, *Ian* van *Diest* *Prooft* van *Camerick* wierd in-geschooven. Want beyde *Graven* van *Gelre* en *Holland*, als *Leen-mannen* van 't *Sticht*, wel eer niet min en

† 't Kan ook zijn, dat hy twee tochten op twee verscheyde tijden tegen de *Vriesen* heeft gedaen. Want het nauyxtre gelooven is, dat *Reynald* op de *Keyserijcke* opdracht zoo lange iaeren zoude hebben gelaeten, ende de *Vriesen* in ruste gelaeten.

‡ 't Is 'er zoo verre van dat deze *Margriet* op dit iaer zoude zijn over-leeden, dat haer naem in zeeker hand-vest door den iongen *Reynald* gegeven aen die van *Salz-bommel* in den iaere 1327. noch word gespeld als van een levende vrouw. 't En sijn beweerden wil dat het iaer daer qualijken is gesteld. Siet onse *Aentyk* 't eyndens dit boek.

vermoghten

* Andere stellen, Afewijn.

† Andere schryven, Herwijn.

‡ Dit verbaelt *Tesmach* op het 488. blad.

vermoghden in de vergeevinge van 't Bisschops-
ampt, als heeden ten dage de Koningen van
Vrankrijk en Spanien in de keur der Pausen.
Omtrent desen tijd heeft Reynald, zoon van den
Grave van Gelre, den tol te Lobeek voor zijn
schuld aen de Steeden Zutphen, Wageningen, Har-
derwijk, en Elburg verbonden. Als ook van Heer
* Jacob Bisschop van Suyden zijn Raed op-ge-
noomen 100. ponden kleyne penningen, welke
hy weder beloofde te geeven op Pinxteren naest-
koemende.

71. Voor heen * is aangeweefen, hoe de
grootte knibbeling tusschen de Geldersche en die
van Munster eyndelijken was by-geleyd door
toedoen van Lodewijk van Hessen Bisschop te
Munster, die nu ter tijd wederom yverde om de
nieuws-gereefene onlusten en oorlogh af te mae-
ken. Sulx kan men speuren wt zekere sijne brief,
waer by hy Reynald den zoon vrede-braeck, me-
nighvuldige ongelijken, land-strooperij, en moorden
te lost legte, zeggende niet te min overboodig te zijn,
zoo Reynald niet te steegh en was, alle verschillen te
verwijven tot de eyndelijke wtspraak van den Bisschop
van Utrecht; tot welken eynde hy in 't dorp Keschore
ofte te Swarte-brugge tusschen Vreedem en Groenlo
zich wilde laten vinden. Een wijl daerna wanneer
Reynald weynigh scheen te passen op het vredes-
verdragh van den Bisschop, heeft Lodewijk op
nieuws in twee onderscheyde Duytsche brieven
Reynald verwittighd, hoe hy gefind was voor vast
ende gestand te houden * zegen de Burgermeesteren
ende Raed van Kolen voor recht zouden zeggen, te
weeten, of sy van beyde zijden schuldigh waeren des
Bisschops zoen-brief na te leeven, ofte niet. Ten
anderen, dat hy op Sondagh naer Michiel te Kolen
verschijnen woude met de Graven Godefroy van
Zene, Otho van Ravensberg, Simon van der Lippe,
ofte met twee der zelver, mids dat Reynald sich daer
mede zoude in-stellen neffens de Graven Willem van
Holland, Geeraert van Gulich, en Adolf van den
Berge, ofte twee wt de zelve, die ze beyde met minne
ofte met rechts van een zouden scheyden. Middeler-
wijl zouden op-geheeven blijven de zaek van de ge-
vangens ende van 't los-geld aen weder-zijden, als
mede de 500. mark, welke Reynald geeven moeste
ten opsichte van Bredevoort, * mallekes rechte (zoo
spreekt de laetste brief) onversoogen. Dan alzoo
Reynalds verweeringe hier niet by en gaet, kan
men niet t oordeelen, aen wien het heeft ge-
hapert. Immers is 'er wt des Bisschops eerste
schrijvende besluyten, dat Reynald hem alle bil-
lijkheyd en neder-legginge van wapenen had
aengebooden.

† Wy zullen den twijffelachtigen lezer met een woord
ofte twee wt den droom helpen. Engelbert de twee-
de, Grave van der Mark had het Slot Vorstenberg
(1311.) belegerd en gestecht. Lodewijk Bisschop
te Munster zulx aen de tanden niet konnende ver-
draegen, heeft 's iaers daer na het land van der
Mark verwoest, Vorstenberg herbouwd, ende
(1320.) het huys Porsser in beyent, doch, vermits
den tegenstand van den Bisschop van Kolen, van
de Graven van der Mark, Berg en Verneburgh,
niet konnen winnen. Wanneer Lodewijk (1323)
een verzoek deed op den Ham, ende Engelbert ge-
steemighd door de Graven van Gelre, den Berg,
Vlaenderen, Holland, Artoys, ende de Bisschoppen
van Luik en Utrecht, voer hy stick zettende, wierd
hy op de val-brug met 75. ruyteren gevangen, ende

van Engelbert (die ondertusschen de Steeden Hal-
teren en Sedenborst had vernield, en op de Mun-
stersche een nieuwe overwinning bevochten) niet
los gelacten, alcer by den laetsten pennung had be-
taelt. Daer na bestond Lodewijk wt wrack-lust den
Grave van Gelre krijg aen te doen ende hem Barne-
veld op de Veloutw af te neemen, die, om dezen slag
te breeken, met Diderick van Kleve Bredevoort en
andere Sloten wederiging bemachtigen, ende Mun-
ster-land met 700. mannen af-loopen. Ten laetsten
is door den Bisschop van Utrecht de zoen gemaekt,
ende op Gillis dagh (1324.) (andere stellen 1329)
aen Reynald het bloote Slot van Bredevoort, doch
de eygendom daer van den Bisschop toe-geleyd. Na-
derhand heeft Lodewijk 't kraekel en den oorlogh
tegen Engelbert hervat, die eerst in den iaere 1343.
door Adolf Grave van den Berg en Willem Mark-
grave van Gulich zijn gesteeen. Ende daerom
heeft het goeden schijn, dat onze Reynald middeler-
wijl zijne bonds-vrienden niet en heeft in 't ijd
gelacten, maer waer hy konde den Bisschop belee-
dighd. Siet op het vijfde hoofd-stuck van 't vol-
gende Deel.

Niet lang te voren was 'er tusschen den Hertogh
van Brabant en Reynald van Valkenburgh een
oorlog op-gestaen wt dese oorfaek. Geeraert
Grave van Gulich had na lange schermuzelen
den Valkenburger gevangen gekreegen, ende op
het Slot Nydeck wel nauw bewaert. Reynald ten
leesten op beloften van een grootte geld-boete ont-
slaegen zijnde, heeft eerst zyne onderzaeten, ende
daer na alle onder sijn gebied ge-erfde wtheem-
sche met schattingen belaeden. Als die van
Maestricht hier over den Hertogh van Brabant
ter ooren liepen, wierd hy terstond gelast het
over-tollige te rugge te geeven, ende af-stand te
doen van alle vordere inmaeningen. Wanneer
de Valkenburger hier niet na vragende die van
Maestricht geweld bestond aen te doen, heeft de
Brabander hem voor vyand verklaerd, ende een
wt-keur van volk door sijn gantsche land aenstel-
lende, in des Valkenburgers bedrijf gevallen,
veroverende Sittart ende daer na Harle. De
Bisschop van Luik hier neffens met den Bra-
bander in-spamende, heeft Reynald met zijn
vyand verzoend, tot dat Reynald zijn woord
weder-koemende ende op nieuws aengetast,
zich zelf vrywilligh op den Burght van Loeven
liet verzeekeren, met dese vrygheyd, dat hy
's morgens wt-gaende voor den avond weder
moeste in-keeren. Dan naderhand by gelegent-
heyd zoekende te ontslippen is daer over ont-
deckt, ende na Genape gevankelijck wegh ge-
voerd, wt welke boeyen hy, naer een scherpe
twee-iaerige gijzeling, niet geraekt zoude heb-
ben, indien Reynald van Gelre en de Hollander
hem te gevalle, zich niet hadden sterck gemaekt
voor 21000. ponden zilvers. Ten zelven tijde
is tusschen den Hertogh van Brabant en Sophie
Gravin van Gelre vrouw van den iongen Reynald,
een erfelyke quijt-brief verwisseld, waer wt te
sien is, dat de Gravin iaerlijx van den Hertogh wt
het land van Maestricht en Limburgh plaght te
beuren de renten van 600. ponden Tours. t Arn-
hem worden brieven bewaerd, waer by Reynald
de Stad vryinge toezeyd over een borgh-tochte
van 35. kleyne ponden Tours, voor welke schuld
sy zich neffens den Grave aen den Hertogh van
Brabant hadden verbonden.

72. Dewijl zich dese dingentoe-draegen, en de oude Grave noch binnen het Slot *Montfoort* beslooten blijft, is hy eyndelijken op *Denijs*-dag door den dood tot de waere vryheyd geraekt, na dat hy 48. iaeren als Grave, ende bykans acht (zommige zeggen ses, andere wedervier) iaeren gevangen had gezeeten. Het leeven van desen Grave is doorgaens woelachtigh geweest, onvoorpoedigh, vol onweders, ende sijn eynd heel treurigh. Zijn lichaem is te *Gravendal* (anders het *Nieuw Klooster* geheeten) bezijden beyde zyne bed-genooten *Ermgard* ende *Margriet*, die hem * vijf iaeren was voor-gegaen, in 't graf geleyd, endeniet, zoo andere melden, te *Monickhuysen*. Ende alzoo hem tot de oorloghs-hand-teeringe niet dan 't geluck hadde ontbrooken, is hem tot een loon van dese deugd de bynaem van *Srijbaere* zoo voor als na zyne wvaerd gegeven. Wanneer hy certijds *Willem* den vierden, Grave van Holland ten doop hefte, heeft hy hem met een voor-gewychelt de wijze van zyne dood, wanneer hy naderhand in den iaere 1345. op den 26. der herfst-maend tegens de *Vrieten* treckende, by *Staveren* naer een mannelijk gevecht van een hoop vyanden overrompeld den geest gaf. Andere schrijven dese waerzegginge toe den iongen *Reynald*: 't welk niet veel schijns en heeft; alzoo *Willem* en *Reynald* schier van enen ouder waeren, ende *Willems* moederinden iaere 1305. ende zulx maer 12. iaeren voor de moeder van *Reynald* in echt is getreden. Doch deeze wycheiaery zoude buyten twijffel met *Reynald* begraven ende vanden Schrijvers wel verzwegen zijn geworden, indien *Reynald* (gelijk 't meermaels gebeurd) misgeraeden hadde. Zyne eerste vrouw *Ermgard* en kinderde niet, dan by de iongste *Margriet* weduw van *Alexander* zoon van den Koning van *Schotland* en dochter van *Guido* van *Vlaenderen*, heeft hy kinderen verweckt, zonder te weeten hoe veele. Behalven *Reynald* word vermaend van een *Guido* en *Philips*, die in hare kindsche iaeren zouden zijn gestorven, ende insgelijx van drie dochteren *Margriet*, *Philippe*, en *Isabelle*. † *Isabelle* (anders *Bela* ofte *Elizabeth*) zoude eerst met *Adolf* van den *Berge*, ende naer zijn afsterven gepaerd zijn geweest, immers verloofd aen

Keyser *Frederick* den dierenden van *Oostenrijk*, toegenaemd *den Schoonen*, dan naderhand verlaeten zonder kinderen na te laeten: *Philippe* huysvrouw van *Walraven* Heer van *Valkenburg* en *Monioye*. Doch billyker ist, dat * beyde voor geene dochters maer † zusteren zijn te houden van *Reynald* den eersten; alzoo *Philippe* en *Isabelle*, waer van wy nu vertoogh doen, met alleen maegden maer ook geestelijk zijn gebleeven, die van hun broeder *Reynald* in veele handvesten worden op-gehaeld onder den naem van *Hof-vrouwen van Gelre*, ende de wereld naderhand een scheyd-brief geevende, veele goederen het *Clarissen Klooster* te *Kolen*, (van 't welke *Bela* in den iaere 1347. eerste stichtster en moeder was) hebben toe-gevoegd, daer zy beyde ook leggen en rusten. Soo dat *Margriet* alleen getrouwd blijft, ende zulx met *Diderick* den negenden, Grave van *Kleeve*, die ze moeder maekte van *Margriet*, welke naderhand trouwende met *Adolf* den negenden, Grave van der *Mark*, het Graeffchap van *Kleeve* door haer zoon *Adolf* aen 'thuys van der *Mark* heeft gebraght, na dat haer oom *Ian* zonder kinderen was gestorven.

† Dan deeze word geen *Isabelle* maer *Marie* geboeten, als te zien op het iaer 1264. ende 1297. In de *Stam-rolle* gesteld op 't volgende Boek zegt onse Schrijver, dat *Isabelle*, die ondertrouwd doch niet getrouwd is geweest met den Hertogh van *Oostenrijk*, een dochter was van *Reynald* den eersten Hertogh wt *Sophie* van *Berthout*. 't Welk ook met mijn geloof, en misschien naerder met de waerheyd over een koemt.

* Vid. ad ann. 1264. & *Poman.* pag. 152. & seqq.

‡ Deeze meening word wel duydelijken gestraft door den brief in den iaere 1327. des dingsdaeghs naer *Nicolaes* dagh door den iongen *Reynald* aen die van *Salt-bommel* verleend: waer in staet aldus: Ende wy *Margriet* oudste Graevinne, *Sophie* Graevinne van *Gelre*, *Philippe* en *Isabelle* Ionkvrouwen van *Gelre*, om beeden wil Heer *Reynolds* des Graeven van *Gelre* ons lieve zoons, Heer, gezelle und broeder.

SEVENDE